

1919

BISERICA

ORTHODOXĂ ROMÂNĂ

Revistă Periodică Eclesiastică.

A

SÂNTULUI SINOD AL S-TEI BISERICI AUTOCEFALE ORTODOXE
ROMÂNE.

ANUL AL XXII-lea, No. 9.

DECEMBRIE.

TABELA MATERIILOR

	Pağ.
1 Indreptarea sau mântuirea omului prin voința liberă și harul D-șesc după învăț. lui Origen.	841
2 Istoria «Mărturisirei Ortodoxe».	853
3 Mărturisirea de credință a Episc. Hacmann	874
4 Cred. în nemurirea sufletului și viața viitoare la popórele vechi înainte de aparițiunea creșt.	885
5 Conciliul de la Florența	902
6 Andrei Șaguna	911
7 Bibliografii	920
8 Massillon	928
9 Carte de ertarea păcatelor.	933
10 Bibliotecile parohiale	939
11 Bisericesci	943
12 Copie după rap. P. C. Prot. al jud. Romanai	944
13 Donațiuni	949

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

SECTIA ISTORIE

1898

ACADEMIEI R. P. R.

Indreptarea saŭ mântuirea omului prin voința liberă și harul Dumnezeesc, după învățătura lui Origen.

Căderea omului în păcat și rescumpărarea saŭ mântuirea sa, sunt două mari fapte, cari domină mai pre sus de toate istoria omenirei, căci prin ele se explică atât starea noastră actuală, cât și destinațiunea noastră viitoare. Ce am fi devenit noi în urma consecințelor decăderii în păcat și în ce stare ne-a adus întruparea Cuvintului; iată indoita cestiune, la care trebuie să răspundem, înainte d'a determina sensul, caracterul și scopul tuturor încercărilor, la cari suntem supuși aci pe pământ.

Origen expune cu multă exactitate această parte a învățăturai creștine, atunci când el nu amestecă în tratarea și dezvoltarea ei supozițiuni și idei streine. El le resumă în studierea consecințelor, în sufletul omului, pe cari le a avut căderea în păcat și în rólele rescumpărării sale.

Cu ce mijloce se presintă omul în lupta, din care depinde viitorul său? Libera noastră voință a fost ca nimicită prin păcatul original, saŭ a eșit ea neatinsă din această învingere primordială? Dacă a încercat ore-care slăbire, în ce măsură vine harul D-zeesc să vindece neputința noastră?

Și dacă Dumnezeu lucrează asupra omului prin harul său, cum poate omul să rămâie liber, sub influența acestei acțiuni divine? Origen avea adesea-ori obiceiul d'a privi greutățile în față, fără însă a căuta tot-d'auna să le resolve. În cartea a III-a a scrierii sale, Περὶ Ἀρχῶν, se ocupă în mare parte despre harul divin și voința liberă a omului în actul mântuirii. În acesta însă catehetul Alexandrin a fost obiectul acușărilor celor mai grele; și de la fericitul Ieronim până la Ianseniu, cea mai mare parte din scriitorii, nu s'a-ă îndoit a' l trece în're părinții pelagianismului. Să vedem dar învățătura sa asupra acestui punct, cu atât mai mult, că materia însăși, este una din cele mai interesante ale teologiei.

Înainte de toate să vedem, ce idee 'și făcea acest filosof creștin, despre natura umană; cu alte cuvinte să încercăm a arăta psihologia sa. Drept vorbind, Origen se pare, că n'a avut nici odată noțiune b'ne hotărâte asupra naturii constitutive a omului. Cum de ordinar se întâmplă spiritelor vaste, el cunoștea toate sistemele, cari s'a-ă ocupat cu această chestiune, dar el trece dintr'unul într'altul, fără a se pronunța în mod definitiv și categoric pentru vre-unul. Astfel autorul cărții, Περὶ Ἀρχῶν, raportează și analizează trei opinii diferite asupra naturii omului. După cea d'intăi, se află în fie-care din noi, afară de corp, două suflete, unul superior, ceresc, rațional; altul inferior pămîntesc și nerațional. Acesta este principiul vieții corpului și izvorul plăcerilor trupesti. Acela constituie substanța spiritului, sau locul vieții intelectuale și morale. După a doua opinie, omul nu se compune, de cât din un corp și un suflet, care dă viață corpului și în acelaș timp el este sediul cugetării, sentimentului și al voinței. În fine, a treia opinie, admisă de cei mai mulți filosofi greci, admite de asemenea un singur suflet, dar împărțit în două: unul rațional și altul nerațional; iar acest din urmă, se mai sub-împarte în unul

răutăcios și altul aplicat la plăceri. Origen observă cu drept cuvânt, că această din urmă teorie n'are basă în Sf. Scriptură; și ast-fel afirma despre ea, că distruge unitatea substanțială a sufletului, dacă se înțelege prin cele trei părți împărțiri reale și nu simple facultăți. Cât despre cele d'întăiu două sisteme, el lasă fie-cărui om libertatea d'a hotărî, care merită preferință. Cu toate acestea el înclină către un fel de trichotomie, mai ales în acele părți, unde vorbește despre suflet, ca despre o substanță intermediară între corp și suflet. Aceste îndoeli sau aceste varietăți arată, că filosoful Alexandrin nu avea o idee bine hotărîtă, despre elementele constitutive ale omului. Pentru noi, cari nu admitem în natura umană nici o altă substanță deosebită de suflet și trup, nu vedem de cât un abus de vorbire în ipotesa sistemului, care admite două suflete deosebite, sau împărțirea unui suflet unic în trei părți. Aceste trei părți se reduc la trei proprietăți, sau la trei feluri d'a fi, a unei singure și aceeași substanță, unită pe rând suflet și spirit, după cum o privește ca principiu al vieței, sau ca loc al cugetărei. Spre a explica lupta dorințelor inferioare cu rațiunea, n'are trebuință d'a presupune în om două suflete, cari se combat între ele. Este de ajuns a considera, că alta este aplicarea simțibilă și alta aplicarea spirituală. Dacă căderea originală n'ar fi rupt echilibrul între suflet și corp, această deosebire de plăceri și tendințe n'ar fi subsistat în ființa umană, pentru că spiritul și materia n'au aceeași afinitate. Nici fiziologia, nici psihologia nu obligă d'a introduce în om al treilea element, pentru a explica viața organică sau viața intelectuală: toate fenomenele uneea și a celei-l-alte găsesc rațiunea lor pe deplin, în unirea unui singur suflet cu un singur corp.

Dar dacă ideile lui Origen asupra naturei omului se par, în cât-va neprecise și nehotărîte, nu tot ast-fel este învățătura sa, privitoare la libera voință a omului. Relativ de

acésta, se póte dice, că nici un scriitor al primelor secole a le bisericeî, nu s'a îndeletnicit mai mult a pune în evidență acéastă facultate, care distinge creaturile raționale. Dogma libertăței morale este axa în jurul căria se învârtește tot sistemul teologic al catechetului Alexandrin. El a apărat cu mult succes libera voință, contra sectelor fataliste ale timpului său și se știe, că pentru aceasta a meritat cele mai multe laude și numai exagerând'o, a făcut erorile știute. Nimic nu ne póte da o mai bună idee despre acest spirit înalt și pătrundător, de cât pagina în care el face scara său gradația ființelor create. Origen începe prin a le împărți în două clase: în cea d'intăiū el pune pe acelea, cari primesc mișcarea din afară; în cea de a doua pe acelea, cari aū în ele însăși cauza saū principiul mișcării. Lemnul și piatra, de exemplu, nu se mișcă de cât numai, când o cauză externă le face să iasă din inerția lor naturală: iată pentru ce se numesc ființe neînsuflețite ($\delta\psi\upsilon\chi\alpha$). Din contră, tóte ființele vii ($\xi\mu\psi\upsilon\chi\alpha$) aū din chîr constituțiunea lor, facultatea d'a se mișca. Dar acésta putere motrice. admite diferite grade, după gradația vieței. Astfel plantele se mișcă din ele însăși ($\xi\xi \epsilon\alpha\upsilon\tau\omega\tilde{\nu}$) în sensul, că ele posedă un germine de viață, care le dă puterea d'a crește și a se desvolta. Acésta putere intimă nu este cu tóte acestea de cât prea mărginită; căci de și ele nu trag mișcarea de dinafară, care le este proprie, plantele nu se pot transporta prin ele singure de la un loc într'altul. Facultatea locomotivă s'aū puterea d'asemenea dintr'un loc în altul este rezervată animalelor, cari se mișcă de la ele însăși ($\delta\phi' \epsilon\alpha\upsilon\tau\omega\tilde{\nu}$) supt imperiul instinctului particular la fiecare și după imaginile saū senzațiunile, ce produce într'ânsele lumea exterioară. Dar acest instinct este o putere orbă, care împinge animalul fără conștiință scopului, nici alegerea mijlócelor. Omul singur, în calitatea sa de animal rațional ($\Gamma\omicron\gamma\iota\zeta\omicron\nu \zeta\omega\nu$) cunoște sfârșitul, la care tind acțiunile sale

și se decide a-l urmări pe calea ce i place. Afară de puterea d'a se mișca din sine (ἐξ ἑαυτῶν), pe care o împarte cu plantele și facultatea d'a se mișca prin ele însăși (ἀφ' ἑαυτῶν), care le este comună cu aceia a animalelor, ómenii posed mai mult de cât acestea, puterea d'a se determina ei însuși după judecata rațiunii lor (δι' ἑαυτῶν). În această putere d'a lucra prin reflecțiune, prin alegere și nu de temere sau necesitate consistă, după Origen, voința liberă a omului. Judecată și libertate sunt apanagiul său darul cel îndoit al naturii omenești. Stăpâni pe actele noastre, noi suntem asemenea și pre destinația noastră; și merităm lauda sau blamul, recompensa sau pedépsa, după cum voința noastră se întorce către bine, sau că noi abusăm de puterile noastre, spre a face răul.

Cea mai mare parte a gnosticilor negau realitatea liberei voințe a omului. După modul cum împărțiau pe ómeni, în *pneumatici* sau *spirituali*, *psihici* sau *sufletești* și *materiali* sau *trupești*, ei pretindeau, că și unii și alții se supun la o impulsivitate fatală, cei întâi către virtute, cei-l-alți către viciu. Spre a-i combate Origen aduce mai întâiu mărturia simțului intern. Libertatea morală este un fapt de conștiință, ce fie-care poate constata în sine prin observarea psihologică. Când ne propunem un act, simțim foarte bine, că suntem liberi de a-l face, sau de a nu-l face, de a da o parte de preferință părții contrarii. Ori cari ar fi cauzele exterioare, cari ne împing la acțiune, ele nu atrag în mod neînvins voința noastră; și probă este, că unii cedeză, pe când cei-l-alți resistă la aceiași atragere simțibilă. Adversarii lui voesc a pune această diferență în comptul temperamentelor, dar experiența distruge aserțiunea lor, căci în toate ările se ved ómeni violenți și cu moravuri neregulate devenind, grație unei discipline severe, modele de blândețe și nevino-văție. Și din contră, nu este rar, spre a găsi ómeni, cari se cufundă în viciu, după o lungă practică a virtuții. A-

céastă convertire de la rău la bine și acéastă întórcere de la bine, către rău, probéază invederat, că nici temperamentul, nici obiceiurile câștigate nu exercită asupra voinței o influență, căria să nu' i stea împotrivă. De altă parte, purtarea și viața ȃilnică a ómenilor arată indetul, care este și trebuie să fie convingerea generală în acéastă privință.

Cine este acela, care nu dojenește pe servitorul său, când 'l surprinde într'o greșală óre-care? Se află vre-un om, care să nu desaprobe un fiú vinovat de nesupunere către părinții săi, sau cine nu blaméază faptele rele și rușinóse? Adevérul are o ast-fel de putere, că în ciuda tuturor sofismelor, sau pretextelor el ne rápește lauda sau blamul, obligându-ne a crede prin aceia, că binele și réul sunt asemenea în puterea nóstră și depind de libera voință a omului.

Spre a termina argumentarea sa, Origen citéază din cărțile Vechiului și Nouului Testament locurile, unde Dumnezeuú impune precepte omului; fágăduéște resplată celor drepti și amenință pre pécătoși cu pedépsă. Din tóte aceste texte, el observă cu dreptul, și suposă libera voință. Nu dá cineva porunci la cei ce n'aú puterea și libera voință de a le implini. Un pécacut de necesitate nu este pedepsit și de asemenea nu este nici un merit pentru acela ce face binele, din momentul ce este dus în mod neinvins. El propune una din doué, sau Sf. Scriptură n'are sens, sau ea ne învață la fie-care pagină, cel mai mare adevér, acela, că omul este stăpâmul actelor sale; el însuși causa mántuirii sau a pierderii sale.

La textele citate de doctorul Alexandrin, fataliștiú aú opus altele, cari li se páreaú a exclude libertatea morală. Aceste cincí sau șase locuri aú procurat sofisticié în tóte timpurile o temă abondentă dar zadarnică și fără temeiú. Origen le discută cu multă blândețe, de și el amestecă câte odată la adevérata deslegare a cestiunei óre-care idel mai puțin exacte. Dacă se ȃice, «că Dumneđeu a îmblândit inima lui Faraon»

și dacă Apostolul adaugă: «Dumnezeu se milostivește la cine voește și indulcește pe cine voește», este o formă de vorbire, spre a zice, că Dumnezeu lasă să se indulcă pe aceia, cari abuză de darurile sale. Această indulcire depinde însă de faptele lor și nu este opera lui Dumnezeu, căci ei pot respinge darurile și harul dumnezeesc. Asemenea locuțiunii și expresiunii analoge sunt prea dese. Ast-fel nu a rare ori se aude un stăpân zicând servitorului său: Eū sunt de vină; eū sunt care te-am făcut rău, căci tu ai abuzat de răbdarea și bunătatea mea. Dar în acest caz, cine nu înțelege, că cauza pozitivă a răutății servitorului nu poate să fie stăpânul, ci numai abuzul servitorului de răbdarea și bunătatea stăpânului. Cu adevărat, miracolele făcute înaintea lui Faraon, dovedesc îndestul, că Dumnezeu n'a cruțat nimic spre a îmblânzi inima sa. Așa dar, dacă regele Egiptului a stăruiat cu toate acestea în necredință, nu este de cât greșala sa. Spre a arăta, că aceeași operație a grației produce în suflete efecte deosebite, după dispozițiunile ce ea întâmpină, Origen întrebuițază două comparații covârșitoare de dreptate:

«Una este energia roditoare a ploii ce cade; și cu toate acestea sunt pământuri neglijate și nelucrate, cari nu produc de cât spinii, pe când un pământ cultivat produce rode. Așa dar, dacă acela, care trimite ploea zicea: Eū sunt, care am făcut să lasă din pământ fructele și spinii, o asemenea vorbire va fi dreaptă, ori cât s'ar părea de neobișnuită sau stranie, căci fără ploie n'ar fi fost nici spinii, nici rode. Și unele și altele datoresc înflorirea lor ploii răspândite cu măsură și la timpul priincios. Iată pentru ce un pământ, care nu produce de cât rugii și spinii, deși el a înghițit ploea cădută de atâtea ori asupra lui, este osândit și condamnat d'a fi blestemat. Nu pentru că acest pământ rău să fie privat de bine-facerile ploii, dar pentru că el nu naște de cât rugii și spinii, fie că ar fi fost cultivat cu în-

grijire. Ast-fel sunt și minunile ce face Dumnezeu: ele se aseamnă ploei, care cade pretutindeni; dar voințele omului sunt, cari le deosibesc ca și pământul, aci cultivat, acolo lăsat nelucrat, de-și el este de aceeași natură în toate locurile. Să alegem o altă închipuire. Dacă sórele ar lua cuvântul spre a țice: eă topesc și usuc în același timp. O ast-fel de vorbire s'ar părea contradicțóre și cu tóte acestea nimic nu este mai adevérat: aceeași căldură face să se topéscă céra și tot ea usucă tina. Ast-fel aceeași lucrare divină a făcut să se constate prin faptele lui Moisi, rezistența lui Faraon, causată de răutatea sa (διὰ τὴν κακίαν αὐτοῦ) și supunerea acelora dintre Egipteni, cari s'au alăturat cu Ebrei.

Impietrirea păcătoșilor nu probéază nimic contra realității voinței libere. Dacă este adevérat, că Dumnezeu le impune o pedépsă meritată, lăsându-i să viețuiască într'o nepedepsire, care le póte deveni nenorocită, el nu i privéază de mijlócele trebuincióse, spre a eși din starea lor. Origen nu explică cu mai puțină claritate acest text a lui Ezechiel: «Am ridicat inima lor de piatră și am pus în`loc o inimă de carne, ca ei să mérgă în calea poruncilor mele și să păzéscă poruncile mele. Dacă este as-fel, țiceaă fataliști, libera voință, nu este alt de cât o preschimbare, care este lucrarea exclusivă a lui Dumnezeu. Fără indoială, respunde doctorul Alexandrin, Dumnezeu făgăduéște păcătoșilor, a le ridica inima lor de piatră, adică réutatea lor, dar cu condițiunea ca și ei să voiască din partea lor și ca ei să se presinte doctorului, spre a priimi vindecarea lor. Asemenea este în acéstă privință ca orbii, cărora Mântuitorul le dá vederea. A vindeca este fapta lui Dumnezeu; a se ruga d'a fi vindecați, iată fapta póstră. Autorul cărții Περὶ Ἀρχῶν nu este asemenea fericit în explicarea acestui text din Évangelie: «Iar celor de afară tóte în pilde sunt lor, ca privind, să privéscă și să nu vază, și auzind, să auză și să nu înțelégă, ca nu cum-va să se întórcă și să

se erte lor păcatele» ¹⁾. Trebuie a răspunde, că în pedepsa orbirei lor de voe, Mântuitorul priva pe ascultătorii săi necredincioși, de luminile mai îndestulate, pe cari le ar fi acordat, dacă s'ar fi arătat supuși; ceea ce nu'l-a împiedecat d'a le lăsa lumină îndestule în învățătura prin pilde. În loc d'a se mulțumi cu un răspuns așa de simplu dar solid, Origen se crede dator a afirma, că ómenii despre cari vorbește Iisus Christos, n'aũ săvîrșit încă pocăința cerută de greșelile trecute, saũ că Dumnezeu rezervă darul convertirii, spre a'l revărsa într'o altă epocă, în care vor fi mai bine dispuși a profita de dînsul.

Dumnezeu nu dă omului, de cât mijlócele trebuitoare pentru mântuire; privând pe un păcătos îndărătnic de darurile sale deosebite, pe cari le ar fi dat într'un alt cas; nu 'l face însă nici o nedreptate; mai cu sémă că el nu vatămă propriile sale perfecțiuni.

În epistolele Sf. Paul, adversarii voinței libere caută mai voioși o armă în contra învățăturai creștine. Spre acest scop ei citéză textele, în cari apostolul arată lucrarea minunată a harului lui Dumnezeu: «Aceia nu depinde nici de cel ce voește, nici de cel ce o caută, ci de Dumnezeu care face milostenie. Dumnezeu este care lucréză întru voi, el voește și face, după cum voește. Mântuirea noastră, conchid fataliști, nu depinde așa dar de voința noastră, ci numai de buna plăcere a lui Dumnezeu. Este adevărat, ca dacă cine-va voește a lua aceste texte, în mod isolat, fără a observa alte locuri, cari le luminezá și complectéză, póte fi ispitit d'a vedea într'insele depărtarea de la conlucrarea cerută de la om. În controversa sa cu Pelagianii fericitul Augustin a făcut o excelentă însemnare: «Când se vorbește despre libertatea umană și despre harul Dumnezeesc, deosebirea devine prea grea. Voind a apăra voința liberă, cine-

¹⁾ Marcu IV, 11, 12.

va are aerul d'a nega harul Dumnezeesc și când susține harul Dumnezeesc, se pare că se voește distrugerea liberei voințe. Acastă reflecțiune judicioasă, Origen a spus'o cu două secole înainte și în termeni foarte buni și clari.

«Câte odată, țicea el, Apostolul pare a ne atribui nouă totă lucrarea mântuirii noastre; altă dată se pare a o raporta cu totul la Dumnezeu. Ce dar! Trebuie a admite o contradicere în cuvințele sale? Nicî de cum. Unele sunt complinirea celor-l-alte și toate reunite formeză un sens perfect. Nicî voința noastră nu lucrăză fără Dumnezeu, nicî Dumnezeu nu ne silește d'a face binele, dacă nu contribuim la dînsul cu partea noastră. Libertatea umană și acțiunea divină conlucrăză în același timp a face din noi vase de cinste s'aũ netrebnice, și nicî odată singură voința lui Dumnezeu nu ne va forma, pentru una saũ alta din aceste două stări, dacă ea nu găsește în noi ore-care materie pentru această diferență» (ὁλην τινὰ διαφορὰς), în alegerea propriei noastre voințe către bine saũ rău. Este imposibil a afirma mai lămurit, că acțiunea divină nu exclude nicî de cum conlucrarea umană. Spre a arăta cu câtă înlesnire Origen înmulțește comparațiile, în scopul d'a învedera mai bine cugetarea sa, este de ajuns a reproduce următoarele citate din Sf. Scriptură.

«Solomon ne spune în cartea Psalmilor: «Dacă Domnul n'ar zidi casa, în zadar s'ar osteni cei-ce vor s'o zidescă. Dacă Domnul nu va păzi cetatea nefolositori sunt păzitorii ce o păzesc». Prin acestea el voește a ne zice, că noi nu trebuie a clădi, nicî a păzi asupra acestei cetăți, care este sufletul nostru? Nicî de cum. Ceea ce el ține a ne reaminti este, că fără Dumnezeu totă construcția rămâne deșartă și totă privegherea nefolositoare. Lui Dumnezeu, care este stăpânul tuturor lucrurilor, revine partea cea d'întăi în construirea edificiului, cum și în păzirea cetății. Așa dar, nu facem nicî o greșală, zicînd: acest edificiu este opera lui Dumnezeu și nu fapta celui ce a zidit'o; acest oraș a fost

apărat contra inamicilor săi de Dumnezeu Atot-puternicul și nu numai de acela, care 'l păzește. A vorbi de sórtă, nu este a nega concursul puterilor omenești, ci dând mărirea lui Dumnezeu, atribuindu-i opera, care i a plăcut a o săvârși. Asemenea voința umană nu este de ajuns, spre a atinge scopul: luptătorul a alergat bine în locul de luptă; fără ajutorul lui Dumnezeu el nu va primi resplata, fructul chemărei cerești în Iisus Christos. Iată pentru ce el a zis cu dreptul: aceea nu depinde de cel ce voește, nici de cel ce caută, ci numai de Dumnezeu, care se milostivește. Ast-fel noi putem repeta despre agricultură, ceea-ce este scris: Eū am plantat, Apolo a udat, dar Dumnezeu a făcut creșterea. Nici acela care plantază însemnăză ceva, nici acela care udă, ci acela care dă creșterea, Dumnezeu. În fine, ar fi o necredință d'a zice, că înbelșugarea fructelor este lucrarea aceluia, care plantază sau a celui ce udă și nu opera lui Dumnezeu. Ast-fel perfecțiunea noastră, nu se desăvârșește fără noi, nu se consumă ea de noi, căci Dumnezeu are într'însa cea mai mare parte (τὸ πλὸν ἐνεργεῖ). Spre a da mai multă claritate cugetărei, să luăm un exemplu din arta navigațiunei: și suflarea vânturilor și temperatura aerului și strălucirea stelelor contribue asemenea la mântuirea călătorilor; urmăză d'aci, că arta pilotului nu servă întru nimic în succesul navigațiunei? Negreșit, că da. Fără îndoială, sentimentul pietăței, îndeamnă chiar pe piloți a nu'și atribui lor numai scăparea corăbiei, ci a o atribui și lui D-zeu, dar acesta nu va să zică, ca ei să rămână cu mâinile încrucișate, ci numai mărturisesc, că ajutorul Providenței a fost mai folositor, de-cât lucrarea artei. Ast-fel în lucrarea mântuirei noastre, partea lui Dumnezeu este cu mult mai superióră, de-cât a noastră (εἰς ὑπερβολήν). De aci această maximă: aceea nu depinde nici de cel ce voește, nici de cel ce caută, ci numai de Dumnezeu, care se milostivește; căci dacă trebuie să înțelegem aceste cuvinte în sensul în

care le iaș protivnici noștri, poruncile ar deveni nefolositoare. In zadar Sf. Apostol Paul ar fi blamat căderea unora și ar fi aprobat buna purtare a altora. In deșert ar fi dat legi bisericilor și că noi înșine ne am silii de a voi binele saũ de a căuta șpre a atinge scopul.

Acéstă judecată este prea dréptă, căci poruncile încetéză de a avea un sens, din momentul în care omul nu mai este liber a le împlini saũ a le călca. Origen n'a arătat aceeași iscusință saũ agerime, explicând textul Sf. Apostol Paul: «Dumnezeũ lucréză în voi voința și lucrarea, după cum îi place lui. Ascultându-l, aceste cuvinte nu însemnéză altceva, de-cât că Dumnezeũ ne a dăruit puterea d'a voi (τὸ καθόλου θελεῖν), asemenea că noi ținem din bunătatea sa darul vieței saũ calitatea omului. Sf. Toma critică cu dreptul acéstă interpretare, care favoriză eresia lui Pelagiu. Lucrarea divină nu consistă numai în darul general al voinței, ci încă mai mult, harul lucréză asupra noastră ast-fel d'a produce însăși voințele, adică actele particulare a le voinței, fără a exclude tot-d'odată conlucrarea noastră. Orî-cum ar fi, noi vedem, că Origen nu se póte acusa, căȚa căutat să mărginésca rolul voinței libere. El nu încetéză a repeta în fața gnosticilor fataliști, că noi putem deveni prin faptele noastre bune cauza mântuirii noastre, cari atárnă de noi șpre a fi virtuși saũ răi, că dreptatea, temperanța și castitatea sunt lucrarea noastră, într'atât că noi ne silim d'a căștiga áceste virtuți. Acéstă apărare a libertăței morale, contra sectelor lui Valentin și Basilide, este una din temele unde stră-lucește mai mult spiritul filosofic al marelui catehet Alexandrin.

(Va urma).

C.

ISTORIA „MĂRTURISIREI ORTODOXE“.

(Urmare. Vezi Biserica Ortodoxă Română an. XXII No. 8).

Imprejurările istorice ale Mărturisirii ortodoxe din Sinodul de la Iași. Sfârșită fiind cercetarea catihisului lui P. Movilă în Sinodul din Chiev, noi am văzut, că această carte nu întrunea întărirea deplină nici a acestei Biserici, și ea trebuia să fie trimisă la Constantinopol pentru deslegarea a două întrebări. De altă parte, Patriarhia de Constantinopol ține și ea două sinode, unde se ia două hotăriri în privința confesiunii de Geneva, comunicându-le în formă de enciclice și Bisericilor surori. Biserica ortodoxă (în deobște) acum este turburată în toate părțile, și elementul alinător, după cum ni-l înfățișază istoria, capătă ființa în sufletul lui Vasilie Lupu, în zelumul lui pentru ortodoxie. Acest eveniment nu și poate avea locul fără de niște pricini hotărâtoare în cursul vieții timpului, și de aceea noi vom stăruia asupra pricinilor, ce au hotărât pe Vasilie Lupu pentru adunarea Sinodului de la Iași.

Dragostea pentru Biserică a lui Vasilie Lupu este starea sufletescă, unde s'a germinat și a crescut acest eveniment, dar autorul intelectual al faptului rămâne tot Petru Movilă,

care se afla în relațiunile cele mai apropiete cu Vasilie Lupu și Mitropolitul Varlaam. Petru Movilă îi înjghebase lui Vasilie Lupu tipografia domnescă, îi trimisese dascăli pentru academia vasilienă, și îi pregătea măritarea fiicei sale, Maria, cu Razevil ruda, și prietenul lui Petru Movilă; și tot el, având a trimite la Constantinopol catihisul său, a trebuit să vină la ideea, că este mai nemerit a se cerceta acest catihis într'un Sinod al tuturor ortodoxilor; căci atunci însemnătatea cărței ajunge a fi obștească pentru totă Biserica.—

Așa la 1640, luna Mai, când în Constantinopol s'a lucrat enciclica împotriva confesiunii din Geneva, și capitulele s'aun anatematizat a doua oră, trimițându-se enciclica patriarhală la Iași și Chiev, spre a se subsemna și de clericii acelor Biserici, atunci s'a născut sub înfrurirea lui Petru Movilă ideea unui Sinod obștesc al ortodoxilor. Cu cuvinte mai amărunțite. Petru Movilă avea însărcinarea din partea Sinodului, ținut la Chiev în luna Septembrie, la începutul bisericesc al aceluiași an, ca să trimită la Patriarhie pentru deslegarea celor două întrebări din catihis, rămase nehotărâte în acest Sinod, și el, în loc să trimită catihisul său la Constantinopol, se înțelege cu Vasilie Lupu, nu numai să combată confesiunea de Geneva, ca Biserica din Constantinopol, dar să o și înlocuiască cu o confesiune adevărat ortodoxă. Atunci Vasilie Lupu se hotărăște, cum ne spune Patriarhul Ierusalimului, Dositei, prin opera, intitulată Meletie Sirigul și: «Scrie în Polonia, la Kiev și marelui Sinod în Constantinopol, necruțând averea, dar cheltuind foarte multă avere pentru Christos, și adună Sinod local în Iași, în timpul lui Partenie cel bătrân, Patriarhul de Constantinopol, fiind loco-țiitorii de la Constantinopol și din Chiev, și chiar de la Petru Movilă ¹⁾. Mitropolitul rus, iubitorul de Christos și adevărat Prea sfințit, și aun anatematizat deci aceste capitule și pre scriitorul lor. . . . Și s'a ostenit, împreună cu întru tot Prea sfințitul Patriarh

¹⁾ P. S. Melchisedec prin opera „Biserica Ortodoxă în luptă cu Protestantismul“ fața 44 etc., crede, că la Sinodul din Iași a luat parte și Mitrop. Petru Movilă. Noi nu putem împărtăși acesta credință, fiind contrară tuturor datelor istorice, descoperite până acum.

Partenie cel bătrân, dascălul Meletie, ca să compună cartea acésta ¹⁾».

Că Sinodul de la Iași s'a ocupat nu numai de combaterea capitulelor confesiunii de Geneva, noi știm acésta și dintr'o scrisóre a lui Meletie Sirigul din 1644, Decembrie 15, către țarul Moscvei, Mihail Teodorovicî ²⁾, precum și dintr'o altă scrisóre a lui Meletie, Mitropolitul de Proilava ³⁾ către acelaș țar și cu aceeași dată, unde între altele se ȳice: «In scrisórea mea de mai 'nainte, am arătat, că eă împreună cu Prea sfințitul Mitropolit de Chiev, în Iași am compus cartea împotriva catehismului ereticilor, și am depărtat de la fața Bisericei ortodoxe noi membrii sfințului Sinod óre-care capitole calvinești, și am declarat, că nu le-am primit pre dînsele, și nu le va primi nici odată sfința noastră Biserică. Nu se știe cu siguranță, dacă pre acele capitule le-a scris bătrânul patriarh Kiril, saú altul. Și pentru

---

¹⁾ *Sbornic. Moscovsc. sinod. bibliot.* Lit. A. No. 1. Din scrisórea a doua a lui Dositei, pusă la începutul cărței „Meletie Sirigul“. Opera acésta se păstrează în două edițiuni, una tipărită în București la 1690, sub Constantin Brâncovénu, și alta în manuscris și în limba slavonă. Acésta operă, datorată penei lui Dositei, cuprinde două scrisóri, -puse la începutul ei, una către Domnitor și alta către cetitori, și în sfinșit biografia lui Meletie Sirigul. Citatul de mai sus este luat din acest manuscris și se află pre fóia 349.

²⁾ *Snoșen. Rossii s Vostocom.* II, 305—306.

³⁾ Mitropolia de Proilava, cu reședința în Brăila, își are începutul în întâia jumătate a vécului al XVII-lea și ea este născută în patriarhia de Constantinopol, sub înfrurirea armatelor turcești pre malul stâng al Dunărei, și a reducerii Românilor în fața armatelor cotoptóre. Hotarele acestei eparhii necanonice erau la Răsărit Bugégul, la Apus Oltul, la Mědă-đi Dunărea și la Mědă-nópte întinderea ordiilor turcești; iar de la Olt până la Vároiorova rolul Mitropolitului Proilavei îl avea cel de Vidin, care hirotonisía Românilor preoți, diaconí etc., de unde proverbul popular oltenese: „Popă de la Diș“. Din acești preoți mulți erau hirotonisiți de pre malul drept al Dunărei numai cu cuvintele sacramentale „să fie blagoslovit“ în óre-ce candidatul sta pre cel stâng.

Acésta neregularitate canonică încetéză pe la începutul vécului al XVIII-lea, când elementul Constantinopolitan se întărește din ce în ce pre tronul Mitropoliei Ungro-Vlahiei. — (Opera mea, Petru Movilă 1882, pag. 251).

acésta și noi n'am scris numele lui, fie ele ale altuia sau ale aceluși mult pomenit ¹⁾.

Găsind că Petru Movilă este pricinuitorul intelectual al Sinodului de la Iași, acum urmăz să găsim timpul, când s'a ținut Sinodul, și persoanele ce l'aū compus.

Timpul deschiderei și al închiderei Sinodului de la Iași. Dintre bărbații vécului al XVII-lea, cari aū scris despre Sinodul de la Iași, sunt cunoscuți în deobște Alație și Dositei, Patriarhu Ierusalimului, iar acuma s'a descoperit, că și Sirigul are date istorice în privința acésta. Cu desvoltarea studiului istoric și în Rusia aū început a se da la lumină documente mult mai amărunțite, și care se datoresc chiar persónelor, ce aū luat parte la acest Sinod. Așa cel întâi act al Sinodului de Iași, și mai ales al înfățișătorilor Bisericei din Constantinopol și din Chiev, a fost o scrisóre de mulțămire și de recunoștință către Vasilie Lupul, pentru enciclica din 1640 a Patriarhiei din Constantinopol, îndreptată împotriva confesiunii din Geneva, care enciclică s'a tipărit în tipografia domnescă din Iași, și prin care se ȃce: «S'a înfățișat prin tipar în Iași... în anul 1642, luna Decembrie; adică în a patra lună a anului bisericesc 1642, și a douăspre-ȃceea a anului civil 1641 ²⁾.

Că sinodul de la Iași s'a întrunit în luna lui Decembrie 1641, și și-a ținut ședințele până în tómnă anului bisericesc 1642, se mai póte vedea și din cartea lui Teodor Cuzminovici de la 1643, care, voind a-și îndreptăți trecerea sa la unie prin lipsa de invěțătură statornică din Biserica ortodoxă, adaugă: «V'ați dus cu catihisul în Valahia, și nesfîrșind lucrul, v'ați întors acasă încă din tómnă trecută»; adecă din tómnă anului bisericesc 1642 prin luna Octombrie, și sfîrșitul anului civil 1641 ³⁾. La aceste noi vom mai adăoga dovada, ce o avem chiar de la Meletie Sirigul, delegatul cel mai de frunte al Patriarhiei de Constantinopol, descoperită într'un manuscris al «Mărturisirei ortodoxe»,

¹⁾ *Snoșen. Rossii s Vostocom*, II, 305—306.— Iacș și Meletie al Proilavei autor al catihisului. Despre acésta mai jos.

²⁾ *Rusck. neperipliot. sbornic sinod. bibliotec. lit. A. No. 1, fóia 5. Veđi și: Ist. ruscoi țercvi. Macarie. T. XI, fața 593, nota 470.*

³⁾ *Ibidem T. XI, fața 396.*

găsit nu de mult în biblioteca mitocului Patriarhiei de Ierusalim din Fanar. Acest manuscris este scris chiar de mâna lui M. Sirigul, după cum ne asigură D. I. E. Mesolora în simbolica sa. La sfârșitul manuscrisului scrie Sirigul: «Cartea această (M. ortodoxă) s'a adus nouă *latinește*, scrisă întâi de către prea învățatul delegat al Rusiei, și de Iosif Cononovici, ca să primescă întărire și îndreptare din partea noastră a exarhilor și legaților Bisericei celei mari, a I. P. S. Mitropolit al Nicheei, D. Porfirie și a mea, Meletie Sirigul, dascălul Bisericei celei mari, pre carea traducând'o, în dialectul comun, și cercetând'o, am trimis'o la Sinodul din Constantinopol, fiind Patriarh Domnul Partenie cel bătrân *în luna Octombrie 30, 1642* 1)». Cu chipul acesta noi putem să stabilim, că Sinodul de la Iași și-a început ședințele în luna Decembrie a anului civil 1640, sau a patra lună a anului bisericesc 1641, ținându-și ședințele timp de un-spre-dece luni, până la 30 Octombrie 1642 a anului bisericesc, sau a zecea lună a anului civil 1641; că tot în această toamnă, adică după Octombrie din anul bisericesc 1642, sau civil 1641, s'a înțors acasă trmșișii Bisericei de Chiev; în anul 1642 luna Mai, Patriarhul Partenie a scris enciclica a treia împotriva confesiunei de Geneva; și în sfârșit în anul 1643 Martie 11, după un an și cinci luni de la închiderea Sinodului din Iași, s'a scris enciclica pentru întărirea «Mărturisirei ortodoxe».

1) Συμβολικὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας I. E. Mesolora 1883, Atena. T. I, fața 365.—În această notă avem două cestiuni, bine stabilite: 1) Că „Mărturisirea ortodoxă“ în sinodul de la Iași s'a înfățișat de către delegații lui P. Movilă în limba latină, pôte chiar tradusă de dînșii, și nu compusă, după cum crede P. S. Macarie în istoria Bisericei ruse, și 2) că această carte a fost cercetată de către Sinodul de la Iași, în decursul anului civil 1641, se vede și din acel loc al notei, unde se dice, că ea a fost trimisă Patriarhului Partenie în 30 Octombrie 1642; adică tot în decursul anului civil 1641, și numai începutul celui bisericesc 1642.

În întâia jumătate a vécului al XVII-lea popóarele ortodoxe tóte calculău anii numai bisericește; adică începeau de la Septembrie, ca și în cazul de față. Cei întâi cari au strămutat începutul anului la Ianuarie, sunt membrii sinodului Constantinopolitan, și acesta numai pentru actele, emanate din Sinod de la începutul vécului al XVIII-lea. Rușii au introdus anul civil pe timpul lui Petru cel mare, iar noi Români am început a calcula cu anul civil numai pe la 1746. (Veđi Revista Bis. ort. rom. Biografia Mitrop. Ungro-Vlahiei, Neofit de la Crit.).—

Dovedind timpul, când s'a deschis și s'a închis Sinodul din Iași, acum să vedem și persoanele, ce au luat parte la această sfântă adunare, rămânând, ca mai jos să arătăm și durata lucrărilor Sinodului.

Prsonele ce au luat parte la Sinodul din Iași. Unii, nebăgând bine de semnă la cuvintele nu tocmai alese ale lui Dositei, că adevă: «fiind de față loco-țitorii din Constantinopol și Kiev, și ai Mitropolitului Rusiei, Petru Movilă» și mai ales întăritura «Mărturisirei ortodoxe» prin enciclica sinodului de la Iași 1642, cred, că cu această ocaziune a venit la Iași însuși Petru Movilă, și a luat chiar parte la lucrările Sinodului. Nu! Petru Movilă a venit la Iași tocmai la 1645, când a bine-cuvîntat nunta ficelului Vasilie Lupu, Maria, cu Razevil, iar la Sinodul din Iași el și-a trimis numai loco-țiiilorii săi, în persoană lui Isaia Trofimovici Cozlovski, doctorul în teologie și egumenul mănăstirei Nicolsca, Iosif Cononovici, rectorul colegiului Chievomovilén, și predicatorul Ignatie Ocsenovici. Și nici putea Petru Movilă a lua parte la un Sinod, unde el trimetea spre cercetare o carte, lucrată de dînsul, mai ales că și Patriarhia de Constantinopol era înfățișată tot prin loco-țiiilorii, și anume prin Porfirie, fostul Mitropolit al Niceei și Meletie Sirigul, ieromonahul și predicatorul Bisericei din Constantinopol ¹⁾. Cu alte cuvinte, *la Sinodul din Iași au luat parte chiriarhiile cu clericii Moldovei, loco-țiiilorii Patriarhiei de Constantinopol și ai lui Petru Movilă.*

Ședințele Sinodului din Iași. În privința timpului, cât a durat Sinodul de la Iași, precum și a lucrărilor, de care el s'a ocupat, noi avem la îndemână un act aprópecontimporan, și anume o scrisóre a Mitropolitului necanonic, Meletie de Proilava, către țarul Moscvei, Mihail Teodorovici, din anul 1644, Decembrie 15. Aici Meletie este foarte lămurit, când ne spune, după ce cere de la țarul banii pentru tipărirea «Mărturisirei ortodoxe» pe care dîce, că a tradus-o în limba grecă nouă. «Și la Sinod s'a vorbit, că

¹⁾ Ist. rusc. țercvi. Macarie. T. XI, față 591—592.

• botezul (ereticilor) nu p $\acute{o}$ te s $\acute{a}$ fie privit ca botez, fiind c $\acute{a}$ preo $\acute{\i}$ ii lor nu sunt sfin $\acute{\i}$ ii. Ședin $\acute{t}$ eile Sinodului s $\acute{a}$ u $\acute{u}$ urmat *dou $\acute{e}$ -zeci de zile*, și in adev $\acute{e}$ r s $\acute{a}$ a đis, c $\acute{a}$ pre dinșii nu trebuie s $\acute{a}$ -i boteze a doua or $\acute{a}$, și a $\acute{u}$ cercetat și can $\acute{o}$ nele, de unde se vede, c $\acute{a}$ pre eretici trebuie a-i boteza din nou; și pre l $\acute{a}$ ng $\acute{a}$ aceste s $\acute{a}$ mai đis, c $\acute{a}$ Luteranii privesc la botez nu ca la o lucrare a iert $\acute{a}$ rei p $\acute{a}$ catelor, ci ca la un act de deosebire, și se bot $\acute{e}$ z $\acute{a}$ nu ca noi cu ap $\acute{a}$, ci se stropesc cu tot felul de spirturi mirositoare. Autorit $\acute{a}$ țile a $\acute{u}$ cercetat can $\acute{o}$ nele Sinodului al doilea, care đic ca to $\acute{\i}$ ii ereticii s $\acute{a}$ fie boteza $\acute{\i}$, și ei trebuie s $\acute{a}$ lepede credin $\acute{t}$ a lor, și atunci numai s $\acute{a}$ fie primi $\acute{\i}$ ii in credin $\acute{t}$ a n $\acute{o}$ str $\acute{a}$ ortodox $\acute{a}$, s $\acute{a}$ fie unși cu mir, și s $\acute{a}$ fie sfin $\acute{\i}$ ii in cele-lalte mistere. Dar *adunarea inc $\acute{a}$ nu s $\acute{a}$ sfi $\acute{r}$ șit* ¹⁾ și voesc, ca s $\acute{a}$ adune mai mul $\acute{\i}$ ii Arhieriei, și s $\acute{a}$ sc $\acute{o}$ t $\acute{a}$ de la cele șapte Sin $\acute{o}$ de tot, ce se atinge de eretici ²⁾).

Apoi Patriarhul Dositei prin opera sa, intitulat $\acute{a}$: «Meletie Sirigul» ne mai spune: «In timpurile n $\acute{o}$ stre o mul $\acute{\i}$ ime de eresuri, necinstirea, đic, calvin $\acute{a}$ s $\acute{a}$ a urm $\acute{a}$ rit și s $\acute{a}$ a dat de rușine, iar fericitul Vasilie Vod $\acute{a}$ a adunat Sinodul in Iași, și a poruncit fericitului Meletie Sirigul s $\acute{a}$ scrie cartea ac $\acute{e}$ sta, pentru nimicirea des $\acute{e}$ virșit $\acute{a}$ a lui (a eresului) ³⁾).

Din cele de mai sus urm $\acute{e}$ z $\acute{a}$ c $\acute{a}$ Sinodul de la Iași a durat de la Decembrie 1641 p $\acute{a}$ n $\acute{a}$ la 30 Octombrie 1642 a anului bisericesc, adec $\acute{a}$ un-spre-đece luni. In timpul acesta s $\acute{a}$ a ținut dou $\acute{e}$ -zeci de ședin $\acute{t}$ e, in care s $\acute{a}$ u $\acute{u}$ respins cele 18 capitule calvinești, și s $\acute{a}$ a tradus in limba gr $\acute{e}$ c $\acute{a}$ «M $\acute{a}$ rturisirea ortodox $\acute{a}$ » de Meletie Sirigul, ca imputernicit al Sinodului, și apoi s $\acute{a}$ a cercetat și aprobat de c $\acute{a}$ tre Sinod; s $\acute{a}$

¹⁾ Dac $\acute{a}$ aceste vorbe ale lui Meletie sunt scrise in 1644 cu in $\acute{g}$ rijire, ele nu pot dovedi alta, de c $\acute{a}$ t c $\acute{a}$ Sinodul de la Iași nu s $\acute{a}$ a in $\acute{c}$ his la 30 Octombrie 1642 in mod formal, r $\acute{e}$ m $\acute{a}$ n $\acute{e}$ nd ca membrii s $\acute{a}$ se mai intrun $\acute{e}$ sc $\acute{a}$ inc $\acute{a}$ o dat $\acute{a}$, pentru desbaterea și a altor materii. Lucru ce nu s $\acute{a}$ a mai int $\acute{a}$ mplat.

²⁾ *Snoșen. Rossii. s Vostocom. II, fața 305—306.*

³⁾ *Moscov. Sinod. bibliot. Lit. A. No. 1.* Vorbele de mai sus ale Mitropolitului Proilavei, Meletie, p $\acute{o}$ te c $\acute{a}$ se refer $\acute{a}$ anume la ac $\acute{e}$ st $\acute{a}$ in-s $\acute{a}$ rcinare, dat $\acute{a}$ lui Sirigul, de a scrie cartea improtiva Calvinilor, ce-și impr $\acute{a}$ știaser $\acute{a}$ acum catehismurile lor și printre Rom $\acute{a}$ nii, și asupra ac $\acute{e}$ stei lucr $\acute{a$ ri urma a se pronu $\acute{t}$ a și Sinodul: ceea ce nu s $\acute{a}$ a mai f $\acute{a}$ cut.

ocupat de botezul ereticilor în vedere cu canónele Sinodului al doilea ecumenic; și în sfârșit s'a pus lui Meletie Sirigul însărcinarea, de a scrie cartea sa, care avea menirea particulară, de a răsturna învățăturile calviniste. Dar de altă parte nu putem să nu notăm aici și acea particularitate a clerului grec, de a nu face nimic desăvârșit, pentru ca astfel să mai aibă prilejul, de a se mai întrevădea cu Vasilie Lupul, care, după cum țice Patriarhul Dositei: «nu cruța banii, împrăștiindu-i pentru Christos». De aceea Patriarhia de Constantinopol publică în anul 1642, luna Mai, enciclica a treia împotriva celor 18 capitole din confesiunea de Geneva, dar într'un mod cu totul neatârnat de lucrările Sinodului din Iași, și tocmai în anul 1643 Martie 11, Patriarhul Partenie întărește textul grec al «Mărturisirei ortodoxe» iarăși nu ca pre o lucrare a Sinodului din Iași, unde s'a înfățișat această carte în limba latină, s'a tradus în cea grăcă nouă, și a primit numirea de «Mărturisire», ci ca pre o lucrare a Bisericei ruse din Rosia mică ¹⁾. Noi însă dăm aici partea de pre urmă a enciclicei de la 1642, luna Mai, de unde se póte vedea, că «Mărturisirea ortodoxă» a eșit din Sinodul de la Iași cu tóte formele de întărire, și că ea, trimisă fiind Patriarhului de Constantinopol la 30 Octombrie 1642, a fost dusă și lui Petru Movilă la Chiev, de către delegații ruși, care a întărit'o acasă, și în fruntea tuturor membrilor Sinodului de la Iași, punând aceste cuvinte:

«Eū Petru Movilă, smeritul Arhiepiscop, Mitropolit al Chievului, al Galiției și al tótei Rusii, Exarh sfintului tron apostolic al Constantinopolei, Arhimandrit al Lavrei Pecersca, consimțind întru tóte și unindu-mă cu această epistolă sinodală a întru tot Prea sfintului Părinte și păstor al nostru, Patriarhul de Constantinopol, subsemnez cu însuși mâna mea și prin mine însumi.

Urmând apoi sub-semnăturile Chiriarhilor Bisericei ruse și ai celei de Constantinopol, ai Moldovei se subsemneză;

«Varlaam, Mitropolitul Suceavei și al tótei Moldo-Vlahii, și Exarh al laturilor.

«Evloghie, Episcopul Romanului.

¹⁾ Veđi enciclica Patriarhului la începutul cărței.

«Anastase, Episcopul Rădăuțului.

«Gheorghie, Episcopul Hușului.

«Sofronie, ieromonahul și egumenul mănăstirei domnești a sfinților Trei-Ierarhi din Iași Moldovei», care, adăugăm noi, fiind trimis de către Petru Movilă, ca să înființeze academia vasilienă din Iași, îi dăduse, se vede, aceeași organizațiune, ca și colegiului movilén din Chiev; adecă făcuse, ca Rectorul academiei vasiliene să fie și egumenul mănăstirei Trei-Ierarhi din Iași.

Până aici am văzut, că „*Mărturisirea ortodoxă*“ a fost lucrată de către Petru Movilă în limba rusă la Chiev, și cu numirea de catihis, că ea s'a tradus în latinește, și apoi în grecește în Sinodul de la Iași, și în sfârșit, că această carte simbolică a Bisericii ortodoxe, după ce s'a întărit la 1642 de către membrii Bisericii în frunte cu Petru Movilă, ca autor, a urmat a fi aprobată și de către Patriarhia de Constantinopol la 1643, luna Martie 11. De acum să urmărim sôrta «Mărturisirei ortodoxe» după Sinodal de la Iași.

Sôrta mărturisirei ortodoxe după Sinoaul de la Iași. Meletie al Proilavei, în scrisoarea sa către țarul Mihail Teodorovicî, din 1644 Decembrie 15, ne mai spune: «*Am compus noi mai sus numita carte (Mărturisirea), și în dînsa noi am scris toate dogmele Bisericii și am tradus-o în limba grécă nouă*, pre care noi o vorbim, ca să înțelegă toți creștinii. Pentru care rog îndurarea Măritei Vóstre Impărății, ca să am cu ce tipări această carte, fiind-că aici totă lumea este turburată de Luterani și Calvinî, turbură ei pre bleții creștinî, și vorbesc așa, ca să asculte de dogmele lor, și ómenii cei simpli îi cred. Nicî o miluire nu m'am învrednicit ca să primesc, iar din pricina sărăciei n'am tipărit acea carte ¹⁾. Judecând duple această scrisoară a lui Meletie, noi ar trebui să credem, că cea întâi traducere a «Mărturisirei Ortodoxe» s'a făcut între anii 1642—1644 și în limba grécă a véculei al XVII-lea. Dar țelul acestei reclame este bine-văduț din coprinderea

¹⁾ Veđi locul citat din *Snoșen. Rossii etc.*

scrisorei, și apoi Mitropolitul Meletie, chiar dacă va fi luat parte la Sinodul de la Iași ca Arhierie, nu a fost o persoană însemnată, și prin urmare cu puțință de a lucra «Mărturisirea ortodoxă împreună cu Mitropolitul Petru Movilă» cum țice el, și apoi a o și traduce în limba grăcă nouă cu Meletie Sirigul..

Sorta adevărată a «Mărturisirei ortodoxe» a fost ast-fel. Loco-țiitorii din Sinod ai Patriarhiei de Constantinopol, Mitropolitul de Niceea, Porfirie și cu Meletie Sirigul au înaintat cartea la Patriarhie îndată după închiderea Sinodului din Iași, și anume la începutul anului bisericesc 1642, luna Octombrie 30. La 1643, Martie 11 «Mărturisirea ortodoxă», lucrată de către Petru Movilă în limba rusă și tradusă în latinește de către Isaia Trofimovici și în grecește de către Meletie Sirigul la Iași, a primit întărirea sa din partea celor patru patriarhi și a Sinodului din Constantinopol, numai în textul grec și în starea ei tot de manuscris ¹⁾. La începutul anului 1645 «Mărturisirea ortodoxă» se afla tot în manuscris, păstrată în Patriarhia de Constantinopol; căci iacă ce ne spune Patriarhul acestei Biserici din anul citat, Paisie, prin gramata sa către Patriarhul Moscvei, Nikon: «Pentru ca să se știe, care sunt adevărurile trebuitoare și esențiale ale credinței noastre, la noi în Sinod s'a compus o carte pentru toți «Mărturisirea ortodoxă» a credinței din Biserica catolică și apostolică a Răsăritului, și în ea se cuprind toate încheieturile credinței noastre cei vechi ²⁾. Și cartea acesta a fost întărită și subsemnată de toți arhieriei și clericii laturei, împreună cu președintele de atunci al Sinodului de fericită amintire, D. Partenie cel bătrân, de asemenea și cel-l-alti trei Patriarhi au subscris și întărit. Și dacă voi doriți, ca să o aveți și voi trebuie să o aveți, ca să fim toți cinci Patriarhii într'un cuget atunci ve vom trimite o copie de pre această carte ³⁾. Și tocmai în anul

¹⁾ Veđi întărirea patriarhală de la începutul textului cărței.

²⁾ Până aici avem trei autori ai Mărturisirei ortodoxe, afară de Petru Movilă. Meletie Sirigul din traducător este dat ca autor; Meletie, Mitropolitul Proilavei, conautor cu P. Movilă; și acum avem și pe Sinodul din Constantinopol.

³⁾ Ne având originalul acestei epistole, am tradus-o din opera *Ist. russc. țercvi. Macarie*. T. XI,fața 595. *Scrijali Patriarh. Nikon* 648—649.

1662, adecă după mórtea lui Petru Movilă și după douăzeci de ani de la cercetarea ei de către Sinodul din Iași «Mărturisirea ortodoxă» a fost tipărită pentru întâia dată la Amsterdam în textul greco-latin de către Panaiot Nicusi vestitul dragoman al Porței otomane. Acastă întârziere a dărei la lumină a cărței simbolice a lui Petru Movilă, și tot-o-dată și privirile clerului grec asupra ei, se vede și din cuvintele lui Teodor Gusminovicî, care în anul 1643, îndreptându-și graul către ortodoxii Bisericeî din Kiev, îi dice lui Petru Movilă: «Din Constantinopol până acum nu este nici o hotărîre, și încă nu se știe ce va eși din aceste răs-gândiri lungi. Se aude numai, că Grecii dic: Nu Rușii au a ne învăța pre noi ale credinței 1)».

Tóte aceste străgâniri din partea clerului grec în tipărirea cărței umpluse de cea mai otrăvitoare amărăciune sufletul lui Petru Movilă. Pe lângă interesul de autor al «Mărturisirei ortodoxe», cei acum sfeterisite, Petru Movilă mai avea și răspunderea față de Biserica din Chiev, și apoi uniații, ca Gusminovicî, nu încetau de a face din acastă întârziere obiectul a tot felul de mușcături. Aceste împrejurări hotărâsc pre Petru Movilă, ca, neașteptând mai mult tipărirea «Mărturisirei Ortodoxe» să compună un catihis pentru trebuințele Bisericeî din Chiev, sau duple cum singur dice în prefața cărței: «Ca să închidă gura vrăjmașilor nerușinați ai ortodoxiei de Răsărit, cari îndrăznesc a introduce în dînsa deosebite eresuri».

Acest catihis, menit a mulțami trebuințele Bisericeî de Chiev, nu sémănă de loc cu «Mărturisirea ortodoxă» cea cercetată în Sinodul de la Iași; și apoi Petru Movilă nici putea să tipărescă acastă carte, care acum ajunsese proprietatea Bisericeî ortodoxe obștești, și primise și unele schimbări. Catihisul acesta al lui Petru Movilă, scris după Sinodul de la Iași, și cam pe la 1643, în limba poloneză și tipărit în Lavra de Chiev, apoi la 1645 tradus și tipărit în limba ruténă a Rusiei mici, cu texturile biblice tot în acastă limbă, este o prescurtare din «Mărturisirea ortodoxă» și se intitulază: «Adunarea științei scurte despre încheieturile credinței ortodoxe, catolice, creștine, adecă, cunoște-

1) *Ist. russcoi țercvi. Macarie. T. XI, fața 596.*

rea și știința sfintei Biserici a Răsăritului, cei universale și apostolice ¹⁾».

Cât era de mare trebuința unui asemenea catihis în Biserica rusă, se poate vedea și din edițiile, ce el a avut. După ce la 1643 și 1645 se tipărește de către Petru Movilă în lavra de Chiev, la 1646 acest catihis a fost tipărit în două ediții la Liov: una sub privigherea Episcopului de Liov, Arsenie Jelnbozshi, și alta de către tipograful Slezca. Și pentru cuvântul, că Slezca a tipărit cartea fără bine-cuvântarea lui Petru Movilă și cu unele schimbări, el a fost depărtat de la Biserică chiar în anul 1646. În sfârșit la 1649 acest catihis, care în Rusia ținea locul «Mărturisirei ortodoxe» a fost din nou tipărit cu bine-cuvântarea Patriarhului de Moscva și cu mici schimbări ²⁾.

Catalog cronologic al edițiilor cărței. «Mărturisirea ortodoxă» cea îndreptată și tradusă grecește în sinodul de la Iași, apoi întărită de către Patriarhul de Constantinople, Partenie, cu clericii sinodului său la 1643 Martie 11, a rămas la Greci până la 1662 Noembrie 20, cum ne spune Patriarhul Ierusalimului Partenie în prefața de la carte, «numai în manuscrise și în rulouri».

La această dată însă și cu cheltuēla lui Panaiot Nicusi cartea se tipărește pentru întâia dată în Amsterdam, cu amândouē gramatele patriarhale de la începutul cărței, și unii cred, că numai în textul grecesc, iar noi înclinăm către cele, ce ne spune I. P. S. Partenie, când țice: «Fiind (Panaiot) apărătorul faptelor sale celor mari, nu s'a lenevit de a se face și stăpânul acelui lucru, adecă cu tiparul, și a tipărit cartea cu a sa cheltuēlă *atât în limba noastră, cât și în cea latină* ³⁾.

Acastă edițiune a «Mărturisirei ortodoxe», punēnd cartea la îndemâna tuturor cărturarilor ortodoxi și eterodoxi, de Apus și de Răsărit, a făcut, ca ortodoxii să-și cunoscă cu ușurință credința lor, iar eterodoxii să nu mai pōtă țice, că credința Bisericei ortodoxe este când protestantă, când

¹⁾ *Ibidem.* T. XI, fața 597.

²⁾ *Obozrenie slavēno-russcoi bibliograf. Saharov* No. 465, 466, 510.

³⁾ Veți scrisōrea Patriarhului Partenie mai jos.

papală. Mărturisirea ortodoxă însă a fost lucrată de către P. Movilă, nu atâta pentru cărturar, cât mai ales ea avea menirea, de a ajunge în mânele mulțimei popórelor creștine, și de aici provin multe edițiuni, ce ea a avut. Noi dăm aici cetitorilor noștri un catalog cronologic al edițiilor «Mărturisirei ortodoxe» din deosebite timpuri, și cât se va putea de pe scurt.

La 1672, după țece ani de la edițiunea din Amsterdam, se tipărește o nouă edițiune cu o prefață a Patriarhului de Constantinopol Dionisie ¹⁾.

În limba slavonă pentru întâia dată se tipărește cartea la 1685 în Moscva, unde primește titlul: «*Pravoslavnoe is-povedanie sobornoj i apostolkoj țercvi*.—Mărturisirea ortodoxă a Bisericei catolice și apostolice a Răsăritului» ²⁾.

Logofetul Radu Grecenu cu fratele său Șerban și cu stolnicul C. Cantacuzin traduc de pe originalul grec cartea în românește, iar la 1692 P. S. Mitrofan, fost Episcop de Huși, iar acum de Buzău, tipărește în tipografia sa cea din nou înființată «Pravoslavnica Mărturisire a soborniceștei și apostoleștei Bisericei a Răsăritului» ³⁾.

La 1695 Laurențiu Normanul a tipărit în Lipsca acéstă carte, pre carea a intitulat'o: «*Orthodoxa confessio catholicae atque apostolicae ecclesiae orientalis, quam cum interpretatione latina primum edidit Laurentius Normanus. Lipsiae, 1695*».—Mărturisirea ortodoxă a Bisericei catolice și apostolice a Răsăritului, pre care cu esplicația (traducerea) latină pentru întâia dată a tipărit'o Laurențiu Normanul. Lipsca. 1695» ⁴⁾.

¹⁾ Gass in Herzogs Realencyclopädie für protestantische Theologie und kirche, Stuttgart, 1857 T. VIII, fața 687.

²⁾ Edițiunile slavone, trecând peste numărul de țece, și noi, neavându-le la îndemână pre tóte le arătăm pre scurt numai, și anume pre cele din vécurile XVII și al XVIII-lea; adecă: la Moscva 1685, 1696; Chiev 1712; Cernigov 1715; Peterburg 1722, 1739, 1740; iar la Moscva 1743, 1744, 1769, etc.

³⁾ Tim. Cipariu Chrestomatie, seau analecte literare. Blaj, 1858, fața XXV—XXVII.

⁴⁾ Noi lăsăm viitorului de a descurca afirmarea Patriarhului Nectarie față de cele țiece de Laurențiu aici; că adecă acum s'a tipărit întâi în latinește „Mărturisirea ortodoxă“, și anume în Lipsca, și nu în Amsterdam, la 1695 și nu 1662. (Veđi locul în epistola Patriarhului Nectarie).

Constantin Brâncovénu, Domnitorul Ungro-Vlahiei, care întinse îngrijirea sa pentru Biserică peste tot Răsăritul, și care, după ce a tipărit «Mărturisirea ortodoxă» de la 1692 pentru Români, și-a adus aminte iarăși de poporul grec, și pune pe Ieromonahul Antim Ivirénu, ca să facă o nouă edițiune a «Mărturisirei ortodoxe» cu totul deosebită de cele de până acum, și numai în limba greacă. Iată titlul cărții cu o descriere mai amănunțită a ei: „Ορθόδοξος ὁμολογία τῆς πίστεως τῆς Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολικῆς. Καὶ Εἰσαγωγικὴ ἔκθεσις περὶ τῶν τριῶν μεγίστων ἀρετῶν, Πίστεως, Ἐλπίδος, καὶ Ἀγάπης. Τυπωθεῖσα προτροπῇ καὶ δαπάνῃ τοῦ Εὐσεβεστάτου, Ἐκκλημροτάτου καὶ Γαληνοτάτου Αὐθέντου καὶ Ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας Κυρίου Κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασσαράμπα βοεβόδα, τοῦ Μπραγκοβάνου. Πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν. Ἀρχιερατεύοντος τῆς Ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Οὐγγροβλαχίας τοῦ Πανιερωτάτου καὶ Θεοπροβλήτου Μητροπολίτου Κυρίου Κυρίου Θεοδοσίου. Ἐν τῇ σεβασμίᾳ μονῇ τῶν εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου τῇ ἐπονομαζομένη τοῦ Ζυναγώδου. Ἐν ἔτει 1689. Κατὰ μῆνα τοῦ Φεβρουαρίου. Παρὰ τοῦ ἐλαχίστου ἐν Ἱερομονάχοις Ἀνθίμου τοῦ ἐξ Ἰθρίας—Mărturisirea ortodoxă a credinței Bisericii catolice și apostolice a Răsăritului. Și espunerea introductivă despre cele trei mari virtuți, Credința, Nădejdea și Dragostea. S'a tipărit cu învoirea și cheltuēla Prea bine cinstitorului, Prea luminatului și Prea blândului Stăpân și Domnitor al tōței Ungro-Vlahiei, Domnului Domnului Ioan Constantin Basaraba Voevod Brâncovénu. Spre folosul obștesc al creștinilor ortodoxi. Fiind Arhiereu al Prea sfintei Mitropolii a Ungro-Vlahiei înalt Prea sfințitul și de Dumneșeiu înălțatul Domnul Domn Teodosie. In cinstita monastire a Intrărei în Biserică a Născătoarei de Dumneșeiu, supranumită Snagov. In anul 1699, luna Fevruarie. De către cel mai mic între ieromonahi Antim cel din Iberia».—Folio.

Pe fața a doua a foiei cu pōrta cărții este marca Ungro-Vlahiei, săpătură în lemn a mânelor lui Antim Ivirénu, iar de desupt Sevastos Trapezuntiul Cimentul, Dascălul științelor din șcōla domnescă, cântă în cincî perechi de versuri meritele lui Constantin Brâncovénu, ca Domnitor,

Pe fața întâia a foiei a doua Ieromonahul Visarion Macri Vlastos, cel cu tractatul «Expunere introductivă la Măr-

turisirea ortodoxă» cântă în cinci strofe de câte o pereche de versuri până la patru meritele politice și literare ale lui Brâncovénu.

Și întâiul medic al Domnitorului, Ión Comnenul, în cinci-spre-dece perechi de versuri și pre fața a doua a foiei a doua, ne arată, că Brâncovénu întrunește în persóna sa două mari scepturi; al Constantinopolului prin Cantacuzinești și al Valahiei prin Basarabi. Tot aici ni se mai spune, că această carte este tipărită de pre două manuscripte; unul cel întărit de «Sinodul Moldovei» și al doilea al lui Visarion Macri Vlastos.

Pe fața întâia a foiei a treia, studenții Academiei Comnești din București, în trei strofe, compuse din câte patru până la șapte perechi de versuri, cântă și ei meritele literare ale lui Brâncovénu, arătându-l lumii, ca pre un adevărat *protector*, ba mai mult, *cultivatorul și propagatorul culturii orientale*.

După aceste studenții a două școli din Ianina, cari erau sub conducerea Ieromonahului Macri, și cari, pôte chiar primaia ajutore de întreținere de la Domnitor, proaduc și ei din depărtare laudele lor Domnitorului Ungro-Vlahiei, care, asemănat vechilor deprinderi ale Românilor, ajutau creștinătatea cu cărți, obiecte sfinte și bani, dupre cum se vede și din această carte, care în forma, în care ea se tipărește, este folositore creștinilor mai ales de naționalitate grecăscă.

În sfârșit, pe foile a patra până la a șaptea sunt două prefețe ale Patriarhului Dositei al Ierusalimului, cel care a scris și viața lui Meletie Sirigul, traducătorul în grecește al «Mărturisirei ortodoxe». Prefața întâia, care ocupa foia a patra, și pörtă data 1699 luna Februarie, este îndreptată către Domnitorul C. Brâncovénu, și prin dinsa învățatul Patriarh arată Domnitorului din autori bisericești și profani bine-facerile culturii, ce primesc popórele prin Domnitorii lor cei mari. Prefața a doua este îndreptată către toți cititorii ortodoxi, și Prea fericitul autor face istoricul «Mărturisirei ortodoxe», arătând și împrejurările istorice, în care Rusia și-a primit ființa sa creștinăscă. După aceste se ocupă și de expunerea introductivă a lui Macri, despre credință, nădejde și dragoste, și ne spune, că această carte a fost înfățișată în manuscript de către Prea fericirea Sa Dom-

ditorului, că ea urmăzeă planul «Mărturisirei ortodoxe, explicând'o în punctele nu destul de deslușite, și în sfirșit, că cu aprobarea Domnitorului s'a hotărit, ca și această carte să se tipărească lângă «Mărturisirea ortodoxă». Data acestei prefețe este din același an luna Ianuarie, Adrianopole.

De la fôia a opta începe textul «Mărturisirei ortodoxe», cu o numerotație deosebită, care începând cu numărul 1 merge până la fața 86. De aici pe trei fol întregi avem scara alfabetică a materiilor, cuprinse în «Mărturisirea ortodoxă».

De la fôia 87 a cărței începe espunerea introductivă a lui Visarion Macri, care cu o paginație deosebită, și începând cu numărul 1, merge până la fața 256, unde intră și o parte din cartea sfintului Damaschin despre icône, pe a căreea materii Macri le-a împărțit în 38 de întrebări cu răspunsurile lor. La sfirșitul de tot al cărței, și anume pe nouă foi, este tipărită și scara alfabetică a materiilor cărții lui Macri, «Espunere introductivă despre credință etc.. Și noi încheiem această dare de sémă mai amărunită a cărței cu următoarele rinduri, ale Ierom. Antim Ivirénu, ce privesc pe întreaga tipăritură: «S'a tipărit în Ungro-Vlahia, în cinstita mănăstire a Intrărei în Biserică din Snagov. Cu cheltuéla întru tot luminatului, Prea bine cinstitorului și Prea înălțatului Domnitor și cârmuitor a totă Ungro-Vlahia, D. D. Ioan Constantin Basaraba Voevod. De către cel mai mic între Ieromonahî Antim, cel din Iberia. Iar cu îngrijirea și îndreptarea a Domnului Panaiot, cel din Sinopi de pre lângă Pontul Euxin. În anul 1699 luna Februarie».

De la 1699 până la anul 1745 «Mărturisirea ortodoxă» în țările din Răsăritul și apusul Europei n'a primit nici o edițiune nouă; afară de Olanda ¹⁾ și mai ales Rusia, unde în acest interval se tipăresc cele mai multe edițiuni. Și lucrul se explică cu aceea, că în acest timp Româniî ultă cărțile didactice, și mai ales zoresc cu tipărirea cărților li-

¹⁾ Există o traducere a „Mărturisirei ortodoxe“ și în limba olandeză care pörtă titlul următor: „Orthodoxe Homologia, of regtsinnige bekenhtenisse des geloofs der catholike apostolike orientalische kerhe, door Johannes Antonius Seinerus. Te Haarlem 1722. Octavo.

turgice, spre a nu lăsa loc liber în Biserică cărților grecești, sprijinite atât de Domnitorii, cât și de Mitropoliții țării, iar în Apus edițiunea lui Laurențiu era încă de ajuns pentru trebuințele cărturarilor, cari ar fi voit să cunoască deosebirile credinței din Biserica ortodoxă. De aceea tocmai la 1745 se retipărește «Mărturisirea ortodoxă» în românește cu titulatura următoare: «Pravoslavnică Mărturisire a soborniceștii și Apostoleștii Bisericii a Răsăritului, a doua oră tipărită ¹⁾ din porunca prea luminatului și prea înălțatului Domnului nostru Iónu Constantinu Nicolae voevodu. Cu blagoslovenia prea sfințitului Mitropolit al Ungro-Vlahiei kyr Neofit. Tipăritu-s'au în tipografia Domnescă în orașul Bucureștilor. La anul de la zidirea lumii 7253 (1745). De cucernicul între preoți popa Stoica Iacovicu tipograful, Cvarto.

Acastă ediție în Cvarto a «Mărturisirei ortodoxe» ca multe din cărțile ritualului românesc a întâei jumătăți a vécului al XVIII-lea, se datorește mai ales dragostei lui Popa Stoica tipograful, care cu măestria sa învățată de la Antim Ivirenu, și în lipsă de alte cunoștințe, reproduce întocmai texturile, lucrate de alții, duple cum face și cu această carte unde limba românească este cea a vécului al XVII-lea, iar terminologia ei este în stare de formațiune primitivă și cu înclinare către textul grec. Pe lângă aceste vom mai adăuga, că din această ediție lipsesc cele două gramate ale Patriarhilor Nectarie și Partenie, și ea nu cuprinde, de cât textul cărței cu marca lui Constantin Mavrocordat, arătând dedesupt în patru perechi de versuri însemnătatea crucei, a corbului și a zimbrului pentru domnie.

La 1751 s'a simțit și în Apusul Europei trebuința «Mărturisirei ortodoxe» și Ión Leonard Frisch a pregătit o nouă ediție în trei texturi, unde textul grec și latin este luat din edițiunea de Lipsca a lui Laurențiu, iar pe cel german l'a tradus duple textul rus, tipărit la Petersburg în 1722. Ediția lui Frisch în Octavo s'a tipărit de Gottlob Hofmann, Breslau. 1751.

În Europa «Mărturisirea ortodoxă» s'a mai tipărit și după

---

¹⁾ Acastă „Mărturisire ortodoxă“ este după cea tipărită la Buzău în 1692 de către Episcopul și tipograful Mitrofan și prin urmare cu drept cuvânt se țice, că este a doua oră tipărită.

acastă dată, dar numai împreună cu alte texturi simbolice ale Bisericii ortodoxe. Așa avem «Libri symbolici ecclesiae orientalis»—Cărțile simbolice ale Bisericii de Răsărit» Iul. Ernest Kimmel, Ienae 1843, octavo; apoi edițiunea Heffele și altele.

În țările române «Mărturisirea ortodoxă», ca carte didactică, s'a tipărit și la 1827 după textul grec, tradus de către Matei Băbenu de pre originalul grec tipărit în Amsterdam, care text s'a retipărit la 1859 și poartă titlul: «Pravoslavnică mărturisire a soborniceștii și Apostoleștii Bisericii a Răsăritului, acum iarăși aici a patra oară ¹⁾, tipărită în zilele Prea luminatului și Prea înălțatului nostru Domn al Principatelor-unite Valahia și Moldova, *Alexandru Ión I-îu*. Cu blagoslovenia și cheltuēla preasfinției sale Episcopului de Râmnic și noul Severin, *D. D. Calinic*. București. Tip. națională a lui Iosif Romanov și tovăr. 1859, octavo. Cartea cuprinde pe lângă gramatele Patriarhilor Nectarie și Partenie, și un capitol din Grigorie Nisul despre învățătura sfintei Treimi.

În sfârșit tot în București și la 1872 se face o nouă ediție a «Mărturisirei ortodoxe» tipărită cu litere străbune, și care poartă titlul: «Confesiunea ortodoxă a credinței Bisericii catolice și apostolice a Răsăritului, din nou tradusă și cu o prefață de Dr. Barbu Constantinescu, București, tip. laboratorilor români, 1872, octavo. Cartea este despoiată de gramatele întăritore ale Patriarhilor Partenie și Nectarie, și despre dînsele se vorbește numai în prefață. De și traducătorul în prefața cărței dice: «La traducerea de față am luat de bază textul grecesc, tipărit în Amsterdam 1662, pe lângă care am consultat și cele-l-alte edițiuni în limba greacă», totuși noi am găsit, că în locurile grele de tradus, D. Barbu a alergat la textul german de la 1751, și cu această pre nesimțite a intrat în vederile textului rus din Petersburg de la 1722.

În Moldova «Mărturisirea Ortodoxă» a avut trei ediții-

¹⁾ E prea adevărat, că edițiile Mărturisirei ortodoxe din Muntenia până la această dată sunt patru la număr, dacă adăugăm și pre această. Cea întâia este făcută la Buzău, 1692; a doua la București, 1745, a treia tot la București, 1827, și a patra acesta la 1859.

Cea întâia a fost tradusă de pe rusește de către Arhimandritul Filaret Scriban pentru trebuințele Seminarului Veniamin din Socola, unde era Rector. Acastă ediție s'a tipărit la Mănăstirea Némțului în 1844.

A doua ediție este o retipărire a celei de la 1844 și pòrtă titlul: «Mărturisirea ortodoxă a Apostoleștii și catoliceștei Biserici de Răsărit. Alcătuită de Mitropolitul Petru Movilă. Tipărită acum a doua óră, în zilele bine-credinciosului Domn, Alexandru Ión I. Cu bine-cuvîntarea Prea sfințitului Locotentent de Mitropolit Moldaviei și Sucevei, D. D. Calinic Miclesco Hariupoleos. Tălmăcită în limba română de Prea sfinția sa D. D. Filaret Scriban Stavrupole. Prin zelul prea Cuviosului Arhimandrit și stareș sfinței monastiri Némțul și Secul, D. Timothei. În tipografia sfinței M. Némțul. 1864. octavo. De ieromonahul Teofilact tipograful Acastă ediție este însoțită de o «precuvîntare», unde Arhim. Filaret Scriban, la 1841, Aprilie 28, arată însemnătatea cărței și apoi enumără operile sale, tipărite până la data acestei precuvîntări, precum și acele, care le are lucrate și gata pentru tipar. Dupé acésta urméză viața Mitropolitului Petru Movilă și în fruntea textului cărței sunt și cele două gramate patriarhale. La sfîrșitul de tot al textului cărței, care ocupă 318 fețe, este învățătura lui Grigorie Nisul despre S-ta Treime.

În sfîrșit de pre textul de la 1864 P. S. Iosif Bobulescu, fost Episcop de Rîmnic, a făcut o nouă edițiune a «Mărturisirei ortodoxe» la 1879 Iași. Textul acestei edițiuni este tipărit cu litere străbune, iar în privința literară el ne înfățișază numai schimbarea unor vorbe arhaice cu altele de ale timpului editărei.

«Mărturisirea ortodoxă» este semnul vèdut, pre care Dumneđeu l'a dat omenirei, spre a-î arăta chemarea sa, pentru care și Româniî aũ fost aleși încă de mult. Așeđați de împrejurările istorice între Orient și Occident: și slujind țara lor, ca o pòrtă, pe unde aũ trecut în Europa tóte urdiile barbare din Asia. Româniî în timpurile de liniște aũ fost agenții culturali ai popórelor de la Răsăritul Europei, și prin ómenî și averile lor aũ dus civilizația bizantină la Chiev prin Petru Movilă, la Moscva prin Herăscu, la Petersburg

prin Cantemirești, ba chiar până în China, prin vestitul Nicolae Mănescu. Nu numai atât. După ce bravii Domnitori ai Românilor, ca Mircea, Ștefan, Mihai și alții au împins valorile cotochitoare ale musulmanismului tot peste Dunăre, Românil și-au întors privirile lor compătimitoare asupra fraților de o credință din imperiul otoman, și nefăcând deosebire de rasă, ei și-au revărsat bine-facerile lor asupra tuturor creștinilor ortodocși, începând de la Dunărea și până în depărtatul Orient. Unora le-a dat averi, pentru a scăpa Bisericele și viața lor de cămătarii turci, după cum au făcut mai toți Domnitorii și boerii Românilor, începând cu Radu și Ștefan cel mare. Alora le-a dat cultură, făcând în țările românești școlă de pictură bisericăscă pentru Athon, după cum s'a întâmplat pe timpul lui Négoe Basarab. Matei Basarab, după ce înființază mai multe tipografii pentru trebuințele Românilor, face una și slavonă la Târgoviște, care tipărea cărți pentru creștinii din Serbia și Bulgaria. Dar ce vom dice despre avutul și luminatul Domnitor, Constantin Brâncovănu, care «împrăștia averea pentru Christos» cum ne spun însuși chiriarii Bisericeilor din Orient? El în îngrijirea sa culturală îmbrățișază totă ortodoxia, și face tipografii românești, grecești, slavonești, arăbești, și nu uită nici pe compatrioții lui Antim Ivirănu, dice pre Georgieni; și după ce adună în Valahia pre cei mai mulți literați ai popoarelor, ce vorbeau aceste limbi, pune de li se traduce felurite cărți, și mai ales de ritual, și tot cu a sa cheltuelă le tipărește și le dă în dar. . .

Ast-fel când a venit plinirea vremei, și credința ortodoxă era bătuită din două părți, dice a Protestanților și a Iezuiților; când credința ortodoxă era numită «lege moicăscă» fără știință de carte; atunci Dumnezeu ridică tot din neamul Românilor pre unul din fiii lor, și trimițându-l departe de țara sa, tot pentru ale lui planuri, îl rînduește pentru mântuirea Bisericeii sale. Și Petru Movilă, omul providențial al véculei al XVII-lea, începe la Chiev, cum am vădut, cu modestia proverbială românească, ca să facă un catihis, care catihis ajunge a fi cartea simbolică a întregii Bisericei ortodoxe. Și de la 1642 gura Iezuiților cu disprețul lor pentru ortodoxie amuțește; Protestanții ved tot de acum bine, că între ortodoxie și protestantism sunt deosebiri esențiale;

Iar ortodoxii din întregul Răsărit câștigă «Mărturisirea ortodoxă», care îi face cu ușurință să cunoscă învățătura Bisericii lor, și în cazuri de trebuință să deosebescă aceea, ce este ortodox de eterodoxie. Iacă Române ortodox, însemnătatea religioasă, istorică și literară a cărții, ce ți se înmâneză. Fii deci mulțumitor lui Dumnezeu pentru toate câte ți-a dat ție, și fă-te vrednic și de darurile, pentru care Proemia dumnezească te-a hotărât în această lume și anume aici la gurile Dunării.

Al tău către Dumnezeu
smerit rugător

Ghenadie al Râmnicului.

Dăm publicității «Mărturisirea de credință», pe care fostul Episcop al Bucovinei Evghenie Hacmann a jurat în 1844 Iunie 3/15 înainte de a fi fost hirotonit Episcop al Cernăuțului. Pe atunci Bucovina era o simplă Episcopie și depindea de Mitropolia de Carlovitz. De atunci lucrurile bucovinene Bisericești s'au schimbat mult, de la 1873 este Mitropolie și are de sufraganți pe cei doi Episcopi ai Dalmației. De curind încă s'au mai înaintat la Arhierie, eruditul fost profesor la Facultatea de Teologie din Cernăuți Prea cuv. Arhimandrit Vladimir de Repta, vicar al Mitropoliei, cu titlul al Rădăuțului. Acéști titlatură ne amintește nouă Românilor fala de altă-dată a acelei vechi Episcopii Românești a Rădăuțului, ce sta sub Mitropolia Sucevei și făcea parte integrantă din teritoriul strămoșesc, Moldova! Pe cât ne bucurăm pentru înprospătarea în memorie a acestui scump nume al Rădăuțului, lăsat uitărei de atâta timp, pe atât ne întristăm când ne amintim că odinioară făcea trup din trupul Ierarhiei Românești și că cuprindea în periferia ei cele mai vechi monumente, Monastiri, Biserici etc., și unde stă până astă-zi înmormântat eroul eroilor Românilor, Marele Ștefan, în Monastirea Putna. Pentru noi Români Bucovina trebuie să ne fie locul de închinare, ca pentru creștinii în genere Ierusalimul. Tot asemenea s'a întâmplat și cu titlatura Hotinului din Basarabia, care și aceea este tot Românească. Ore vom mai putea noi să întregim vre-o-dată vatra noastră strămoșescă, recăștigând ce a fost și de drept și de fapt al nostru, Bucovina și Basarabia? Nu știm ce va fi în viitor. Dar socot în mintea mea că prin o viață politică înțeleptă, prin o năzuință neîncetat hrănită de dorul aprins al dreptății și adevărului către acele locuri, prin

cultivarea simțului național, prin răspândirea graiului românesc putem spera, că în viitor se pot presenta aceleași împrejurări favorabile și noue, cum au fost pentru acele mari imperii, cari ni-au smuls prin silă și dibăcie părți din trupul neamului nostru. Pentru Imperiile ce ne învecinază aceste provincii n'au o mare însemnătate, având întinderi vaste, pentru noi însă sunt o condiție de viață, sunt fâșiile zmulse din trupul naționalității noastre, care suferă și vecinic va suspina de durere! Unde-i Câmpul-Lung?, unde-i Putna, focul sacru al Patriotismului? Unde-i Bugeagul? unde-i Orheiul-Cetatea Albă? Pământ udat secul de sânge victorios românesc, și stăpânit astăzi de streini! Dacă m'am depărtat puțin de subiect, făcând această mică degresiune, mărturisesc că nu mi-am putut stăpâni durerea sufletului meu și ca Român și ca creștin. Póte acele fitce ale Románismului vor fi uitat jalea și durerea despărțirei, muma lor comună, România, însă nu, și iarăși nu.

Acum revin la cestiune. Episcopul Hacmann era Rutén de origină, și a fost ridicat la această demnitate prin favoarea de care se bucura la curtea Imperială a lui Ferdinand I-ii. Bucovina este țară románescă nu rutenescă și trebuia ca și Episcopul locului să fie tot din neamul lor; dar știm că în Imperii nu se face cum vrea *omul*, ci *Domnul* (țerei). Așa s'a și întâmplat.

Mărturisirea sa de credință conținând și ca formă și ca fond ceva îndepărtat de mărturisirile ce se fac în decomon de candidații la arhierie, am crezut că-i bine să o publicăm în tótă întregimea ei, pentru cunoștința celor ce se ocupă cu lucruri bisericești. Ea cuprinde XXV de puncte. La punctul al IV se vede declarația că Episcopatul Bucovinei depindea de Mitropolia Carlovițului, astăzi nu mai este așa, Bucovina este Biserică autocefală. La punctul al VI, declară candidatul că n'a luat această demnitate prin simonie; ci din mila Impăratului. Este curios punctul al XI, în care se face declarația de credință în cestiunea transubstanțiației. Pentru ce această declarație? pentru că știm că în Bucovina nu erau nici Luterani nici Calvinii; și apoi nici știnu că ar fi fost ispitită acea parte când-va de o asemenea eresie. La punctul al XIII, se citește o declarație cu totul stranie, că adică de a trăi fără sfeți și fără certe,

de-l posibil; apoi i se ridică dreptul de a afurisi pe cine-va, de cât îndeplinind știute forme. La punctul al XIX, se îndămorește a opri influența în cult a icónelor; mai ales a celor făcătoare de minuni. Acesta cam miróse a papistașism, dar fórte subțire. In fine la punctul al XXII, se jură că dacă nu va corespunde exact făgăduinței date, să fie de pus din demnitatea Episcopală îndată, fără drept de a se mai apăra.

Nu știu dacă și astă-zi în Bucovina candidații la Mitropoliat dau tot o asemenea Mărturisire de credință. Cunosc însă că atât în condica sfințită a Mitropoliei Moldovei, cât și în cea a Mitropoliei Ungro-Vlahiei nu se găsește asemenea formular de mărturisire. Numai cu ocazia hirotoniei Episcopului Atanasie, pentru Transilvania. El a dat o mărturisire de credință, cuprinzând XXII de puncte. Acestă mărturisire este excepțională, pentru că erau cunoscute împrejurările triste prin care trecea Biserica Transilvaniei. Cu tótă această severă mărturisire, dată în fața Bisericii Mitropoliei Ungro-Vlahiei, fiind față și Dosoteiū Patriarhul Iruusalimului, Atanasie Episcopul Transilvaniei tot a primit Unirea cu Biserica Romano-Catolică ¹⁾. Iată textul Mărturisirii de credință dat de Evghenie Hacmann:

In numele Tatălui și al Fiului și al Sfintului Duh. Amin.

1. Creș întru unul Dumneđeū Tatăl a-tot țitorul făcătorul cerului, și al pământului, vėđutelor tuturor și nevėđutelor. Și întru unul Domnul Iisus Christos Fiul lui Dumneđeū, unul născut, carele de la Tatăl s'aū născut, mai nainte de toți vėciī. Lumină din lumină, Dumneđeū adevėrat, din Dumneđeū adevėrat, născut, iar nu făcut, cel de o ființă cu Tatăl, prin carele tóte s'aū făcut. Carele pentru noi oamenii, și pentru a noastră mântuire, s'aū pogorit din Ceruri, și s'aū intrupat de la Duhul Sfint și din Maria Fecłóră, și s'aū făcut om. Și s'aū răstignit pentru noi supt Pilat din

¹⁾ Veđi Mitro. Ungro-Vlahiei condica sfintă, pag. 77—89.

Pont, și ați pățimit, și s'au îngropat, și ați înviat a treia zi după scripturi. Și s'au suit la Ceruri, și șede de adrepta Tatălui. Și iarăși va să vie cu mărire, să judece viii și morții, a căruia Impărăție nu va fi sfârșit. Și întru Duhul Sfânt, Domnul de viață făcătorul, carele de la Tatăl porcede, cela ce împreună cu Tatăl, și cu Fiul taste închinat, și slăvit, carele ați grăit prin Proroci. Întru una sfântă Sobornicească, și Apostolească Biserică. Mărturisesc un Botez întru ertarea păcatelor. Aștept învierea morților, și viața vécului, ce va să fie. Amin.

2. Cređ întru unul Dumneđu Tatăl a-tot țitoriul făcătorul ceriului, și al pământului, véđutelor tuturor și nevéđutelor. Decî fără de început și ne născut și ne atârnat, începutul înființat, și izvorul Fiului și al Duhului. Cred întru unul născut a lui Fiú și nescurs și fără vremi din Trânsul născut și de o ființă cu El, prin carele toate s'au făcut. Cred și în Duhul Sfânt, carele dintru acelaș Tatăl ese și împreună slăvit, ca împreună deapurare fiitor și împreună pe scaun șăđetor și împreună mărit și a zidirii împreună făcetor. Cred și predaniilor întru Dumneđu și Dumneđeștilor, și tradițiilor a unii catoliceștii și apostoleștii Bisericii. Mărturisesc un Botez întru ertarea păcatelor, aștept sculara morților și viață vécului ce va să fie, Amin. Iar pre acei cari acésta alt-felú filosofesc îi lepăd ca pre străini filosofi, și anathematiseșc pre Aria și pre a lui una gânditori, și pre părtașii a credinței lui cei rele și fără de minte pre Machidonie și pre cei ce întrânsul să numesc cu dreptul luptători inprotiva Duhului, așjidere pre Nestorie și pre cei-l-alți năcialnici a eresurilor, și pre a lor una gânditori îi lepăd și îi anathematiseșc, și luminat propoveduesc cu glas mare: «Tuturor ereticilor anathema, pretutindene ereticilor anathema». Iar pre Stăpâna noastră năcétore de Dumneđu Maria dupre însușie și dupre adevăr mărturisesc, ca pre ceea ce pre unul din Treime pre Christos

Dumnezeu cu trup l'aŭ născut, care să-mi fie mie ajutătoare, acoperemint și apărătoare întru toate ȃilele vieții mele, Amin.

3. Cătră acesta a mea mărturisire a Sfintei Credințe, mă făgăduesc a păzi canónele Sfinților Apostoli, și a celor șapte de a totă lumea pravoslavnicilor sobóră, cari spre păstrare a dreptelor poronci s'aŭ legiuit, și pre canónele și sfintele așazări câte după feliuritele vremi și ani despre adevărații răvnitori a sfintei drept slăvitórei credințe a Răsăritului s'aŭ însemnat, și acele toate mărturisesc cu acesta a mea făgăduință a le păstra tare și nevătămat până la sfârșitul vieții mele, și toate câte ei aŭ primit, primesc și eu, și de care ei s'aŭ lepădat, mă lepăd și eu.

4. Incă dar și pace bisericescă mă făgăduesc a o păzi, și vartos a o ține, și cu oserdie a învăța pre norodul mie încredințat, și nici într'un chip dar a gândi óreș ce înpro tivă drept slăvitórei christianeștii credințe a Răsăritului în toate ȃilele vieții mele, și întru toate a urma și a să supune tot-déuna părintelui meu Exțelenției Sale Inalt Preasfințitului Arhiepiscop și Mitropolit Chirio Stefan de Stratimirovici, ca legiuitei stăpâniri, care de întru fericită și vrednică de a-ducere aminte pomenire răpaușații Cesaro-Crăeștile apostoliceștile măriile sale rămlenești Impărați cu a tot premilostivele privilegii s'aŭ așezat, și de a sa norocit stăpănitóre Cesaro-Crăiască apostoliciască mărire cu bună voință s'aŭ întărit, și în urmă lui, cu dumnezeiască voe fiitorilor drept credincioșilor și pravelnicilor Diadohi, și Arhiepiscopo-Mitropolitanescului Sinod, Preasfințitilor Arhieriei, fraților mei întru toate învoitor a fi, și împreună lucrător duple legele Dumnezești, și duple sfințitele pravele a Sfinților Apostoli și a Sfinților Părinți, și dragoste duhovniciască din tot sufletul cătră dânșii a avea, și ca pre frați ai cinsti.

5. Mă făgăduesc iar în frica lui Dumnezeu, și turma mie încredințată cu iubitul de Dumnezeu nărav a ocărui, și de totă prihana viclenă și de toate eresurile prin povățuiră cu totă rėvnitóre sirguintă a o păzi.

6. Încă și asupra aceia mă mărturisesc prin acesta a mea scrisoare, cum că nici prin făgăduință nici prin darea aurului sau argintului vin spre acesta slujbă; că nici am dat ceva cui-va pentru câștigarea acestil vrednicil, nici n'am făgăduit a da cui-va ceva, ci în dar am primit'o din mila și numirea a întru tot prea luminatului și singur stăpânitorului marelui Domn al nostru a Salei Cesaro-Crăeștili Apostoliceștili măriril Ferdinand I, după prea plecată propunere și rugăminte a Estelenției sale Înalt prea vrednicului Domn Ștefan. Iar pre cei ce prin avuțiile agonisesc, îi judec a fi vrednic de Casație, ca pre Simon vrăjitorul, carele aș socotit a căpăta acest dar prin avuție.

7. Cătră aceste încă mă făgăduesc, nimic a nu face după nevoe, măcar de ași fi silit și despre fețele puternice și despre mulțimea de norod, chiar de m'ar îngrozi și cu mórtea, poroncindu-mil a face ceva mai presus de Dumnezeuștile și sfintele pravile, ce nu să cuvine a face. Și în străină Eparhie a vre unuil Mitropolit sau Arhiepiscop sau Episcop a nu lăturghisi s'aș altă ceva din duhovniceștile trebil a nu lucra fără voia Arhierelui aceliil Eparhil, ce numai în Eparhia mie dată despre părintele meu, Estelenția Sa Înalt Preașfințitul și Înalt prea vrednicul Domn Ștefan Arhiepiscop și Mitropolit. Și dacă prin oș-care ocașion mi s'ar întâmpla acesta, apoi dar a nu hirotoni nici pe un iereu nici pe un Diacon, nici pe vre-un cleric a Eparhiei străine, și nici a primi pre eil așezaș în Eparhia mea fără scrisoare de slobozenie a Arhierelilor lor.

8. Încă și spre acesta mă făgăduesc, cum că dacă Estelenția Sa Înalt Preașfințitul și Înalt prea vrednicul Domn Arhiepiscop și al nostru Mitropolit Ștefan va bine-voi a mă chema la oș-care Sobor cu frașil mei Arhierel, să merg fără vre-o vorbă și cuvint la Sobor; chiar de ar voi și oș-caril puternicil sau mulțime de norod a mă opri; căcil dator șint, după primirea spre acesta a întru tot prea înaltei poz-

voleniei de la a tot prea luminatul Domn, a asculta p[er]onca p[ar]intelui meu Estelen[ci]ei Sale Inalt Preosfin[ti]tului și Inalt prea vrednicului Domn Stefan Arhiepiscop și Mitropolit.

9. In[ci] și ac[est]a m[eu] mai f[ă]găduesc, vi[eu] fiind p[ar]intele meu, Estelen[ci]a Sa Inalt Preaosfin[ti]tul și Inalt prea vrednicul Arhiepiscop și Mitropolit Domnul Ștefan de Stratimirovici, a nu voi a primi pre alt Arhiepiscop și Mitropolit, afară dac[ă] Domnul Dumne[de]u il va muta pre el din scurt vremelnică via[ta] ac[est]a la cea viitoare fără de sfârșit via[ta], și a[un]ci, dup[ă] trecerea lui, pre acela, care va fi legiuit așezat Arhiepiscop și Mitropolit dintru a no[as]tră adev[er]ată pravoslavie dupre obiceiul și rânduiala ac[est]ii biserici.

10. In[ci] m[eu] mai f[ă]găduesc a nu primi străine obiceiuri în predaniile și rânduecele biseric[est]i, ci a p[ă]zi predaniile și rânduecele t[ot]e cu drept credinc[os]ă Biserica a R[es]ăritului neschimbat și împreună gl[ă]suitor și de o cugatare cu Prea Sfin[ti]i[ei] pravoslavnic[ei] Patriarhi[ei], p[ă]zitor[ei] și îndreptator[ei] blagocestiei a R[es]ăritului, și cu p[ar]intele meu Estelen[ci]a Sa Inalt Preaosfin[ti]tul Arhiepiscop și Mitropolit Domnul Ștefan. Acum prozvodit la o liturghie pre Ierei și Diacon[ei] în fiește care cin câte doi și trei și mai mul[ți]; ci la fiește-care liturghie câte un Iereu și un Diacon a hirotoni, iar la Liturghie predeosviaștena numai un Diacon, precum are rânduială Sfinta Biserica a R[es]ăritului, și cum arată alcătuirea Prea Sfin[ti]lor Patriarhi și celor ce st[an]t cu dinșii Arhier[ei] grecești.

11. In[ci] cred și cugetez a să săvârși întru Dumne[de]iască Liturghie prefacerea trupului și a sângelui lui Christos, precum al noștri vechi învățatori a R[es]ăritului învață, cu venirea și lucrarea Sfintului Duh, prin chemarea Arhierelui său Iereului, întru rugătoarele cuvinte către Dumne[de]u Tatăl: *«Fă dar pânea ac[est]a cinstitul trup Christosului T[ă]u»* și altele.

12. In[ci] m[eu] mai f[ă]găduesc și jur, cum că dator sint, și

dupre datorie vreă, și cu totul mă voău sirgii, a fi către al meă adevărat Domn al țarei și monarh, a sa Cesaro-Crăiască apostoliciască mărire *Ferdinand I*, Impăratul Austriei, Craiul Ungariei, Boemiei, și Arhiduxul Austriei și alt. și după dănsul către a lor Cesaro-Crăești și apostolicești și apostoliceștilor măririi înălțați legăuți următori, și cătră prea luminată austriciască curte, credincios, ascultător și supus, și tôte câte spre a lor Cesaro-Crăiască apostoliciască mărire credincioasă slujbă și folos întru tôte întâmplările să pôte atinge, a mă sili a înainta și a ajuta cu tötă osărdia și rāvna, pre cât cea mai de pre urmă puțință mă va ajunge, și întru aceea și vieții mele la trebuincioasă întâmplare a nu cruța; ci în credință a trăi și a muri.

13. Către acēsta mă făgăduesc, pre nimene dupre a mea pătimașă voe, s'aă pentru ořeș-care svăzi cu mine s'aă cu ai mei supuși, tot casnic și personalnic a nu afurisi, și de talnele bisericești a nu depărta, afară de să va arăta cineva vederat călcător și stricător poroncilor lui Dumneđeă, s'aă înprotiva Bisericii Eretic, și dupre cuvântul lui Christos după trei aduceri aminte nesupus și ne îndreptat, numai personalnic iar nu tot castnic, după de acest obiect în prea milostivul reșcript așezatele a tot prea înaltele propisuri, a afurisi și a depărta.

14. Cu cii sfinte Bisericii protivnici, cu minte, praveșnicește și cu răbdare a păși dupre Apostolul Pavel, că nu se cade robului Dumneđeă a să svădi, ci cătră toți a fi tăcut, povățuitor, netnrăutățit, certând cu răbdare pre cei protivnici doar le va da Dumneđeă pocăință, a veni în mintea cea adevărată.

15. Pre monași ai ține dupre cele pentru dānsii așezate pravele și rânduele, ne dānd lor a să sbuciuma din Monastire, și nici a intra în casele lumești fără însuși a mea știință și pozvolenie înscris, afară dacă s'ar întâmpla pentru sörte nevoincioșele trebii, cereri, s'aă spre folosul altor a eși.

16. Bisericile mai pre sus de trebuință pentru desfătare, însuși eu de nouă a nu zidi, și altor a nu pozvoli, ca mai apoi să nu pustiească pentru lipsa celor cuviințose.

17. Așijderea pre preoții și pre diaconii și pre ceea l-alti bisericanii mai pre sus de trebuință, pentru scârnav câșliga nu-î înmulți, nici spre următorie ai așeza, ci pentru păstoria norodului și pentru vederată trebuință sfintei Biserici.

18. Iarăși mă mai făgăduesc, totă mie acum încredințată păstorie, de va fi cu putință în fiește-care an, iar la cea de pe urmă, măcar în doi s'au trei ani după obiceiul apostolilor însuși a cerceta și a căuta; a o cerceta însă nu pentru jăfuire s'au cinste, ci apostolește și în Domnul, cum petrec credincioșii în credință și întru ispravă lucrurilor celor bune, iar mai vârtos preoții, și ai străbate, cu sîrguință a învăța și a opri, ca desbinări, credință deșartă, și cinstirile cele lui Dumnezeu protivnice să nu fie.

19. Mă voiu sîrgui a opri, ca supt chipul blagocestiei, prefăcutele lucruri, despre duhovnicescă și mirenescă stare să nu se primiască, sfintele Icone să nu se îndumnezească, și toruși minciunosele minuni să nu se iscodescă, ca prin aceea să nu se facă răzvrătire adevăratei blagocestiei, și celor protivnici să nu se deie prilej spre ocară asupra pravoslavnicilor, ci să se cinstescă ele după noîma sfintei drept credinciosei catholicești Biserici, precum s'au închipuit în hotărîre a Sfintului de a totă lumea al 2-lea Sobor de la Niceea.

20. La lucrurile și rânduețele lumești întru nimic acum umbla, afară dacă oreș-care vederată nedreptate s'ar ivi, de care mai întăiu să sfătuesc, apoi și să scriu prin părintele meu Estelenția Sa Inalt Preaosfințitul Domn Arhiepiscop și Mitropolit cătră a sa Cesaro-Crăiască mărire, după Apostolul, pre cei neputincioși ai apăra. Ci cu scurt cuvînt: Mă jur, mă făgăduesc, și a fi dator mă mărturisesc, a păzi neschimbat tóte câte s'au propus în rândulală părintelui

meu a Eștelenției Sale Înalt Preaosfințitului și înalt prea vrednicului Arhiepiscop și Mitropolit Domn Ștefan, după înștițuția lui și după prea înaltele de la a sa prea sfântă mărire pentru această Biserică eșitele pozvolenii. Voiu păși și după cele-l-alte poronci și așezări, dacă óreș-care și în viitorime să vor hotări, după care mă voiu sirgui cele poroncite cu osárdie și cu tótă ascultarea ale înplini, căutând pururea numai însuși adevérul, și numai însuși dreptatea. Aceste tóte voiu lucra după cugetul meu, nerobindu-mă priinčíoselor fețe, nebolnávindu-mă vrajbei, závistiei, nătángimei, rușfeturilor și chiar nici unei patimi robindu-mă; ci în frica lui Dumneđeú avénd pururea aducere aducere aminte de nemitită judecata lui, cu fierbinte dragoste cătră Dumneđeú și cătră aprópele, puind tuturor gândurilor și cuvintelor și lucrărilor mele, pricina cea de istov, pre slava lui Dumneđeú și pre mântuirea sufletelor omenești, Temelie a tótei Bisericii, necăutând ale mele, ci cele ce's ale Domnului Iisus.

21. Mă jur cu Dumneđeú viu, cum că tot-déuna am în minte înfricoșat cuvint al lui: «Blăstămat tot, care face lucrul lui Dumneđeú cu nebagare de sémă», în tot lucrul aceștii chlemări ca în lucrul lui Dumneđeú voiu umbla, fără'lene, cu tótă sirguința, după a mea cea mai de pre urmă putere, și nu mă voiu face ca cum n'ași ști óreș-ce; ci dacă chiar n'ași ști ceva, apoi cu tot adinsul mă voiu sirgui a afla înțelegere și știință din Sfintele Scripturi, și pravelile sobornicești și din conglásuirea marelor vechi învătători.

22. Dacă dia cele prin mine aice făgăduite óreș-ce voiu călca, s'aú dumneđeștilor pravile, și ránduelei a drep credinčíosei Biserică a Răsáritului, párintelui meu Eștelenției Sale Înalt Preaosfințitului și înalt prea vrednicului Arhiepiscop și Mitropolit Domn Ștefan, și întregului Sfințit Sobor mă voiu aráta neascultător s'aú înprotivitor, s'aú voiu vrea

să mă oselesc, și încredințată mie Eparhie întru ořeș-care chip o ași face părintelui meu Estelenției Sale Inalt Prea-sfințitului și înalt prea vrednicului Domn Arhiepiscop și Mitropolit Domn Ștefan în ořeș-ce neascultătore, apoi atunci îndată să fiu lepădat de vrednicia și puterea mea fără tot felii de vorbă și cuvînt, și străin să mă arăt Darului cere-sc, care la sfințire cu punerea mînilor prin Duhul Sfînt mi s'au dat.

23. Mă jur încă cu a tôte vedătorul Dumneșeu, cum că tôte aceste, care eu acum am făgăduit, nu le tălcuesc în mintea mea aminterle, de cât cum le rostesc cu gura mea, ci întru aceiași putere și înțelegere, pre care putere și înțelegere arată cuvintele aice scrise celor ce le citesc și celor ce le ascultă.

24. Indatorindu-mă dar tôte aceste întocmai așa, precum astă-đi prin cuvînt m'am făgăduit, și cu lucrul până la cea mai de pre urmă suflare, pentru bunătățile cele ce au să fie, a le împlini, întăresc cu jurămîntul meu: Fie-mi de inimă știutorul Dumneșeu făgăduinței mele martor, că neminciu-nosă este, iar de este minciunosă și nu duple cugetul meu, apoi fie mie acelaș drept judecător și răsplătitor.

25. Întru adevărată și râvnitóre a mea ocârmure și lucrare, să-mi fie însuși acela Mântuitorul nostru Iisus Christos ajutător. Cărula împreună cu Tatăl și cu Duhul Sfînt să fie slavă și stăpînire, cinșe și închinăciune acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Evgheție Hakmann ^m

Arhimandrit a Sfintei Monastiri Beocin
și Episcop al Bucovinei.

Cernăuți la 8/15 Iunie 1844
am tălmăciț de pe slavinesca.
Anđ. Tárnovianski, consistor. Canșel.

C. E.

CREȘTINȚA ÎN NEMURIREA SUFLETULUI ȘI VIAȚA VIITORE LA POPOARELE VECHİ INAINTE DE APARIȚIUNEA CREȘTINISMULUI.

(Urmare și fine ¹⁾).

Intre popórele vechi ale lumei păgâne, înainte de apariȚiunea creștinismului, pe lângă acelea ale căror convingeri religioase, relativ de cestiunea ce ne ocupă, le-am văduț, un rol fórte însemnat l'a jucat în istoria omenirei Grecii și Romanii

Aceste popóre se deosibesc de tóte cele-l-alte, nu numai prin o cultură clasică, dar istoria lor, cultura ce au dezvoltat'o și convingerile și ideile lor politice, religioase, sociale etc., ne sunt am putea dice tot așa de bine cunoscute, ca și ale popórelor contimporane, cu cari suntem astă-zi în contact; căci ele prin monumentele ce au lăsat posterității, prin mulțimea scriitorilor, cari au descris viața, moravurile și organizarea lor socială, sub tóte punctele de privire, au ajuns, mare parte în întregimea lor până la noi.

Urmărind dar convingerile religioase ale Grecilor și Roma-

---

¹⁾ Veđi Biserica Ortodoxă Română No. 8.

nilor relativ de nemurirea sufletului și viața viitoare, vom avea noțiunii mult mai certe asupra cestiunii, de cum am văzut la celelate popoare ale lumii vechi păgâne; pentru acesta convingerile și credințele religioase ale acestor popoare presintă un deosebit interes.

Din scrierile lui Pindar, Platon, Plutarch, și Virgiliu, aflăm că atât Grecii cât și Românii pe lângă alte credințe religioase relativ la nemurirea sufletului, credea și în metempsychosă ¹⁾. Dar tot acești scriitori ne spun că această credință era streină religiunilor proprii ale Grecilor și Romanilor, și că ea se strecurase pe nesimțite din contactul acestor popoare cu Egiptul său chiar cu India, prin Pitagorei și prin Orfici ²⁾.

Religiunea vechilor Etrusci purta un caracter practic dar în același timp sobru și foarte superstițios. Ea înmulțea numărul zeilor până într'atât, în cât să aibă câte un zeu pentru fie-care din nevoile societății, familiei și a indivizilor, ca ast-fel, patria, familia și individul, în anume nevoe sau pericol, să potă invoca un zeu protector în care să'și concentreze totă speranța pentru o izbândă sau scăpare de pericol ³⁾.

Relativ de sufletele celor morți, Etruscii credea că ele stau într'un loc suteran, de unde puteau veni iarăși pe pământ sau așa de la sine, sau chemate prin ore-care forme și ceremonii religioase și în același timp tainice și misterioase. Credința lor era în același timp că sufletele celor buni reveneau sau reapăreau în milocul celor vii ca divinități protectoare ale patriei, familiei sau societății unde au trăit și

¹⁾ Comp. Pindar Olymp. II, 123 și urm. Platon, Memnon p, 181. Plutarch Consol. către soția sa cap. 10. Virgil Eneida VI. 724—751.

²⁾ Com. locurile citate ale scriitorilor mai sus amintiți.

³⁾ Vezi K. O Müller Etruscii tom II pag. 43—109. Kreutzer religiunile vechi, traduse din limba germană în cea franceză de D-l Guigniaut cartea III cap. 3.

s'aũ distins prin viața și virtuțile lor; iar sufletele celor răi reapăreaũ saũ veneaũ pe pământ tot-d'auna ca demoni rău făcători ¹⁾.

Înainte însă d'a putea părăsi s'aũ d'a putea fi libere să părăsescă locuința lor suterană, în care erau ținute, se pare că erau supuse unei judecăți, spre a se putea face deosebirea între cei buni și cei răi, căci din monumentele și inscripțiunile lor funebre se ved figurî cari reprezintă scenele, cum sufletele celor morți sunt conduse de două genii, unul bun și altul rău, disputându-le și conducându-le înaintea unui tribunal ²⁾. Etruscii mai credeau că în locul suteran de deținere al sufletelor saũ infernul, era și loc de osîndă saũ de pedepsă; nu se știe dacă era și de recompensă ³⁾.

În religiunea popórelor vechi ale Greciei, cultul elementelor naturei, exprimat foarte clar în teogonia lui Esiod, se pierde din ce în ce. El se confundă și se nimicește în asimilarea poetică și taînică a ȕeilor cu ómenii, în acele genealogii care se sileaũ a învedera că toți șefii familiilor mari se trag din ȕei, și în îndumneȕirea tuturor morȕilor iluștri și distinși.

Esiod ne spune că într'un trecut foarte îndepărtat era o religiune curat pelasgicã, avînd foarte mare asemnare și afinitate cu a Etruscilor. Dupę acéstã credinȕã, primii ómeni saũ ómenii celor d'întãiu timpuri, dupę mórtea lor se prefăceaũ în genii protectóre al întregului neam omenesc și locuiaũ sub pământ. Toți aceștia, dupę Esiod, sunt ómenii primei vârste saũ véc.

Dupę același poet ómenii vârstei saũ vécului al doilea și al treilea, murind, s'aũ dus într'un loc suteran, unde se

¹⁾ Comp. K. O. Müller scrierea citată tom. II pag. 86—103. Krenztzer I, citat.

²⁾ Veȕi Micali Italia înainte de dominaȕiunea romanã, planche XXVI, LI, LII etc.

³⁾ Veȕi K. O. Müller locul citat IV, pag. 107.

află și ómenii véculul întâlú. Însă aceștia se află acolo în onóre și fericire, pe când cei ai vécului al II și al treilea, au fost supuși la tot felu¹ de oróri și torturí, aruncați fiind în locuința cea întunecósă a lui Pluton. În urmă semi-deii din timpurile eroilor, pe care poetul o consideră ca vîrstă saú veacul al IV, după mórtea lor s'au dus și au locuit diferite insule ale Oceanului, departe de muritorí, și s'au pus sub stăpânirea lui Saturn ¹).

În tóte acestea nu sunt de sigur de cât resturí și remniscente fórte slabe și confuse ale credinței despre pedepse și recompense într'o viață viitoare dincolo de mormînt.

Poetul nu dice nimic despre sórta pe care o așteptă sufletele morților din secolul saú vîrsta a cincea, secolul de mizerie și durere în care trăia el; nu se sfiește însă de a îi predice un sfîrșit mai trist și mai funest de cât celor din cele trei vîrste anterióre.

Singurile pedepse și recompense pe care el le crede că se vor prelungi și după mórtea celor buní și celor rúi din epoca sa, constă din fericirea saú nefericirea urmașilor lor ²).

Coprînși de cruda mórte, toți fără deosebire, buní și rúi se cobóră în locuința saú lácașul lui Hades ³), unde Cerber, cánele cel rúi, lingușește și mângâe pe cei ce intră dar mánâncă pe cei ce vor să íasă ⁴).

Tótă tema poetică a lui Esiod, cu privire la cele cinci epoce saú vîrste, nu învederéză alt de cât că noțiunea primitivă despre nemurirea sufletului și viața viitoare, se întunecase cu desévîrșire, ca să nu dicem că era ca și perdută. Tótă credința în nemurire, în timpurile lui Esiod, prin urmare cam în secolul al IX înainte de Christos ⁵), nu lá-

¹) Comp Esiod fapte și zile 109—126.

²) Esiod locul citat 127—173, 284—285.

³) Cuvîntul nostru íad nu este de cât o reproducțiune netradusă a acestui termin grecesc "Αδης.

⁴) Comp. Esiod Teogonia vers. 764 - 773.

⁵) Timpurile lui Esiod concad cu epoca profetilor V. T.

sase în sinul popórelor pelasgice și elenice de cât numai teróre, frică și spaímă, fără a da cuiva vre-o speranță dincolo de mormînt, și nici chîr celor bunî. Și lucru de mirare popórele pelasgice și elenice se nutriañ de ast-fel de idei, aprópe absurde, în acea epocă, când în Israil trãmbițañ glasul celor mai mari și mai distinși profeti; fie cã pe unii de alții nu îi despărțea de cât marea. Dar distanța cea mai mică, în acele timpuri, din cauza mijlócelor de comunicare, era prãpastie mare între neamuri.

Credința lui Omer și deci și a contimporanilor sãi, despre viața cea de dincolo de mormînt, nu era mai puțin desolantã. În poemele lui Omer, care este aprópe contimporan cu Esiod, despre starea morților sunt douë tradițiuni, cari de sigur aũ lost și înainte de el și s'aũ continuat și dupë aceea, Dupë una, sufletele tuturor morților, fără deosebire, bunî sau rëi, staũ în adãncimile pãmîntului, unde sunt ðei rësbunãtori și pedepsesc pe cei rëi ¹⁾. Dupë cealaltã, afarã de semi-ðei cari sunt primiți în palaturile Olimpului spre apoteozãre ²⁾, și de eroii cari sunt înrudiți prin sãnge cu ðeii, cari sunt primiți în cãmpiile Elizee, o localitate occidentalã fôrte plãcutã situatã dincoã de apa Oceanului ³⁾, sufletele tuturor morților se duc dincolo de acest rîu al Oceanului; acolo unde apune sórele și staũ într'un ținut întunecos, trist și posomorît și neluminat de sóre. Aci însã sórta sufletelor se deosibește dupë meritul lor, așa în cât unele sunt supuse la tot felul de torturi și pedepse, pentru crimele sau fãrã-de-legile lor sãvirșite contra ðeilor. Dar chîr cea mai bunã sórta în acestã lume și viață, nu este întru nimic de comparat cu bunãtãțile și fericirile lumel acesteea pãmîntești ⁴⁾.

¹⁾ Comp. Omer Eliada IX, 457. XV, 188. XX, 61; Odiseea XI, 301—604.

²⁾ Comp. Omer Odiseea XI 602—604.

³⁾ Odiseea IV, 563—569.

⁴⁾ Comp. Omer Odiseea XI, 604 și urmãtor.

Poezia grécă descrie în modul cel mai gróznic și înspăimântător Tartarul, un alt infern, mult mai adâncit și depărtat, destinat la început ȃeilor și semi-ȃeilor detronați și pedepsiți ¹⁾, iar mai în urmă, după credinȃa poporului, loc de pedepsă pentru cei mai mari făcători de rele dintre muritori. D'asemenea cu culori aprópe tot așa de triste și înspăimântătoare, descrie împărăția ladului, locuința comună mai a tuturor morților. În schimb însă vorbește ca despre un loc de plăcere și desfătare despre câmpiile Elisee, unde după o învățatură taínică și misterioasă, cunoscută de forțe puținí, se află nu numai eroii înrudiți prin sânge cu ȃeil, dar și toți aceia cari cunoșteau taínele și misterele religioase prin cari puteau străbate acolo.

Se credea în genere că în această cunoștință taínică și misterioasă sub óre-cari imaginí simbolice era vechia credință despre recompensele și pedepsele vieții viitoare; dar în cele din urmă s'a constatat că ea nu coprindea nici o învățatură religioasă sau morală deosebită și superioară credințelor comune ale poporului și mai ales că ea nu cerea nici un merit de virtute sau pietate din partea acelora ce se pretindeau că o cunosc. Astífel cu tot creditul de care se bucura în fața vulgului această credință și cu tótă trecerea ce o avea, numărul celor pretinși inițiați crescând forțe mult, tot poeziei fu dat a demasca tot misterul ei, și din descrierile ce l-a făcut, se constată că tóte recompensele la care se așteptau cei ce cunoșteau taínele credinței și tóte pedepsele cu care amenința pe cei-l-alți muritori, nu erau de cât un joc fantastic de cuvinte, cari nu coprindea nici o credință serioasă, ci din contră totul consta din frica și spaíma morții care deștepta tot felul de preínchipuirí gróznice din partea celor răi și care cântate de pœeți având de obiect bigotismul și fanatismul dăduse naștere la tótă acea pre-

¹⁾ Comp. Omer Iliada VIII, 13—16, 481. XIV, 273—279; Esiod Teogonia vers. 715 și urmât.

tinsă cunoștință misterioasă. Ceea ce era cert și se constata din viața și raporturile lor sociale și din credințele lor religioase certe precum și din laudele și panegiricele făcute la cel morțîi, singura nemurire recunoscută de toți, era viața glorioasă, care făcea nemuritori pe cei ce o aveau ¹⁾).

Credințele religioase politeiste ale poporului roman avură la început mare asemănare cu ale Etruscilor, de la care au împrumutat învățătura despre o viață viitoare. În urmă ele s'au modificat din ce în ce mai mult prin introducerea tuturor superstițiilor popoarelor grece și ale altor popoare, perdându-și ast-fel tot caracterul lor propriu național și totă puterea și influența pentru conservarea ca o avea asupra statului, familiei și moravurilor poporului. Cu toate acestea și la Roma ca și în Grecia, religiunea oficială predica tuturor cu insistență și promitea recompense, și mai ales pedepse într'o altă viață, fie că nu spunea clar nimăruî dacă în acea lume a pedepselor se va păstra conștiința despre identitatea persoanei.

Credința acésta dar, cu privire la subiectul ce ne preocupă și impusă cu multă tenacitate de politeismul de stat roman, voia să deștepte și să sădască în spirite mai mult spaîma și gróza, de cât noțiunea despre o dreptate divină care neglijată și desprețuită aci pre pămînt de muritori, s'ar răsuna contra celor răi dincolo de mormînt. Streină dar noțiunei unei dreptăți divine, ea se baza mai mult pe noțiunea vulgară despre deî puternici, vițioși, geloși, vindicativi, și cari voiau să răsune cu orî ce preț pe acela cari n'au fost adepții lor. Era cu alte cuvinte indiferență de noțiunea binelui și a virtuței, și streină de tendința morală d'a sădi în inimă iubirea de bine și virtute, precum și depărtarea de la vicii și fapte rele ²⁾. În același timp era

¹⁾ Comp. Plat, Republica I. p. 330.

²⁾ Comp. Van Limburg-Bruwer istoria civil, moral și relig. a Grecilor tom. I, cap. 20 tom. II pag. 562.

copleșită de tot felul de fabule, cari de care mai josnice și chiar triviale, ceea ce o făcea să fie accesibilă numai pentru vulg, ignoranți și masele cele bigote. Și din această cauză a dat ocaziune filosofilor, mai ales materialisti și sceptici, să o discrediteze cu desăvârșire în fața tuturor.

Cam acestea erau ideile religioase cu cari se nutrau popoarele păgâne cele mai culte înainte de aparițiunea creștinismului, și cam acestea erau credințele lor religioase relativ de nemurirea sufletului și viața viitoare. Insuși politeismul grecesc și roman se servea de aceleași superstițiuni introduse în el sau prin contactul cu alte popoare, sau prin imaginațiunea fecundă a celor ce voiau a exploata poporul și mai ales masele; și cu toții credeau că este o rațiune puternică de stat care cerea ca ele să fie conservate pentru însuși siguranța și conservarea statului; în realitate însă pentru că tuturor le servea spre a le avea ca instrument politic spre a-și întări și menține domnia lor despotică.

Când cine-va reflectează serios asupra stărei ideilor și convingerilor religioase păgâne, constată că ele erau ceva mort și în sine și pentru cei ce le profesa, sau li se impunea a le avea și crede. Dar între toate credințele întregului sistem panteistic și politeistic păgân, credința în viața viitoare și în nemurirea sufletului, era cea mai desprețuită de și pe alocurea avea, foarte mulți adepți și admiratori. În genere în haosul politeismului păgân, era fatal ca unii să neghe, alții să se îndoiască despre viața viitoare, pentru că unora le convenea să desprețuiască pedepsele ce le continea, iar alora să nu le credă ¹⁾.

Pentru a termina cu convingerile sau mai bine zis credințele religioase ale acestor popoare relativ de nemurirea sufletului și viața viitoare, vom adăoga ideile și vederile diferiților filosofi greci și romani asupra acestui subiect.

¹⁾ Comp. Van Limburg-Bruwer scrierea citată tom. 6 pag 286 și următ.

Filosofia lui Pitagora, dar mai ales a lui Socrat și Platon admitea credința în nemurirea sufletului și o predica tuturor care se ocupa cu ideile filosofiei lor. La aceștia vedem această credință mult mai curată de cum era creștută și profesată de popor. Aci îi lipsește mare parte din fabulele și credințele absurde ce o învăluiau în politeismul religios. Filosofii în chestiune se silesc a o apropia de un centru cu desăvârșire nemuritor—Dumnezeu—și a o impune omului ca o cunoștință rațională, însă cercul adeptilor acestor filosofi era prea restrânsă și ideile lor erau ca o simplă curiozitate pentru cei ce voiau a se ocupa cu știința cea înaltă.

Cu toate acestea este un mare merit pentru acești filosofi că au înțeles importanța și adevărul acestei credințe care era neglijată, ca să nu dicem cu desăvârșire desprețuită de predecesorii lor.

Ast-fel nemurirea sufletului era cu desăvârșire străină și necunoscută sistemului filosofic panteistic al școlii Eleate, care nu recunoscă și nu admitea de cât o singură ființă imobilă și aceeași tot-d'auna; iar viața acesta a lumii, o socotea ca un fel de iluziune sau aparență ca și deșartă.

Filosofii empirici ai școlii ionice și ai celei atomiste, admiteau deopotrivă eternitatea atât a naturii corpului cât și a spiritului, dar exceptând pe Eraclit, Thales și Anaxagora, aproape toți adepții școlii, încetul cu încetul și pe nesimțite au renunțat la credința în nemurirea persoanei corporale a omului. Așa în cât este precum am spus un mare merit pentru Pitagora, Socrat și Platon, că au urmat exemplul și direcțiunea indicată filosofiei de predecesorii lor.

Cu toate acestea trebuie a stabili ceea ce este purul adevăr. Și acești filosofi cu toată agerimea minții lor și cu toate eforturile ce au făcut d'a rupe cu tradițiunile trecutului și d'ada cugetărei omenești o nouă direcțiune de gândire și judecată, ei n'au putut ajunge nici ca să demonstre cert viața viitoare, nici ca să o potă defini.

Pitagorienii și Orficii atribuiau sufletului o nemurire înconscientă, adică fără a avea cunoștința de persoană ce a însuflețit-o și a-și aduce aminte despre cele petrecute în viața terestră când sufletul era unit cu trupul; cu alte cuvinte nu avea nici o conștiință personală, și nici chiar după metempechosa. Cu toate acestea, și unii și alții învățau că metempechosa sa reînsuflețirea, era precedată de pedepse și recompense.

Empedocle un discipol al lui Eraclit și prin urmare partizan al școlii pitagorienilor și eleaților, se pare că avea asupra nemuririi sufletului și vieții viitoare o credință aproape analogă cu aceea a preoților Egipteni și în același timp foarte cu greu d'a fi în armonie cu sistemul său filosofic. El se pare că admitea că după încercările suferite prin metempechoză de trupurile oamenilor, transformându-se în animale și chiar vegetale, sufletele se pot ridica la un grad oarecare de nemurire fericită, intrând în societatea zeilor ¹⁾.

Acea ce Xenofont ne-a conservat și transmis din convorbirile și învățăturile lui Socrate, nu este alt-ceva de cât o morală bazată pe un calcul din care interesul nu este cu desăvârșire exclus; fără însă a se face aluziune la temerile și spaimele pe de o parte, speranțele de recompense pe de alta, ce trebuie să le aibă cine-va în cea-l-altă viață ²⁾. Cu toate acestea este foarte cert că Socrate avea această credință, căci o găsim atât la Xenofont cât și la Antisten, discipoli ai săi ³⁾.

Nu este însă mai puțin adevărat că credința lui Socrate sa doctrină sa despre nemurirea sufletului și viața viitoare se confundă cu aceea a lui Platon, singurul care ne-a transmis-o și ne-a făcut-o cunoscut, pe cât posibil, în întregime sa, fie că apropiindu-și o, a modificat-o, împrumutând multe din cele ce profesau pitagorienii.

¹⁾ Comp. Ritter Ist. Filosof. antice tom. I, pag. 359 și următoarele.

²⁾ Xenofont memoriile.

³⁾ Xenofont Circa Pedia VIII 7. Diogen Laerțiu VI 5. Heliada 23, 66.

Prin urmare nici Orficii, nici Pitagorienii, nici Empedocle, nici Socrate, nici Platon, n'au fost cu desăvârșire raționaliști. Platon, mai mult de cât toți se constată, că simțea necesitatea de o învățătură revelată, pe care o căuta pretutindeni spre a se inspira de la ea, mai ales în mijlocul religiunilor false și pline de superstițiuni ce-l înconjurau. Dar neputând avea fericirea d'a găsi acel izvor al adevărului,—de și mulți părinți bisericești susțin că el nu a fost strein de scrierile profeților,—care să-l lumineze cu lumină divină, a fost nevoit să rămână mai raționalist de cât cum voia și doria să fie. Și cu toate acestea cercetările cum și observările sale asupra tradițiunilor religioase ne sunt pierdute. Tot ce este mai bun și mai sublim în vederile și cugetările sale asupra vieții viitoare, nu sunt nici argumentele psihologice, bazate pe supozițiunea chimerică a reminiscenței, nici argumentările ontologice, cari aveau de scop a atribui sufletului mai mult eternitatea substanței, în loc de nemurirea personală. Cu atât mai puțin însemnate interesante și importante sunt consecințele pe care le-a putut trage din teoria sistemului său moral, care ducea fatalmente la greșeli involuntare, căci morala sa îl făcea să neghe și să suprima adevăruri deja stabilite, probate și constatate, ca de exemplu libera voință și responsabilitatea morală de o parte, iar pe de alta noțiunea de merit și demerit și de pedepse și recompense ¹⁾).

Aceea ce este mai util, genial și plin de adevăr în această parte a învățaturii lui Platon, este, pe de o parte aceea ce el a împrumutat, bine înțeles, decernându-le din ideile religioase ale Greciei, Egiptului și Orientului; iar pe de alta, aceea ce l-a dictat în mod spontan talentul genial și vocea conștiinței sale, aspirând la un viitor mai bun și înfinit și apelând la dreptatea și bunătatea lui Dumnezeu.

¹⁾ Zeller Filosof. Grecă tom. II pg. 542 și urmât.

Ast-fel cea mai bună și mai convigătoare probă ce o aduce în scrierea sa Phedon despre nemurirea sufletului, Platon nu o află în argumentele ingenioase pe care le pune în gura lui Socrat, ci în exemplul pe care acesta îl dă prin mărtașia sa nemeritată și liniștită, prin încrederea sa în viitor și în dreptatea și providența divină.

Platon admite existența de pedepse eterne pentru marii criminali și făcătorii de rele ¹⁾; iar tuturor celor-l-alți oameni pedepse și recompense temporale, prin o serie infinită de cercări. El învață d'asemenea preexistența sufletelor și pribegirea lor în ceruri și pe pământ ²⁾, cu aduceri aminte care nu se referă de cât la adevăruri și lucruri generale, fără însă a păstra știința sa cunoștința despre întâmplările săvârșite în viața anterioară ³⁾.

Prin această și Platon, ca și Pitagorienii compromite adevăratul caracter și adevărata parte morală a învățătorei despre viața viitoare, căci pune în îndoială identitatea personală a sufletelor dincolo d'această viață și o face iluzorie prin tăcerea memoriei, care trebuie să fie martorul și condițiunea necesară a moralității pedepselor sau recompenselor. El agravează și mai mult îndoiala despre preexistența personalității dincolo d'această viață, prin faptul că distinge în fie-care om, pe de o parte un suflet rațional și nemuritor, în care pătrunde, după ideea lui, *înțelegerea eternă și divină*; iar pe de alta, *un suflet muritor*, care ca suflet feminin coprinde sensibilitatea fizică și dorințele imaginațiunii, iar ca suflet bărbătesc, sensibilitatea morală și voințele pasionate.

În același timp prin sub împărțirea sa, a sufletului lumii, în suflete individuale și prin identitatea ce voește să o stabilească între Dumnezeu și rațiunea de care este

¹⁾ Platon Republica X pag. 695.

²⁾ Platon scrierea oitată pag. 621.

³⁾ Platon, idem, idem.

înzestrat mai mult sau mai puțin, fie-care suflet, înclină către teoria emanațiunii, în care a căzut și s'a prăpăstuit cu desăvârșire neoplatonismul în timpurile posterioare. Prin aceste vederi și cugetări, Platon a preparat sistemul lui Plotin, după care scopul vieții umane este abolițiunea sa și nimicirea personalității și absorbirea sufletului individual de către sufletul universal sa de către Dumnezeu¹⁾. După Plotin sufletele fiind căzute din substanța divină în materie, pot prin greșelile lor a se pogori și mai jos și a intra în corpuri de animale și vegetale, rămânând iarăși ca după aceea, încetul cu încetul deslipindu-se de lucrurile sensibile și purificându-se, să se ridice și să revină iarăși spre a fi absorbite de sufletul universal. În teoria sa sistemul lui Plotin se vede foarte mare influența convingerilor și ideilor religioase analoge orientale. Platon însă a avut meritul d'a rezista lor și d'a nu le încorpora cu totul în sistemul său, cum a făcut Plotin.

Aristotel, relativ de cestiunea ce ne ocupă, a fost la început de vederile lui Platon și astfel admitea la început nemurirea personală a sufletului uman; cu timpul însă acest mare adevăr îl vedem dispărând din sistemul său filosofic²⁾. Aristotel privește pe Dumnezeu ca pre o ființă, în adevăr, cu desăvârșire eternă, dar care nu se ocupă de cât de sine și de contemplațiunea sa proprie. Cugetând astfel numai la sine, și coprinzând în sine tot ce este adevărat și necesar, Dumnezeul lui Aristotel, nu se poate gândi la nimic. Și fie că el are voința absolută și este puterea creatoare, întocmitoare și conservatoare a lumii, el nu este de cât *causa finală*, iar nu *causa eficientă*. El nu voește să scie de nimic, afară de el, nici chiar dacă lumea există sa nu.

Aristotel neadmițând pre Dumnezeu ca providențiator,

1) Comp. Plotin Eneada X, 18.

2) Comp. Zeller filosofia grăcă tom. II pag. 270—285.

ca o consecință logică a teoriei sale nu putea admite nici pedepse și recompense din parte'i pentru ómeni, după mórte. Tot ce ar fi putut conține bun teoria sa relativ de acéstă cestiune ce ne preocupă, este noțiunea despre existența unei alte vieți fericită sau nefericită, bună sau rea, ca o consecință necesară, inevitabilă și fatală a faptelor și năsuințelor contractate și practicate de suflet în acéstă viață. Dar psihologia sa respinge și chiar acéstă formă imperfectă despre o sórtă și remunerațiune viitoare.

Aristotel consideră sufletul ca singurul principiu al vieții fiziologice, a sensibilității și al mișcării voluntare în corpul omului; el crede că acest suflet pe care, nu'l socotește ca un corp său ca ceva corporal, nu póte să existe de sine însuși. Cu toate acestea el admite în om existența unui alt gen de suflet, a unui principiu venit din afară, principiu *divin* și *etern*; și acesta este, după el *inteligența lucrătoare* ¹⁾. Și după cuvintele și termenii cu care Aristotel se servă, el pare a deosebi substanța acestor două suflete; de altmintrelea nicăiri nu afirmă că ele sunt d'aceeași substanță.

Pentru Aristotel Eul său persóna umană este sufletul care trăește, care simte și voesce și chiar inteligența venită din afară, și acéstă, dacă nu more, se sfirșesce odată cu corpul omului. Nu rămâne de cât principiul divin care supraviețuesce. Dar și acesta, dacă are o subsistență individuală, sau este o funcțiune sau proprietate divină care lucră în mod diferit în trupurile muritorilor, dând nascere ast-fel la diferite grade de mulțămire și fericire, nu reese clar din cele ce susține Aristotel, căci el nu se pronunță categoric pentru nici una din aceste stări ale principiului divin, din om, ce supra-viețuesce. Mai mult chiar, el nu țice nici un cuvint din care ar reeși că, după mórtea unui om, înteli-

¹⁾ Comp. Aristotel despre suflet I, 4.

gența care supra-viețuiesce atât trupului cât și sufletului, are să aibă o sortă bună sau rea, fericită sau nefericită după modul cum a viețuit și s'a purtat în lumea acésta, când însufleția și da viață trupului și sufletului persoanei ce o reprezenta. Acea ce este cert și reese clar din sistemul învățătorei filosofice al lui Aristotel, este că, după credința lui, memoria aparține sufletului simțitor, care pere odată cu trupul, și că sufletul acesta numai, prin legătura și raporturile lui cu trupul, are puterea d'ași aduce aminte, d'a voi, d'a iubi etc. ¹⁾. Intr'un cuvînt, Aristotel crede că persoana se nimicesce prin mórte.

Cam tot acésta era și părerea, ca să nu țicem credința Peripateticilor, discipoli ai sêi. Șcôla cyrineică și epicuriștii, mergeau mai departe, căci ei cădënd într'un fel de materialism, negau, chîr și existența rațiunii în om și a lui Dumnezeu în univers. Tot cam de aceleași păreri erau în fond vederile pyronienilor și ale scepticilor și se pôte țice că chîr și noua academie, în cât privește învățatura despre suflet, s'a arătat nedemnă de Platon, ai căruia discipoli se pretindeau cei ce îi aparțineau și o reprezentau.

Cât despre neoplatonici am vëduț încă din cele precedentè, că în sistemul lor filosofic, noțiunea despre viața viitoare era aruncată și învăluită în abisul panteistic idealist profesat de ei. Aci emanațiunea din însăși substanța divinității, căderea în materie a spiritelor, apoi mulțimea viețelor succesive separate, fără a avea cea mai mică aducere aminte despre starea imediată precedentă, și în sfîrșit reînțorcerea sau contopirea în isvorul primordial de unde plecase, sunt întrega teorie și totă învățatura acestui sistem filosofic despre sorta presentă și viitoare a spiritelor umane.

Stoicii nu aveau idei certe și hotărîte în privința nemuririi sufletului. Mulți din ei credeaù sufletul ca substanță

¹⁾ Comp. Arist. despre suflet I, 4.

nemuritoare, alții din contră negau nemurirea lui și după acești din urmă, cari cu drept cuvânt sunt numiți panteiști materialiști ai stoicilor, nimic nu se pierde nici chiar trupul, adică substanța sa brută—materială a omului, mai presus de care puneau substanța eterică a spiritului, care în individualitatea ei separată, dă viață diferitelor trupuri, iar în generalitatea ei este sufletul comun al universului.

Dacă iarăși unii din stoici admit și susțin, că în toate aceste transformări personalitatea sufletului persistă și subsistă mai mult de cât viața trupului, ei nu admit, că ea subsistă pentru tot-d'auna, ci numai pentru o durată de timp, după diversele opinii a celor mai distinși adepți acestei școle, ca Panețiu, Cornut și alții. Cel mai virtuos dintre primii stoici, Cleante, ne-a lăsat în versuri foarte frumoase o formulă generală de rugăciuni. Ea este plină de pietate și admirabil concepută, foarte folosită pentru adoratorii idolatriei, căci îi învăța aproape tot ceea ce trebuia să creadă și să mărturisască, dar în această admirabilă poemă, nu se face absolut nici o mențiune despre nemurirea sufletului și viața viitoare. Dintre cei-l-alți distinși stoici ai lumii grece și romane, Epictet nu se ocupă de loc despre această chestiune, iar Marcu Aureliu o respinge cu desăvârșire. Acest din urmă nu vorbește de nemurirea sufletului și viața viitoare, de cât pentru a-și exprima îndoelele sale, cari merg până chiar la o negațiune cu desăvârșire. Cam tot aceleași vederi le avea și Plutarch filosoful platonice, contemporan al acestuia.

În genere vorbind, în filosofia romană credința în nemurirea sufletului și viața viitoare, a găsit foarte puțin adepți și chiar și acștia în mare parte nehotărâți. Nu se pot excepta nici chiar academicianul sceptic Cicerone și stoicul Seneca; de altmintrelea în mare parte acești din urmă, erau de perfect acord cu vederile celor mai distinși reprezentanți ai stoicismului grec, din cari mare parte susțineau,

că după morțe nimeni nu are a se teme, nici de dureri, nici de pedepse. Că cel înțelept trebuie a se mulțami cu el însuși și că nu are nevoie a aștepta de la Dumnezeu nici ajutor său conlucrare, pentru a face fapte bune în această viață, nici recompense în viața viitoare ¹⁾.

Acestea sunt vederile și convingerile religioase și filosofice ale lumii păgâne înainte de aparițiunea creștinismului, relativ de nemurirea sufletului și viața viitoare. Din ele se învederează că antichitatea păgână cu tot clasicismul și cultura de care s'a bucurat nu a putut păstra în puritatea ei învătătura despre nemurirea sufletului în viața viitoare, așa cum a fost păstrată la poporul Iudeu; căci nici din credințele lor religioase despre acest mare adevăr religios atât de necesar și folositor pentru dezvoltarea pietăței și virtuței în viața omului, nici din ideile și opiniunile filosofilor, n'au putut face din el mentorul vieței morale al ómenilor, caracter pe care 'l are în doctrina V. T. și în special în învătătura Bisericii creștine.

D.

¹⁾ Comp. Cicerone. Despre natura țeilor III, 36.—Seneca Epist. 90.

CONCILIUL DE LA FLORENȚA

(Veđi Biserica Ortodoxă Română No. 8 an. XXII).

La 6 Aprilie 1453, Mahomed II începu memorabilul a sediū al Constantinopolului. Trupele regulate din Asia și Europa se grămădeau de toate părțile împrejurul orașului și numărul lor se socotea la 60,000 cavalerie și 20,000 pe-deștri. Dar pe lângă acestea se adunară, la sunetul trompetei sfinte, un număr foarte mare de trupe voluntare atrase fiind de prada bogată la care se așteptaū. După istoricil Ducas, Chalcondyles și Leonard de Chios numărul armatelor turcesci, care se afla împrejurul Constantinopolului era de trei până la patru sute mii de ómeni; Franza însă, un istoric care merită mai multă credință, arată că numărul Turcilor nu trecea peste două sute și cincideci și opt de mii, o cifră care nu întrece probabilitatea. Flota lor nu era așa de numerosă, ea era compusă din trei sute douăzeci de corăbii, din care numai opt-spre-dece erau adevărate vase de rășboiū. Constantinopolul cu toate că avea o sută de mii de locuitori, dar după Franza numai patru mii nouă sute și șapte-spre-dece erau în stare și voeau să porțe armele. La aceștia se mai adăogaū două mii de streini sub conducerea genovesului Iustiniani. Portul era închis cu un lanț puternic și apărat de câte-va corăbii de comerț italiene și grecesci. Orașul avea o întindere de trei-spre-dece până la

șase-spre-zece mile de jur împrejur, și cu toate că avea întări-turi puternice, dar acestea nu erau apărate de cât de șapte până la opt mii de soldați. În partea cea mai periculoasă a întăriturilor comanda chiar Imperatorul în persoană, și el se arăta ca un adevărat eroi. Nicî trupele pe care el le conducea nu rămăseră mai pe jos, dar ele ce puteau să facă față de numărul cel covârșitor al inamicilor, și față de munițiunile, care scădea și cu și? Pe lângă tunurile primitive, pe care Turcii le întrebuințară în această luptă, ei mai aveau la dispoziție și mașini mecanice, cu care aruncau pietre asupra zidurilor cetății.

Pe la începutul lui Aprilie cinci corăbii bine înarmate, pline cu proviziuni, cu soldați și matrozii plecară din portul insulei Chios ca să vie în ajutorul capitalei. Prin Elespont și Propontis se apropiară de oraș, care era încuiurat de toate părțile, dar cu toate atacurile înverșunate ale flotei turcesci, cele cinci corăbii, conduse de marinarii iscusiți și curagioși, învinseseră corăbiile inamice ce li se opuneau și pătrunseră în port. Mahomed II se afla pe malul mării, căutând ca prin amenințări și promisiuni să îmbărbăteze flota sa, dar n'a reușit, iar admiralul, Capudan Pașa a fost întins jos pe pământ din ordinul Sultanului, aplicându-i-se patru sute de lovituri cu bastonul de aur.

Sosirea acestor corăbii a mai ridicat într-o cât-va moralul trupelor bizantine, dar fără folos, căci acest ajutor era prea puțin însemnat ca să potă mântui Constantinopolul. Statele Europei rămăseră și de astă dată în indiferentismul în care zăceau și nimeni absolut nimeni, nu se mai gândea la nenorocitul, dar odinioară mărețul imperiu bizantin. Ziua nefastă de 29 Mai se apropia, această zi era hotărâtă de Sultan pentru un atac decisiv și pe uscat și pe mare. Trupele turcesci erau încurajate atât de Sultan făgăduindu-li-se recompense lumesci, cât și de numeroși derviși, cari le făgăduiau recompense cerești. Sultanul le spunea: «Orașul și

clădirile sunt ale mele, las însă bravurei vóstre prizonierii, prădăile, comorile de aur și frumusețe; fiți fericiți și bogați!». Aceste și alte promisiuni înălță peste măsură fanatismul musulmanilor și lagărul lor începu să răsune de strigătul: «Dumnezeu e Dumnezeu, nu e de cât un Dumnezeu și Mohamed este profetul lui Dumnezeu».

Starea asediaților era foarte jalnică. Marea mulțime a populațiunei orașului în loc să pue mâna pe arme spre a-și sacrifica viața pentru patrie, din contră ei așteptău semne ceresci. Unii dintr'înșii erau încredințați că Constantinopolul nu va cădea până când nu se va arăta luna plină, alții așteptău ca îngerii din ceruri cu săbiile de flacări să gonescă pe Turci îndală ce vor intra în oraș. Numai Imperatorul și căpeteniile orașului cunosceaū situația cea disperată în care se afla orașul. Soldații dinprejurul lor erau și ei coprinși de curajul disperării. Imperatorul împreună cu câți-va credincioși ai săi se duse, în prețuia luptei, în biserica Sf. Sofia, unde după multe rugăciuni și lacrimi primi sf. împărtășire. Cu mare jale se despărți de ai săi, cerându-și ertăciune de la toți, și în urmă cu curaj eroic plecă la luptă. În dimineța zilei de 29 Maiu 1453, Turcii începură lupta și pe uscat și pe mare. Primele atacuri aū fost respinse cu mult succes. dar era de înțeles că o mână de ómenii nu va putea ține pept mult timp sutelor de mii ce'i înconjuraū. Atacul ianicerilor a fost cel mai impetuos, dar curajul de mórte al creștinilor a resistat multă vreme. Mulți atribue căderea Constantinopolului lui Ioan Iustiniani comandantul trupelor străine. Acesta rănit fiind la o mână părăsi locul de luptă cu tóte insistențele lui Constantin XI, și exemplul său a fost imitat și de trupele sale. Acum Grecii rămăseseră unul contra a o sută. Muriți exteriorii erau dărâmați, șanțurile erau pline de cadavre și peste acestea înaintău cetele brave și fanatice ale ianicerilor. Sultanul în persoană conducea trupele, iar glasul lui și sunetul trompe-

telor și al tobelor măreaș entuziasmul trupelor. Imperatorul Constantin se afla de față peste tot unde pericolul era mai mare și grija lui nu era alta de cât ca să nu cadă viș în mâinile necredincioșilor. Când el vede că totul este pierdut, lepădă purpura imperială și ca simplu soldat se aruncă în luptă, căutând mărtea mult dorită. Ast-fel acest imperator, demn de timpuri mai fericite, mōre ca un mare eroș. Tot aceeași mōrte eroică aș avut-o și nobilii ce il încunjuraș.

Prin murii cei dărămași Turcii pătrunseră în Constantinopole de mai multe părți. Măcelul se începu pe strade. Mii de bărbați, femei, copii, călugări etc. se închiseră în biserica Sf. Sofie, dar ușile fură dărămate și ei luași ca prizonieri. Tōte bisericile, monastirile, palatele și casele din oraș aș fost jefuite. Peste 60,000 de omeni aș fost luași din oraș, din care o parte aș fost vînluiți ca sclavi, iar restul rēspândiși prin tōte părțile imperiului otoman.

Cardinalul Isidor, trimisul Papii, scăpă de mōrte numai prin aceea, că el îmbracă un cadavru cu veșmintele sale de cardinal și în schimb le luă pe a le acestuia. Totuși fu luat prizonier și vîndut ca sclav; cu multă greutate putu să scape și să fugă în Pelopones și de aici la Roma.

Căderea Constantinopolului avu un resunet trist în întreaga Europă. Nu numai orientali, dar și occidentali acuzară pe papa Nicolae V că n'a ajutat în deajuns pe Greci. În 12 Iulie 1453 Ateneas Sylvius scria ast-fel Papii: «Mi-e rușine că trăesc, bine ar fi fost dacă am fi murit înaintea căderii Constantinopolului! Italia, Germania, Francia și Ispania se bucură de pace și, o rușine! aș lăsat ca renumitul oraș Constantinopolul să cadă pradă Turcilor mueratici. Credința și doctrina le ved perind prin indolența noastră, căci noi avem simțire numai pentru aceea ce zace înaintea ochilor noștri. Dacă noi am avea un zel creștinesc mai mare, nu s'ar fi întâmplat această cădere rușinosă. Scriitorul ana-

lelor papale, după ce va aminti faptele tale cele mari, va adăoga la sfârșit: «Inșă în timpul său a fost cucerit și jefuit de Turci Constantinopolul, orașul imperial». Ast-fel, continuă el, fără ca să ai vre-o vină, renumele tău va expia: căci, de și tu ți-ai dat totă silința, ca să dai ajutor nenorocitului oraș, n'ai reușit să convingi pe principii creștini ca să ia armele pentru ceva comun, pentru credință. Ei diceau că pericolul nu este așa de mare după cum e descris, că Grecii sunt mincinoși și că lor nu le e de cât de bani. Tu ai făcut ceea ce ai putut. Nimic nu poate să fie pus în sarcina ta, de și nesciința posterității va face acesta¹⁾. Din aceste cuvinte, pline de amărăciune și finețe, se vede cât de mult el găsea vinovat pe Papă în această privință. Papa pentru ca să scape de această responsabilitate, care nu i se putea atribui numai lui, ci întregului Occident dete, la 30 Septembrie 1453 bula crucii în care stabilea ca veniturile casei apostolice, precum și deciuéla pe care o da cardinalii și funcționarii curialii și a decea parte din venitul «patrimonium Petri», să fie întrebuințat pentru acest scop. El propuse principilor Europei o pace generală și prin legații săi, îi îndemnă la o acțiune comună contra Turcilor. Cuvintele sale nu avură nici un resunet; nu numai în celelalte părți dar chiar în Italia se ținură mai multe congrese la Roma, Regensburg, Frankfurt dar fără nici un rezultat; Occidentul uită cu desăvârșire starea nenorocită în care se afla Orientul și la această indiferență și uitare se asociază și Papii²⁾.

Incetarea tratatelor de unire era bine-vădută de Turci. Deja înainte de cucerirea Constantinopolului aceste tratative erau pentru dinșii un ghimpe în ochi. Sultanul Amurat a scris chiar contra conciliului de la Florența și a căutat să probeze că Grecii au fost înșelați în tot-d'auna de

¹⁾ Pichler, Geschichte der Kirchlichen Trennung pag. 402.

²⁾ Hefele, Conciliengeschichte VIII pag. 59.

Latinii, Acest tratat îl trimise principelui Demetru din Nauplia, fratele lui Constantin al XI, cu o scrisoare în care voia să-i probeze, că ar fi în interesul Imperatorului ca să recunoscă suveranitatea Sultanului, de cât să aștepte ajutor de la principii creștini ¹⁾. De astă dată însă pozițiunea Grecilor se schimbase, acum jugul greu și sângeros al Turcilor apăsa asupra grumajilor lor și orî-ce încercări de unire ar fi fost luate ca agitațiuni politice, îndreptate împotriva cuceritorilor. Ei trebuia să evite chiar bănuelile ce s'ar fi putut ridica în potrive lor; dar în această privință, Turcii nu aveau motiv să aibă vre-o bănuelă, căci garanția cea mai puternică era ura înflăcărata a poporului Grec contra a tot ce era latin, și această pentru cuvîntul că Latinilor le atribuiau și totă nenorocirea cea mare în care căduseră.

Scaunul de Patriarh era de astă dată vacant și această funcțiune era considerată de Mahomed al II-lea ca cea mai înaltă și cea mai importantă pentru creștini. Patriarhul Grigorie părăsise de peste doi ani scaunul patriarchal și în împrejurările de față nu mai căuta să redobîndescă această demnitate; tot așa și Patriarhul Atanasie, care fusese ales de conciliul ținut în Constantinopol la 1450, el se retrăsese deja de pe atunci, și numai în momentul pericolului, când Turcii se afla în împrejurul murilor orașului, el ese din singurătatea spre a aduce rugăciuni lui Dumnezeu pentru nefericitul popor grecesc. După câte-va zile de jaf și pustiire ordinea se introduce în Constantinople și Sultanul începu să se arate cu mai multă blîndețe față de creștini, făgăduindu-le cea mai întinsă toleranță religioasă. El dete autorisație clerului și poporului ca să alégă pe noul Patriarh tot după normele stabilite de canone și nu pretinse pentru sine și urmașii săi de cât aceleași drepturi pe care le avuseseră și imperatoriil de mai 'nainte, adică de a înțări și investi pe Patriarhii.

¹⁾ Pöhler, Geschichte der Kirchlichen Trennung pg. 422.

Se scia mai dinainte cine era să fie ales. Persóna cea mai însemnată dintre clericii greci și care poseda în cel mai mare grad simpatia și iubirea poporului era monahul Ghenadie, acel ce se arătase ca un neclintit apărător al ortodoxiei și ca un inamic neîmpăcat al Latinilor. El era acela care intra și în vederile politice ale lui Mahomed al II-lea și de aceea l-a convenit foarte mult alegerea lui. Instalarea noului Patriarch avu loc în ziua de 1 Iunie și procesiunea își urma drumul pe stradele încă mănjite de singe. Mahomed însuși investi pe Patriarch după formele usitate sub Imperatori bizantinți, dându-i cârja de aur cu următoarele cuvinte: «Sfinta Trinitate, care mi-a dăruit mie imperiul îți acordă ție patriarhatul Romei noui». Patriarchul fu înălțat la rangul unui pașă de clasa întâia cu trei còde de cal; i se încredință jurisdicțiunea spirituală și civilă asupra națiunii grecesci și se hotărî ca să i se plătescă un salariu din casa statului ¹⁾. Sultanul conduse pe Patriarch până la pòrta seraiului, îi dete ca dar un cal cu un harnașament foarte bogat și ordonă vizirilor și pașilor că să-l conducă până la noul palat, ce i se fixase ca reședință ²⁾. Patriarchul Genadie câștigă în cel mai înalt grad încrederea Sultanului prin purtarea sa sinceră și înțeleptă și această a făcut ca Biserica grécă să pèrdă foarte puține din prerogativele pe care le avea sub imperatori bizantinți ³⁾.

¹⁾ Pichler, Geschichte der Kirchlichen Trennung pg. 423.

²⁾ Gibbon, Geschichte des römischen Weltreiches XII, 163.

³⁾ Constituirea Sinodului și raporturile lui cu Patriarchul rămaseră aoeleași ca și până acum. Dacă Sinodul e nemulțămît cu Patriarchul cere de la Pòrta depunerea lui, pe care Sultanul o îndeplinește imediat. Sinodul alege apoi un alt Patriarh care primesce beratul de la Sultan. Drepturile sale, după cum reese din berat, sunt spirituale și civile. În prima linie el are conducerea tuturor bisericilor și monastirilor; el pòte să depue pe unii dintre arhiepiscopi și episcopi și după propunerea sa Pòrta dă firmanele cerute. El are asupra întregului cler dreptul de a pronunța pedepse. Pòrta pòte numai cu consimțimîntul Patriarchului să pue la închisóre pe episcopii acușați. Tòte clădirile determinate pentru serviciul divin să rămână în posesiunea Bisericeii Grece, fără să mai

Privilegiile ce le primi Biserica grăcă de la Sultanul Mahomed al II-lea determinară pe Papi ca să părăsescă pentru multă vreme speranța că unirea ambelor Biserici s'ar mai putea efectua. Clerul grecesc, cel puțin pentru un moment, nu avea nici un motiv de a considera pe Turci ca dușmanii ai religiunii lor. Acastă situațiune mulțămitoare nu a durat multă vreme căci succesorii lui Mahomed al II-lea s'au condus în totul de principiul: «Imparte și domnesce» și națiunea grecăscă a fost despărțită în două părți, cler și popor, și pe câtă vreme celor dintăi li s'au dat cele mai mari privilegii și dreptul de a subjuga pe cel-l-alti, poporul a rămas în cea mai mare miserie, lipsiți de ori-ce drept, împovărați de biruri grele pe care le plătea și clericilor și Turcilor.

Mahomed al II-lea se temuse de intervenirea Occidentului creștin, și acesta îl determinase de a proclama toleranța religioasă în statul său. Succesorii săi recunoscără în curînd slăbiciunea Occidentului, și constatase că motorul principal al tuturor acțiunilor este interesul. Când Selim I vădu că senatul Veneției (1509) a hotărît ca această republică să se alieze cu el contra Papii, înțelese că el va putea să procedeze după plac cu creștinii din imperiul său. Autoritatea politică a Papilor scădușe cu totul în fața lor, și nici unul dintre Sultani săi vizirii lor nu mai credea în influența

---

aibă permisiunea de a construi încă altele noi. Nimeni nu pôte să fie silit a trece la Islamism. Patriarchul are jurisdicțiunea civilă absolută în toate afacerile de căsătorie. El e competent a judeca în toate neînțelegerile civile ce i se presintă, când și acusatul și acusatorul sunt Greci; pentru scopuri bisericesci el pôte să pue dări asupra clerului și laicilor și are dreptul să ție soldați însăroinați cu poliția. Bisericeii Grecesci îi este garantată proprietatea pe care o are și libera ei administrare. Patriarchul și clerul sunt liberi de dări. Ori ce grec pôte să testeze în folosul bisericeii până la a treia parte din averea sa. Toți episcopii au drepturi privilegiate și pôte să fie acușați numai înaintea divanului. Ast-fel dobândi Patriarchul de Constantinopol și întregul cler grecesc o putere pe care nu o avea nici Patriarchul Romei, nici clerul occidental. Pichler, Geschichte der Kirchlichen Trennung pg. 423.

morală a acestora asupra principiilor Europei. Bulele Papiilor, date contra Turcilor, erau traduse din ordinile Sultanelor și citite ca distracție. Patriarhatul degenerase cu totul. Intriga și invidia pătrunsese în familiile nobile ale Grecilor și fie-care căuta să aibă câte un partisan sau neam de al lor în această însemnată slujbă. Cu toții căutați să câștige, prin urcarea tributului și prin daruri, fie pe Sultan, fie pe vizirul acestuia. Pe câtă vreme Mahomed al II-lea hotărîse ca Patriarhul să fie plătit din casa statului, pretențiilor la patriarhat renunțarea la acesta și chiar oferirea tribut și daruri Sultanilor. Dărilor patriarhatului împreună cu cadourile se ridicară până la 12.000 de ducați pe an. În anul 1580 Amurat al III-lea amenință pe cei doi pretențivi la patriarhat, că dacă nu vor înceta cu intrigile va desființa patriarhatul. O sută de ani mai târziu, 1671, marele vizir primii pe noul patriarh Dionisie, și pe cler, cu următoarele cuvinte: Căinilor fără credință și lege, câtă vreme are să domnescă între voi discordia, desbinarea și invidia? Când aveți să încetați a vă persecuta unii pe alții? Dacă voiu mai auzi ceva despre voi înainte de șase luni, vă voiu spânzura pe toți 1)».

M. P.

(Va urma).

1) Pichler, pg. 423.

ANDREIU ȘAGUNA.

Vești Biserica Ortodoxă Română anul XXII, No. 6.

VIII.

Dionisiu Novacovicu, episcopul sârbesc din Buda de la numirea sa ca administrator provisor al eparhiei ortodoxe române din Ardeal a venit în aceste părți, unde cerceta bisericile, le înzestra cu antimise și hirotonia preoți, unde era nevoie. Se spune însă, că acest episcop nu era tocmai contrar unirei, căci ori și unde se mișca cerea cu graul și înscris atât preoțimei cât și laicilor a nu se împotrivi unirei. Slăbiciunea acestui episcop său poate tainele ascunse ale sufletului său se pot vedea și din următoarea împrejurare: poporul român din ținutul Bistriței siluit prin tot felul de mijloace a trece la unire s'a revoltat! Mulți Români au fost omorâți în acest timp! Alții au fost aspru pedepsiți, iar alții au fost siliți să părăsescă locul natal și să trecă în Moldova! În sfârșit pentru liniștirea lucrurilor e trimis aci generalul Bucov cu armată și însoțit și de episcopul unit Aron. Poporul român ortodox nevoind să părăsescă religionea strămoșescă se adresează printr'o deputațiune episcopului Novacovicu cu rugăciunea ferbinte de a interveni în favorul lui susținându-i sfânta cauză. Sufletul de jale și se um-

ple când citeşti din cele espuse episcopului de către delegaţiune. Aşa delegaţiunea spunea, cum merg preoţii uniţi însoţiţi de soldaţi catolici prin satele românesce şi prindând câte şese bătrâni ai satului îi întreabă: «Voiţi să fiţi uniţi». Cel ce răspund că nu vor se pun în fiare şi se aruncă în temniţă; unii dintre ei sunt bătuţi cu beţe, iar alţii, pe care nu i-au putut prinde se pedepsesc cu bani, etc. ¹⁾. La toate aceste plângerii episcopul răspundea cu destulă linişte sufletescă, că trebuie să se adreseze autorităţilor civile, adică guvernului ţării. Cine era însă în fruntea acestui guvern? Episcopul catolic Baitay, care nu vedea înaintea ochilor de cât interesele Catholicismului; care era în stare să întrebuinţeze toate mijlocele josnice sau nepermise numai şi numai ca să atragă pe Români la unire. Ori şi cine 'şi poate închipui cam ce fel de răspuns ar fi putut să primescă poporul român ortodox din parte-î. Durerile poporului român ortodox pe de o parte, iar pe de alta slăbiciunea episcopului administrator erau cunoscute şi Mitropolitului sârbesc Novacoviciu, care stăruie la curtea imperială pentru ocuparea scaunului episcopesc român cu un Arhiepiscop propriu. Novacoviciu e susţinut încă de episcopul catolic Baitay şi de toţi acei care aveau în vedere interesele superioare ale curţii imperiale şi ale Catholicismului. Cu toate acestea Novacoviciu se retrage de bună voie şi în acest timp după reîntorcerea sa în Buda încetază din viaţă.

După o scurtă întârziere în locul acestui episcop e numit în anul 1770 *Sofronie Chirilovici* atât ca episcop de Buda cât şi ca administrator al eparchiei ortodoxe române din Transilvania. Chirilovici vine în părţile Transilvaniei, cercetază biserica, îndeplinesce cele de lipsă şi sfătuesce poporul să fie tare în credinţă. Cu un cuvânt: era un vrednic păstor! Stăruiesc încă împreună cu întregul cler şi

¹⁾ Vezi, Manual de Ist. bis. de dr. Ilarion Puşcariu.

popor ca să se rinduiască episcop propriu acestei eparchii mult încercată. Ajutat fiind și de către Mitropolitul sârbesc de Carloviț reușește ca în 6 Noembrie 1783 eparchia românilor ortodocși din Transilvania să capete episcop pe *Ghedeon Nichitici*, archimandritul mănăstirei Șișatovăț. Acest episcop trebuia să-și aibă reședința în Sibiu și să depindă în cele dogmatice și spirituale de mitropolitul și de Sinodul din Carloviț.

IX.

Biserica română ortodoxă după ce a suferit și după ce a fost văduvă de episcop timp de peste 80 de ani a reușit acum după multe tânguirii și amărăciuni să-și aibă păstorul său. Prin urmare cel dintăi episcop propriu al bisericii române ortodoxe din Transilvania de la unire e *Ghedeon Nichitici*, dar și acesta sârb de origină ca și foștii episcopi administratori. Nichitici la venirea în eparchie găsește biserica în cea mai durerósă stare. Săracă și lipsită de cea mai elementară normă în conducere. Vegeta în tótă puterea cuvintului. În Sibiu, reședința sa episcopală, n'avea nici casă de locuit, așa că a fost silit să locuiască în comuna românescă Rășinari din apropierea Sibiului, unde i se oferă și o casă de locuit. Nichitici de la începutul păstoriei sale a dezvoltat cea mai mare activitate pentru binele și fericirea turmei sale. El a pornit ca un apostol prin tóte comunele și învăța pe toți despre cele de cuviință. Lui îi stă la inimă, mai cu sémă luminarea poporului prin școlă, căci știa prea bine că prin învățătura omul numai póte să scie pentru ce trăesce și cum să trăiască. Prin mijlocirea acestui episcop Impăratul Iosif II-lea a hotărît câteva măsuri relative la școlă poporului român, pe care cred că e bine să le amintesc aici. Așa se hotărâsce: a) Ca școlile cele vechi să se aducă în stare mai bună și altele noi să se înființeze în satele mai mari; b) Să se dea o deosebită a-

tenţiune acelor comunităţi bisericesci care vor voi să-şi facă şcoli; c) In districtele, unde poporul e foarte sărac să se înfiinţeze şcoli în așa chip, ca copiii din mai multe sate să urmeze la o singură şcoală; d) Se orînduiesce chipul cum aŭ să se adune mijlócele materiale pentru întreţinerea şcolilor; și e) Se institue un post de director pentru supravegherea şcolilor.

Nu mai încape nici o îndoială că aceste măsuri n'aŭ putut să fie de cât spre binele poporului.

Nichitici móre în anul 1788 și e înmormîntat în Rășinari, după ce a păstorit timp de 5 ani, adică de la 1783—1788.

După ce eparchia e administrată cât-va timp de proto-popul Ión Popovici din Hondol e numit ca episcop titular în 25 Maiŭ 1789 *Gerasim Adamovici*, archimandritul mănăstirei Bezdin din Banat, tot sârb de naționalitate. De la început acest episcop desfășură tot atâta zel și devotament pentru binele bisericii de sub conducerea sa ca și predecesorul său. El a lucrat din tóte puterile sale împreună cu episcopul român unit din Blașiŭ Ión Bob pentru câștigarea drepturilor politice poporului român. De asemenea a lucrat și pentru câștigarea drepturilor bisericesci pentru păstoriții săi, cea ce a și câștigat, căci dieta Ardealului din 1791 a întrodus în lege articolul 60, prin care religiunea ortodoxă e scósă din rîndul religiunilor tolerate și i se dă esercițiul liber de religiune. Puțin a păstorit acest bun episcop, dar mult a câștigat pentru prigonita sa eparchie. El móre în anul 1796 și e înmormîntat tot în Rășinari.

X.

O conducere normală a eparhiei române ortodoxe nu prea convenia însă celor interesați. Unde e un bun și vrednic păstor turma nu se prea risipește. Le trebuia vrăjmașilor Românilor ortodocși o situațiune încurcată și fără

autoritate pentru ca să pótă slăbi credinţa poporului. Românii ortodocşi însă au stat ca o stâncă de granit neclintită la locul lor.

Timp de 14 ani stă eparhia românească sub administrarea provisorie a protopopului din Hunedóra, Nicolaă Hutovică. În tot acest timp Românii n'au avut de cât un singur gând şi ànume, ca ei singuri să-şi alegă episcopul dintre ai lor conform canónelor şi tradiţiunii. În scoţul acesta s'au adresat în nenumărate rânduri la împărăţie. În sfârşit guvernul şi împăratul pentru ca să liniştască pe Români le a dat dreptul să-şi alegă episcop dintre ai lor. În 13 August 1810 guvernul comunică Consistoriului că Impăratul a satisfăcut dorinţa cea des exprimată a poporului român ortodox şi anume ca să se ocupe scaunul episcopesc definitiv şi acesta prin alegere de către cler. Bărbatul ales să fie activ şi calificat, să cunoască limbile patriei şi cu deosebire limba românească precum şi legile, constituţia şi obiceiurile patriei şi către care poporul român să aibă iubire şi încredere mai mare ca într'un bărbat distins prin învăţătură, viaţă onestă, cu moravuri bune, drept şi cu credinţă către principe şi stat ¹⁾ Cu această ocaziune guvernul hotărăsce, ca alegerea de episcop să se facă în ziua de 19 Septembrie 1810 în oraşul Turda. Drept la vot aveau protopopii din eparhie şi vicariul consistorial. Alegerea s'a făcut sub preşedenţia unui delegat al guvernului şi s'a petrecut în cea mai mare linişte. Din lista de trei aleşi de sinod Impăratul Francis I, numesce de episcop pe *Vasile Moga*, preot necăsătorit din Sassebeş şi român de origină. El e hirotonit arhieru în Carloviţ de către mitropolitul Ştefan Stratimirovică şi de alţi doi episcopi sârbă. Peste 34 de ani a condus acest episcop biserica română ortodoxă din părţile de dincolo de Carpaţi, adică până la 27 Oc-

¹⁾ Istoria bis. ortodoxe de Şaguna, t. II, p. 191—195.

tombre 1845. Puțin s'a făcut pentru Românii ortodocși în îndelungatul timp al păstoriei lui Moga. Așa, în urma unei colecte făcute în eparchie a cumpărat casele din Sibiū pentru reședința episcopală; a întemeiat un curs de șase luni pentru cleric; a ajutat câțiva tineri la studii și a lăsat în urma sa încă o casă și o avere de 60,000 lei pentru cler. Puțin de tot pentru o așa lungă păstorie! Dar de unde a putut să provină, atâta lipsă de desfășurare de activitate și atâta sărăcie de fapte mari pentru binele bisericii ortodoxe a poporului român? A provenit această numai din cauza slăbiciunii lui Moga sau se datoresce și altor împrejurări?

Oamenii bisericii catolice doriau cu orîce preț, ca biserica Românilor ortodocși să se desființeze încetul cu încetul. Conform vechiului obicei se întrebuintau mijloace pezișe, uneltiri, autoritatea guvernului și cea împăratăscă! La toate acestea se mai adaoga și puternicul sprijin frățesc! Românii uniți sau bine dis conducătorii lor bisericesci se făcuseră coddă de topor în totă puterea cuvintului. S'a acordat Românilor ortodocși un vechiū drept canonic de a-și alege episcop dintre ai lor, însă numirea lui s'a făcut cu multe și grele restricțiuni. Iată care este cauza de ce nu s'a acordat Românilor de atâta amar de vreme dreptul de a-și avea episcopul lor! Iată de ce li s'a acordat mai întâiū episcop administrator și în urmă și episcop propriū, însă toți streini de neam! Iată de ce s'a ținut episcopia lor atâta timp lipsită de păstor, lipsită de orî și ce mijloc de sprijin și de mângăere. Tote dispozițiunile luate sunt prea bătătore la ochi pentru ca să nu ne putem esplica intențiunile guvernului, ale împăratului și în deosebi ale clerului catolic.

Resum aici restricțiunile împăratăscă cu prilejul întăririi de episcop a lui Moga pentru mai buna noastră lămurire și convingere despre intențiunile superioare. 1) Episcopul să

fie credincios către Majestatea Sa și către următorii lui cei legiuii și să păzescă, ca și clerul și poporul să rămână în aceeași fidelitate și dacă ar băga de seamă, că cine-va ar cuteza a unelti asupra persoanei prea înalte sau asupra legilor stăpânirii sau păcii obștesci, pe unul ca acela numai de cât să-l arăte guvernului regesc. 2) Afară de exercițiul liber al religiei, ce s'a îngăduit în înțelesul art. 60 din anul 1791 am dat și am denumit sudiților noștri de legea gr. neunită un episcop spre mângăerea lor spirituală; să știe însă acelaș episcop că denumirea acesta are de a mulțami numai ca un simbol al milei Cesaro-regesci, pentru aceea să se conformeze legilor patriei și poruncilor regesci și a celor ale guvernului ardelean, la caz contrariu va cădea sub indignația regescă și sub pedepsa ce urmează de acolo. 3) Când va fi trebuință de a recurge în afacerile atinșătoare de dogmele bisericii răsăritene, acesta va fi dator a o arăta împărăției prin guvernul țării și nu alt-fel de cât cu știrea împărăției și nu aiurea, fără numai la mitropolitul din Carloviț va înainta recurs, însă va fi exclus de la toate privilegiile de care se bucură națiunea sârbă din Ungaria. 4) După cum Consistoriul era dator să înainteze împărăției protocol în fie-care lună, tot așa și episcopul va fi dator să observe acesta. 5) Va privighia și nu va ierta nici de cum, ca emisarii străini să vină în diecesa sa spre a face turburări. 6) Spre acest sfârșit va cere preoților prin protopopi, ca pre călugării cei veniți din principatul vecin al Moldaviei și Valachiei, care s'aș obiceiuit să vină în satele de sub pôlele Carpaților numai de cât să-și retrimită în țara lor și dacă aceștia n'ar vrea sau ar amâna reintorcerea lor, fără zăbavă sub pedepsa lipsirei de la preoție să-și arăte autorităților competente. 7) *Să nu uite episcopul că în Ardeal patru religii sunt recepte prin legea publică și că clerul și poporul unit este incorporat prin lege la anul 1744 religiei catolice și s'aș făcut*

părtași de bunătățile și privilegiile aceleași, iar clerul neunit este numai tolerat. Pentru aceea să știe că 'i este oprit a se împotrivi creșterii și propagandei religiei unite și să nu cuteze nici el, nici preoții lui subalterni a avea saŭ pe ascuns a îndemna pre uniți la cădere de la unire, ba nici pe alții din cele-l-alte religii recepte. 8). Să știe că privilegiile nației sârbesci din Ungaria și părțile ei nu se întind și la Ardeal și așa clerul neunit din Ardeal nici o dată nu s'a bucurat de acea excepție, de care clerul nației sârbesci se bucură, pentru aceea clerul din Ardeal rămâne și pe viitor în starea sa cea de până acum 9). Vizitele canonice le va face episcopul cu îngăduela guvernului regesc și fiind față doi comisari. 10). Porțiunile canonice, pe care domnii pămîntenii saŭ comunitățile le aŭ dat preoților uniți să nu le capete preoții neuniți, dacă preoții uniți aŭ încetat a mai fi în aceleași locuri, ci să se dea îndărăt domnilor pămîntenii saŭ comunilor și așa preoții neuniți vor fi datorii a se mulțami cu veniturile hotărîte și unde vor căpăta niște pămîntenii spre mai buna lor subsistență, acolo acelea să se supună contribuției, căci preoții neuniți numai din milă deosebită regescă se scutesc de la darea capului. 11). Precum până acum neuniților se iartă și s'aŭ iertat a trece la unire, așa la o întâmplare dacă neuniții din vre-un sat ar avea să trecă la unire porțiunile canonice încă aŭ a trece pe partea preotului unit. 12). Iar când toți uniții din vre-un sat ar trece le neunire și preotul unit va rămânea credincios Unirei, atunci porția canonică o va stăpâni preotul unit. Mai urmază încă câte-va prescripțiuni relative la parochii și la cultura viitorilor preoți.

Orî și cine va citi cu băgare de sémă aceste prescripțiuni impuse lui Moga de o dată cu întărirea sa de episcop

va recunósce cu cea mai mare uőurință umilirea poporului român ortodox ői țintuirea lui de a nu se putea miőca de cāt în cercul dorințelor împērătesci ői catolice. Cine nu vede dorința espresă, ca Românii ortodocși să îmbrățizeze Unirea, cāci numai atunci pot să se bucure de tōte privilegiile ői bunătățile? Cum se pōte esplica faptul, cā episcopul nu pōte face inspecțiunii canonice de cāt cu asistența puterii guvernului, care era în acelaő timp ői catolică? Mai mult: nu i se impune episcopului, ca să nu oprēcā pe pāstoriții sēi, carī vor să trecā la Unire! Ce însemnēcā însă măsurile riguroőe luate contra cālugārilor din țările romāne? Tōte n'aū alt scop dupē cum am mai spus de cāt nimicirea bisericii ortodoxe romāne, ői întārirea bisericii catolice.

Scopul urmārit de conducētorii bisericii catolice ői de cātre puterea lumēcā s'a realizat în mare parte. Episcopul Moga era un bārbat slab, fārā voință. Pe lāngā acēsta nu avea nici cultura necesāră pentru ca să pōtā face față împrejurārilor. I se rāpise încā din autoritatea necesāră pentru conducerea cu vrednicie a turmei sale. Proselitismul era în flōrea lui în timpul lui Moga. Sute ői mi de familii aū trecut la Unire. Puțin a lipsit ca desastrul să nu fie complet pentru ortodoxie!

Acēsta este starea de umilire ői de jale a bisericii romāne ortodoxe de peste munți la urcarea pe tronul episcopal a lui Őaguna! Am ținut să arāt cāt se pōte de pe scurt cauzele acestei stārī cum ői starea în sine pentru ca să ne putem da mai bine séma despre marea personalitate a lui Őaguna. Tot ce s'a fācut însemnat ői trainic în biserica ortodoxā romānā de peste munți lui Őaguna se datoresce. Dupē atātea umilirī, el este aducētorul ei la viēță! el este întemeelorul ei. El a fost trimis la vreme. E o minune dumneđeescā!

G...

BIBLIOGRAFIĂ.

Descrierea a două Nomocanóne din Biblioteca Internatului Facultății de Teologie.

În biblioteca Facultății de Teologie am găsit două manuscrise de Nomocanóne, unul sub No. 30, iar altul sub No. 213. Ambele sînt de valoare însemnată, pentru că nu sînt decopieri, ci prelucrări după alte Nomocanóne mai vechi. Așa s'a format literatura Nomocanónelor după căderea Constantinopolului, avîndu-se de basă Nomocanonul lui Manuel Malax; după el s'a scris și adăugit mereu o sumă de alte Nomocanóne, dar mai tóte aũ acelaș fond. Când un scriitor își propunea să'și facă pentru el, ori alții, un Codice Nomocanonic, lua ca punct de pornire al lucrării sale un Nomocanon, pe acesta îl adăugea, schimba unele capitule, preschimba câte odată și șirul materiei capitulului. Apoi multe socotinți ale contemporanilor, păreri de prin Paterice le introducea în lucrarea sa. Pentru acest cuvînt, examinând multe manuscrise de Nomocanóne existente în țările noastre, tóte în grecește, n'am găsit două macar absolut identice. Acest fapt mai explică și nedomerirea multora de ce nu se găsește un Nomocanon, care se cuprindă exact textul din Indreptarea Legii, care-î o simplă traducere din grecește.

Eû am întâlnit multe manuscrise de Nomocanóne, care cuprind ca formă și fond textul din Indreptarea Legii, dar sînt sau mai adăugite sau mai scurtate de cât textul Indreptarea Legii. După multe cercetări și comparații între aceste manuscrise am ajuns la ideea, că fie-care Nomocanonist nu era un simplu decopiator; ci voia să-și arate și el individualitatea sa prin aceste adăugiri ori suprimări. Am spus cu altă ocazie că manuscriptul cel mai aprópe și ca formă și ca fond după care s'ar fi tradus Indreptarea Legii în românește, este acel al Mitropolitului de Nicheea Porfirie, scris la 1600 și pe care l'am găsit în Monastirea Golia din Iași. Textul însă este exact, cuvînt cu cuvînt așa cum este tradus în Indreptarea Legii, dar lipsesc unele texte de la sfârșitul capitulelor. Aceste două Nomocanóne sînt moderne, unul din secolul trecut, iar altul din secolul present, ambele scrise în țara noastră. Să vedem acum ce cuprind fie-care în parte.

I.

Cel întăit Nomocanon este în format octavo și cuprinde 423 de pagini de text; afară de scara materiei și de câte-va rugăciuni penitențiale, puse la început. Textul este scris tot de aceeași mână, corect și lisibil, ceea ce probéză, că scriitorul era un om cărturar. Mai sînt câte-va rugăciuni și însemnări și de altă mână la începutul și sfârșitul Nomocanonului; dar fără valóre, așa: Εὐχὴ ἐπὶ τῶν ἐπιτιμίοις ὄντων καὶ αὐτοὺς ὀρω δεσμούντων—Rugăciune pentru cei ce sînt sub pedepse și celor ce s'aũ legat cu jurămint etc. Înainte de scara materiei se citește nota următoare: Καὶ τὸδε πρὸς τοῖς ἄλλοις ὑπάρχει κτῆμα Ἰωακείμ Ἱερομονάχου τοῦ Κρητὸς καὶ ὁποῖος ἤθελε τὸ κλέψῃ νὰ ἔχῃ τὴν ὀργήντου Κυρίου καὶ τὰς ἀράς τῶν ἁγίων Πατέρων, πασῶν τῶν συνόδων καὶ τῶν μετὰ ταῦτα ἁγίων. 1784. Αὐγ. I. Βουκουρέστι.— «Și acésta pe lângă altele este proprietatea Ieromonahului Ioachim Criteanul, și cine ar voi să'l fure, se aibă mânia Domnului și blestemele sfin-

filor Părinți a tuturor Sinódelor și a Sfinților după acésta». București. Acéstă notă este autografa autorului ori scriitorului însuși. Apoi sub notă sînt și două peceți cu negru și în care se vede data 1784, apoi inițialele I. ω. α. κ. adică Ioachim. Manuscriptul este complet, legat simplu în piele și bine conservat.

Cuprinsul Nomocanonului.

Titlul este următorul: Νομοκάνον του ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Νιστευτοῦ συναγμένον ἐκ πολλῶν διδασκάλων, τὸ ὁποῖον περιέχει τοὺς κανόνας τῶν ἁμαρτιῶν, πῶς νὰ κανονίζη ὁ πνευματικὸς τοὺς ἁμαρτηκότας.

«Nomocanon a Sf. Ioan Pusnicul, adunat de la mulți dascăli, care cuprinde canónele păcătoșilor, cum se pedepsască duhovnicul pe cei ce au păcătuit».

Tot manuscriptul cuprinde 207 capitule. Capitulum întâiu pórta titlul: Περὶ πνευματικοῦ πῶς εἶναι πρόπον νὰ εἶναι καὶ νὰ ἐξημενεύσῃ ἀνεμποδίστως τοὺς εἰς αὐτόν ἐρχομένους—Despre duhovnic, cum se cuvine să fie și să explice ne'npředicat celor ce vin la el. Apoi începe așa: Ὁ δεχόμενος τοὺς λογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων, ἤγουν ὁ πνευματικὸς χρεώσται νὰ εἶναι τύπος ἀγαθὸς εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐγκρατῆς... «Cel ce primește gândurile ómenilor, adică Duhovnicul datorește să fie chip bun cătră toți ómenii și stăpânit...» Până la capitulum 74 tratéză modul confesiunii diferitelor păcate, pag. 155. De aicea însă se ocupă de alte cestiuni, ca despre botez, despre clericii, despre monahii etc. și termină cu capitulum: Περὶ τοῦ ἂν εἶναι χρεῖα νὰ λέγῃ τινὰς ὅλας τὰς ἁμαρτίας. Dacă este trebuință să'și spună cine-va tóte păcatele.

Acest Nomocanon a fost în fórte mare întrebuintare în seculii trecuți și în țările nóstre, pentru că în el să specifică ce fel de canon ori pedépsă trebuie să dea duhovnicul celui ce se ispoveduește pentru ori-ce fel de păcat. Apoi are și învățături pentru duhovnici cum să se pórte cu deose-

bite caractere de ómení, din diferite ocupații sociale. Nu cunosc să se fi tradus vre-o dată un asemenea Nomocanon în Românește, dar știu pozitiv că în toate cărțile noastre vechi de ispovedanie; în Evhologii, în Liturgiere, în Sinopsa lui Iacob, în învățătura pentru duhovnici tradusă de Gherontie și Grigórie și imprimată întâia dată la sfârșitul secolului trecut 1799, toate aceste sînt pline de învățăturile luate din acest Nomocanon a lui Ioan Pusnicul. Canónele nu sînt de cît citate și unele în scurt date, sînt însă foarte multe din Sf. Părinți, din comentatori canónelor, din Mateiú Vlastar și din Pateric. De asemenea se arată și opririle la căsătorie provenite din înrudiri.

Acest Nomocanon deși-i o transcriere nouă, are însă însemnătatea lui, pentru că după ast-fel de Nomocanóne saú modulat scrierile noastre bisericești în asemenea materie.

Al doilea Nomocanon pórta titlu: Κανονικὸν ἱερὸν, περιέχον θείους καὶ ἱεροὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας ἐν συνόψει καὶ εὐλήπτῳ τῇ φράσει ἐκ τῶν ἀποστολικῶν, συνοδικῶν καὶ ἄλλων θείων πατερῶν ὡς ὁ ἐν τῷ τέλει αὐτοῦ πίναξ σαφηνίζει.

Φιλοπόνως δὲ ἐγράφη ἰδιοχείρως παρ' ἐμοῦ τοῦ τῶν ἱερίων ἐλαχίστου Θεοδώρου Παπαδοπούλου τοῦ χαλδαίου, ἐν τῇ πρειφήμῳ πῶλει Βουκουρέστι ἐν τῷ κοσμοσωτηρικῷ ἔτει 1817.

Canonic sfințit cuprindeñd dumnezeeștele și sfințitele bisericești canóne în prescurtare și în stil ușor, din ale Apostolilor, Sinódelor și altor dumnezeești părinți, precum se lámurește în scara lui de la sfârșit.

S'a scris de propria mână a iubitorului de ostenelă, de mine, mai micul între preoți Teodor Papadopol Haldeanul, în renumitul oraș Bucureștii, în anul mântuirii lumii 1817».

De desuptul acestui titlu citesc: Ἐκ τῶν τοῦ Ἰωολυκάριου 1838

Din ale lui Policarp- 1838.

Ast-fel cum se vede din titlu, acest Nomocanon este cu totul nou, din secolul present, și este scris în București,

ca Nomocanonul precedent. Ambele sînt dar de proveniență curat românească și scrise pentru trebuința Bisericii Românești. Acésta însemnă, după cum am constatat și din alte Nomocanóne, că Ierarhii Bisericii Ungro-Vlahiei întrebuițau în afacerile ȕilnice Bisericești Nomocanone grecești, deși aveau îndreptarea Legii în Românește imprimată încă din 1653, precum și Pidalionul publicat în grecește. Aceste Nomocanóne erau preferate, pentru că erau compuse în scurt și cuprindeau deslegări la tóte cestiunile bisericești de care aveau trebuință ȕilnic.

Cine este acest Teodor Papadopol Haldeanul? Nu pot și pentru moment, presupun că era un preot servitor la o Monastire din cele ȕise închinare, cu reșidența în București. A fost el călugăr s'aú preot de mir? Probabil să fi fost călugăr și om învățat.

Nomocanonul este scris fórte bine, lisibil și din icóna scrierei se dovedește că cunoște bine limba grécă. Este scris acest Nomocanon în limba apla grecéscă, într'un stil îngrijit. Cartea este admirabil conservată, în quarto, cu chenare frumoșe și cuprinde 560 de pagini. Manuscriptul este legat în stil bisericesc cu piele. Amândoué aceste Nomocanóne sînt aduse în Biblioteca Internatului Facultăței de Teologie din Monastirea Căldărușanii. La sfârșitul textului, înainte de scară se citesc stihurile următoare:

Είληφε τέλος τὸ παρόν κανονικόν
Καὶ δάξα Θεῶ τρισηλίω τῷ δόντι.
Θεοῦ τὸ δῶρον καὶ Θεοδώρου πόνοσ.
Τούτου εὐταλοῦσ, παρ' οὐ κέχειρο-
γράφη
Ἐνγυλιοστῷ ὀκτασιοστῷ τε
Δεκάτ' ἐδόδμω ἔτη τῷ σωτηρίω.
1817.

A luat sfârșit prezentul canonic
Și mărire lui Dumnezeu celui în
trei sori care a dat.
Darul este a lui Dumnezeu și os-
tenéla a lui Teodor,
Preotului celui mai mic, de cătră
care s'a -și scris.
În una mie și opt sute
Șapte-spre-ȕecolea an al Mântuirei.
1817.

Iar la sfârșitul scării mai citesc și versurile următoare:

Μέμνησο πρὸς Κύριον φιλαγνώστα,
Ἐπὲρ τοῦ πονήσαντος ἐν τῷδε βι-
βλίῳ,

Καὶ εἰ εὐρηῆς ἐν αὐτῷτι ἐσφαλμένον
Σύγγνωθὲ μοι δεομαι τῷ ἀναξίῳ.

Οὐκ ἔστιν ἰδεῖν οὐρανὸν δίχα νέφωv
Οὕτω καὶ χειρόγραφον χωρὶς σφαλ-
μάτων.

Pomenește în Domnul iubitorule ci-
titor,

Pe cel ce s'a ostenit în această carte,
Și dacă veți afla ceva în el greșit,
Mă rog să-mi erți mie nevredni-
cului.

Nu-î cu puțință să veți cer fără
nori,
Și nici manuscript fără greșeli.

Cuprinsul Manuscriptului.

Autorul a avut grija a pune o mică prefață la lucrarea sa, care nu-î o prescriere, ci o lucrare a sa proprie, și în care prefață ne spune cu precisiune cuprinsul lucrării sale. Fiind-că acest Nomocanon este, pot dice, de proveniență românească, scris în București și pentru creștinii din această țară, spre a'î întrebuința, și fiind-că aceste Nomocanone au menirea de a procura materialul trebuitor pentru ca cu timpul să se potă forma istoria literaturii Nomocanónelor în Biserica Ortodoxă în genere și a noastră a Românilor în particular, pentru că multe nomocanone aparțin Românilor, de aceea socot că-î bine a traduce în românește totă această prefață, mai ales că din ea se cunoște cu exactitate și cuprinsul cărței. Iată această prefață:

Iubitorilor cititorî!

«După cum, iubitorule cititor, albinele adună cele de tre-
buițe din flori, pentru formarea mierei, de asemenea și
eu și cel mai mic și cel mai necărturar, am adunat și am
scris cu mâna mea în acest Canonic aceste dumnezeiești
și sfințite canone bisericesti din deosebite cărți de legi și
din alte scrisori bisericesti. Care sint împărțite, cum veți
în nouă-spre-zece capitule, care-s următoarele: Despre Ar-
hieriei, fila 1—53. Despre preoți, fila 53—113. Despre du-
hovnici, fila 113—124. Despre clirici, fila 124—132. Despre
călugări, fila 132—153. Despre Biserică, fila 153—163. Des-

pre cele șapte Sinóde ecumenice, fila 163—172. Despre Sinódele locale, fila 172—176. Despre Botez, fila 176—197. Despre logodnă, fila 197—206. Despre căsătorie, fila 206—218. Despre desfacerea căsătoriilor, fila 218—303. Despre post 303—317. Despre laic, fila 317—357. Despre femeii, fila 357—367. Despre judecător, fila 367—383. Despre cliromni, fila 383—409. Despre conviețuirea însoțitorilor, fila 409—412. Despre gradele de înrudire, fila 412—482. Deci dacă le vei citi aceste canóne cu tótă evlavie și luarea aminte și vei păzi câte învață și hotărâsc, vei câștiga mare folos și mântuire în sufletul tĂu dintr'însele. Pentru că sînt scrise și orânduite de sfinții și purtătorii de Duh Apostoli și de purtătorii de Dumneđeú Părinți, cari prin harul Preasfintului sĂvîrșitorului și luminĂtorului Duh, le-aú compus și le-aú orânduit pentru îndreptarea trupescă și sufletescă, și le-aú numit canóne, dupĂ asemĂnarea canonului de lemn pe care'l întrebuițază zidarii la îndreptarea petrelor saú a lemnelor și pe care în deobște îl numesc cot, și pe care-l pórta în mĂnile lor conducĂtorii de zidiri. Deci acesta-i cuvintul și despre aceste canóne, pe care l'aú numit canon, pentru că prin el viața nóstră se îndreptă, și de aceea s'aú numit ast-fel.

Veđi la sfirșitul acestui canonic și scara generală ce-i făcută și vei afla cu ușurință canonul ce voești să cauți, și fi sĂnĂtos.

Cel mai mic între sfinții
Teodor Papadopol Haldeanul.

Din cuprinsul prefeții cunoștem și conținutul Nomocanonului.

Observ însă că canónele, câte sînt aduse în acéstă lucrare nu-s în cuprinsul lor original, ci numai resumate. De multe ori pune pĂrerile comentatorilor și canoniștilor, ori ale sfinților părinți drept canóne. Pentru a lĂmuri modul tratĂrei cestiunelor în acest Nomocanon, transcriu aici câte-

va texte și traducându-le și în românește: Περὶ τοῦ λαβόντος Ἀρχιερέως χρήματα καὶ χειροτονήση ἢ δώση τι ἐκκλησιαστικὸν χάρισμα τινός: Acesta-îi titlul cu roș scris, apoi urmază textul canonului apostolic 29: Ὅποιος ἀρχιερεὺς ἤθελε λάβῃ χοίματα καὶ χειροτονήση διάκονον ἢ ἱέρα, ἢ δώση τινός ἄλλοτι ἐκκλησιαστικὸν χάρισμα, ἔστω καθηρημένος. «Care arhiereu ar lua bani și hirotonisi diacon sau preot, sau va da cui-va alt dar ceva bisericesc, să fie caterisit». Cum vedem, acest canon nu-î nici complet, nici nu ne dă sensul adevărat al canonului. Alt exemplu: Μητροπολίτης πῶς πρέπει νὰ ἔχη τοὺς ἐπισκόπους του καὶ οἱ ἐπίσκοποι τοὺς ἱερεῖς αὐτῶν, καθὼς ὁ Χριστὸς ἐτίμησε καὶ ἀγάπησε τοὺς δώδεκα ἀποστόλους αὐτοῦ, καὶ αὐτοὶ οἱ δώδεκα τοὺς ἑβδομήκοντα ἀποστόλους. «Trebue Mitropolitul să cinstescă pe Episcopii lui și Episcopii pe preoții lor, după cum Christos a cinstit și iubit pe cei doi-spre-zece Apostoli ai lui și acei doi-spre-zece pe cei șapte-zeci de Apostoli». Acastă părere nu-î canon, și nu pôte fi citată de cât socotință a lui Zonara. Alt exemplu: Περὶ τοῦ φοροῦντος ἀρχιερέως λαμπρὰ ἢ μεταξωτὰ φορέματα. Can. 17 al Sinod. al VII Ecumenic. Ὅποιος ἀρχιερεὺς φορῇ λαμπρὰ ἢ μεταξωτὰ φορέματα ἢ βάλλη εἰς τὰ γυρω τῶν φορεμάτων του ἑτερόχροα ἢ κλείφεται με μύρισμα, ἀργήσθω. «Care arhiereu va purta haïne strălucite sau de mătasă, sau va pune în jurul îmbrăcămintelor lui altă colóre sau se va unge cu miresme, să fie argosit. Și acest canon este și necomplet și neexact. Nu-î vorba în canonul original de miresme de loc.

Din citatele aduse se pôte ușor înțelege, cum s'aũ întrodus în Nomocanóne lucruri despre care nici amintiri nu se fac în canóne. Tendința însă acestor cărți de drept Bisericesc era, ca în mod practic să deprindă pe clericii cu idei de canóne și în care se scrieau și cesțiuni de actualitate al timpului lor, ce nu erau prevădute în canóne.

C. E.

MASSILLON.

Veđi Biserica Ortodoxă Română, an. XXII, No. 8.

Tot așa de măreță este și cuvântarea sa asupra judecării celei din urmă; și acesta se vede chiar din cuvintele cu care începe: «Ast-fel va fi ziua venirii Domnului, astfel va fi ziua arătării sale, Dumneșeu va fi același pentru principe și pentru supus, pentru sărac și pentru bogat, credinciosului din prima oră, ca și credinciosului din timpul de acum». Și mai departe: mai întâi va fi judecat ce e rău, istoria trecătoare a titlurilor noastre, faptele cele renumite ale rășboiului, nemurirea cea muritoare va dispărea, faptele singure trăesc, ca și dintr'o ascunșetore ele es acum înainte, o lumină subită va lumina acest abis. Urméză apoi cercetarea bunului: «Iisus va cere înapoi sângele seșu de la aceia cari și-au bătut joc de darurile sale, de adevărurile sale, de șilele fericite sașu nefericite pe care el le-a trimes; în fine vine cercetarea binelui însuși». Nu numai Tirul și Sidonul va fi judecat,—el pătrunde până în Ierusalim,—vreaș să cercetez Ierusalimul cu laterne, vreaș să judec acea convertire, care a avut așa mare răsunset, acea caritate, acea practică a sacramentelor, acel zel pentru religiune, acea grijă pentru onorea mea, vreaș să cercetez Ierusalimul. Acum ved toți greșalele altora, fie-care le reprobéză, fie-care vor-

besce în același fel, unde sunt atunci ȳei de carne și sânge? Nu numai ȳomenii, natura însăși blestemă pēcatele omului, sȳorele pierde strālucirea sa, el nu voiesce să lumineze viȳiul, infamia este eternă, despărȳirea este spāimintătoare; tatāl despărȳit de fiul sēu, fica de mama sa, nu mai existā nicī tatā nicī mamā. Eū pun ca Moise în māinile vȳostre bine-cuvintarea și blestemul, alegeȳi ceea ce voiȳi, alt-ceva nu mai e ca să mai alegeȳi; ceea ce veȳi alege va rēmāne partea vȳostrā în eternitate».

Acēstā cuvintare este mārēȳā mai mult prin imaginaȳiunea cea înaltā și prin severitatea expunerii, de cāt prin reprezentarea fericitā a cugetārilor. Ceva deosebit în acēstā privinȳā se vede în construcȳia: «o luminā subitā va lumina abisul, Iisus va cere înapoi sāngele sēu», care prin expresiunile tari și impunătoare escitā în spirit un sentiment adānc și pune pe orȳ-cine în mirare și în uĩmire. O impresiune tot aȳa de profundā lasā și frumȳosele figurī ca: «Sȳorele rușinat nu vrea să lumineze viȳiul». Tot aȳa se exprimā și Shakespeare în regele Lear: «Luna se întunecā de mānie». Poetul Young ȳice cā luna se întunecā amārātā de nenorocitul sēu vecin, pāmēntul, pe care ea vede o schimbare mult mai mare, de cāt la sine însăși. În fine întrebuiȳarea și repetarea dēsā a cuvintelor profetului «voiū cerceta Ierusalimul cu laterne», înaltā cugetarea. În genere în acēstā cuvintare se aflā puȳine din condiȳiunile, care aparȳinēnd formei expunerii, să dea întregului caracterul mārēȳiei. În formarea periȳodelor nu e nimic artistic, expresiunea nu e alēsā, propoziȳiunile nu urmēzā repede una dupē alta, limba cea asprā, severā, producătoare de spaĩmā nu este întreruptā prin cuvinte liniștitȳore sau prin o pronunȳiaȳiune plinā de iubire; totul, pānā la sfirșit, este expus în același ton adānc și înspāimintător cu o voce continuū cavernoasā. O introducere tot aȳa de sublimā, ca și acēstā cuvintare, are și cuvintarea asupra suferinȳelor lui Christos:

«S'a împlinit, acestea sunt cele din urmă cuvinte cu care Mântuitorul a adus sacrificiul său, acestea sunt cele din urmă suspine pe care sfintele femei le-au adunat din gura sa murindă, acesta este ultima instrucțiune pe care a dobândit-o din gura bunului lor Maestru. S'a împlinit».

Am spus mai sus că Young, care are mai în tot-d'auna o limbă plină de măreție, expresiunile lui suplime îl îngreueză. Descrierea judecăței celei din urmă procură o probă forte nimerită. «Spăimîntător moment, țice el, când toți munții vor arde mai înfricoșat ca Vesuvul, când stâncile eterne vor vărsa masele lor topite, după cum vărsașă torenții odinióră, când stelele se vor prăbuși și distrugerea grozavă va conduce carul său peste pămînt. Totuși ce vedem? Iisus, un sóre, ce neasemênare cu copilul din Betleem, ce neasemênare cu omul care suspina pe Golgota, și cu toate acestea el este! Ce schimbat pare omul durerei! Ce pompă! Într'o magnificență spăimîntătoare se cobóră întregul cer. Un arhanghel repede șterge, cu aripa sa de aur, sórele și stelele, toate petele și noriș, cariș întunecaș scena divină. În dată flăcăréză țiuva cea curată și proprie a cerului și în acest timp Iadul deschis scuipă o mare de foc și de puciosă, deschide tare gura sa cea îngrozitoare și mugește după pradă. Bine-venită să fie această scenă, cea din urmă în mersul naturei, cea dintăiș în cugetarea înțelepciunii. În miez de nópte, când fantasia se nutrește cu vise de aur, această pompă va apare dintr'un întuneric îndecit așa de repede ca scânteia din oșel, ca flacăra din pulberea salpetrică. Țiuva a început, o țice care nu se va mai sfirși. Sus, jos, de jur împrejur numai gróză. Dumneșeul nostruș în splendóre, lumea noastră în foc, natura luptând cu mórtea! Nu o auđi tu trágându-ș sufletul? Nu regreș tu suspinul ei cel din urmă? Omul va fi judecat, chiar inamicul Domnului tărășce lanțul său din grópa sa cea întunecósă, înalță fruntea sa de aramă cu semne de tunet, ascultă condam-

narea sa și își începe activitatea. Cum se rostogolesc ochii săi cei omorători întocmai ca meteorii în norii cei furtunoși! 'El blestemă pe acela de care se teme și consideră acesta ca primul moment al căderii sale». În acest fel înșiră Young una lângă alta cugetările sale cele sublime fără ca să introducă între acestea măcar un episod plăcut. Prin acesta se provacă un sentiment de îngreuer și strimtorare, așa că cugetările cele sublime pierd din efectul lor și se produce tocmai contrariul de cât aceea la care cine-va se așteptă. Când Omer descrie sgomotul desfășurării luptei, el întrerupe mărețul, tarele, grozavul prin o descriere plăcută pe care o introduce aici, schimbă prin acesta tonul cel sublim și scapă ast-fel pe drumul sigur de pericol, fără a obosi pe cititor. Il. 12,130 descriind cum după o luptă aprinsă Trojenii inresistibili pătrunseseră până la corăbii și aici se nasce o luptă omorătore între Asius și ambii Lapiți: Polypoetes și Leonteus, țice: amândoi staū la intrarea porții celei înalte, ast-fel staū stejarii cu vîrfuri înalte ai munților, cari împiedică continuū uraganele și furtunile de plōe, cufundați în pămînt cu rădăcinii mari și întinse,» sau Il. 5, 86, pe cînd Agamemnon, Idomeneus, Menelaus, Megaes, Meriones, Euripilus omōră pe Trojene, Diomed se luptă înainte pentru ca să facă o bae de sînge mai mare de cât toți cei-l-alți comandanți numiți: «după cum apa mult umflată a torentului celui distrugător înecă podurile și sfărâmă digurile cele de piatră, murii nu mai protejază câmpurile cele verzi, de odată se rup cu zgomot umflate de plōia lui Jupiter, sub ea cad fructele câmpului, munca cea de curînd, ast-fel pătrunde Diomede prin șirurile cele dese ale Trojenilor». Milton care imităză așa de fericit pe Omer, în loc de metafore el presară descrieri plăcute și atrăgătoare printre cugetările cele mărețe.

Dintre orațiunile funebre și panegiricile lui Massillon numai panegiricul lui Ludovic XIV merită a fi cunoscut mai

de aprópe. Cuvintările asupra lui Villars, Arhiepiscopul de Vienne, Villeroy, Arhiepiscopul de Lion, arată părerile sale asupra panegiricilor timpului acela: «celui fără Dumneđeu i se face la mórte aceleași onoruri ca și piosului, printre reflexiunile mormntului se amestecă și interese lumesci, diavolul învinge asupra morței ca Christos, lumea cere reprezentății mărețe, însă virtuțile unui episcop au ceva în sine ce nu produc așa de mare senzațiune; eu vorbesc de aceea ce a făcut Villars în cercul activității sale și nu ca alții cari la început promiteau să vorbescă de ceva sfânt, ca mai la urmă, cu atât mai liber să potă vorbi de ceva lumesc. Dacă el n'ar fi fost un model înalt de virtute, nici odată nu m'ași fi urcat pe altar, pentru ca să-l laud». Ambele cuvintări nu se înalță peste mijloci, întru cât prin acesta se înțelege o descriere mai vie a bunelor calități ale persoanei, a luptelor sale contra abuzurilor predominătoare, a meritelor sale pentru uni sa și pentru întréga Biserică.

M. P.

(Va urma).

Cartea patriarhală, ce o publicăm, este o dovadă pozitivă, că în Biserica Ortodoxă, în timpurile vechi, erau în întrebuințare așa numitele cărți de *ertarea păcatelor* pe care le dădău Patriarhii creștinilor ortodocși la cererea lor. Acest obicei este foarte des în Biserica Romano-Catolică și se numește indulgență. Cam această asemănare are și această carte patriarhală, de și în Biserica Ortodoxă nu este îngăduit nimăru din Ierarhie a declara pe un creștin absolvit de păcate, de cât în urma unei confesiuni și numai de către confesorul penitentului, ascultându-l greșalele și ertându-i-le în urma unui canon ori epitimii, ce i se da de către confesor, care singur este în drept. N'am întâlnit și nici cunosc cazuri când din depărtare și fără a'și spune căitorul păcatele sale să fie învoit cuiva, ori unei autorități, a declara pe un creștin mântuit de greșalele sale. Cartea de față—de ertarea păcatelor—este scrisă în Constantinopol, la 1817 pe când creștinul căruia i se dă trăește în Moldova, districtul Neamțului la satul Rosnov. Póte óre, după canóne o autoritate bisericească să sevîrșască acte de felul acesta, fără știința și învoirea prealabilă a autorității canónice locale? Nu sub nici un chip. Prin urmare cartea patriarhală de ertarea păcatelor lui Ioniță și a soției sale din Roznov este un act abuziv și anti-canonic. Cartea este dată prin Sinodul numit endemic și după tóte formele, ceea ce însemnéză că în timpurile trecute Patriarhii făceaú tot ce voiaú în aceste țări, fără a ținea socotélă de loc de drepturile jurisdicționale ale Bisericilor din principatele Moldova și Valahia. Canónele pedepsesc foarte aspru pe cei ce fac serviciu bisericesc, ca de felul acesta, în alte Eparhii streine. A-

poi în cestiunea de față ele opresc cu putere de a se amesteca în actul mărturisirei alt cine-va, de cât spiritualul penitentului și la caz grav Episcopul Eparhiei locului păcătosului. Urméază dar că cartea acésta de ertarea păcatelor este o dovadă vedită de abuzul ce sêvîrșău Patriarhii în aceste principate în trecut. Cartea este subscrisă de 13 Mitropoliți și de 2 Patriarhi, și scrisă pe o colă mare de 80 centimetri lungime și lată de 57 centimetri, în limba Grécă. În carte se spune că sunt ertați Ioniță și soția sa de tôte păcatele știute și neștiute, câte le-aũ mărturisit duhovnicului lor și câte nu, și acésta din Constantinopol. De bună-sémă că acéstă carte de ertare aũ căpătat'o Ioniță nu gratis, ci cu bani și încă mulțișori, ceea ce-î un abuz în Biserica nóstră ortodoxă și miróse de departe a speculă rusinósă. Asemenea carte nu putea fi dată canonic de cât de Mitropolitul Moldovei—Veniamin Costache—pentru că în jurisdicția lui cădea județul Némțului. Cunosc multe acte abuzive ale Patriarhatului în timpurile trecute, mai ales în cazuri de desfaceri de căsătorii între boerii țárilor, cari, nereușind a se despărți în țară, alergău la Constantinopol și prin bani se desfăceaũ de soțiile lor. Așa s'a întâmplat cu familia Roznovanu, cu Văcărescu și cu Ghica, ce a devenit Domn țárei după 1821 și pentru care s'aũ răcit relațiile între Dionisie Lupu Mitropolitul Ungro-Vlahiei și Domnitorul Ghica, în cât a nu mai putut rămânea ca Mitropolit. Tot asemenea s'a întâmplat și cu Neofit Mitropolitul Ungro-Vlahiei, când Domnitorul vrënd a se despărți de soția sa Mitropolitul s'a opus, iar Patriarhul l'a despărțit. Cu acéstă ocazie Mitropolitul Neofit se plânge de acest amestec necanonic la Patriarhat asupra Patriarhului dovedind că este un abuz de putere ceea ce a făcut, și în contra canónelor etc., etc.

Cartea ce urméază fiind unică în felul ei, pentru că n'am întâlnit alta de felul acesta, o daũ publicității spre cunoștința tuturor.

Mulțamesc amicului și colegului meũ, D-lui Doctor Istrati, care a avut buna voință de a'mi încredința acest act, pe care l'am tradus și l'am publicat acum în românește.

CHIRIL

Cu mila lui Dumnezeu, Arhiepiscop Constantinopolului, Romei-Nouă și Patriarh Ecumenic.

Modestia noastră cu cel împreună rugătorii cu noi în prezent, Prea sfințitul și Prea respectatul fost Patriarh al Constantinopolului D. D. Grigorie și Prea fericitul și Prea sfințitul Patriarh al Ierusalimelor și a totă Palestina D. D. Policarp și cu Prea sfințitul și Prea onorații Arhierei din jurul nostru, a Iubiților și prea doriților noștri frați în sfintul Spirit și împreună liturgisitorii, prin harul lui Dumnezeu și a dăruirii și puterei Prea sfintului și de viață făcătorului și sêvîrșitorului Spirit, care s'a dat de Domnul și Dumnezeu și Mântuitorul nostru Iisus Christos, dumnezeeștilor și sfințitorilor lui Ucenici și Apostoli, de a lega și deslega păcatele ômenilor, dîcîndu-le lor: «luați Duh sfînt, cărora «veți erta păcatele, se vor erta lor, cărora le veți ținea, vor «fi ținute». Și iarăși: «câte veți lega și deslega pe pămînt «vor fi legate și deslegate și în ceruri». Iar de la acela ni s'a transmis și nouă succesiv acest Dumnezeuesc și nescat har, de aceea îi avem ertați de tot păcatul sufletesc și trupesc pe servii lui Dumnezeu, cari viețuesc în satul Rosnov, ai păditei de Dumnezeu Eparhii a Moldovei, Ioniță și soția lui, pentru câte a greșit, și aceștia ca ômeni fiind și trup purtând și locuind în acêstă lume mult păcătôsă, și câte aș păcătuit față de Dumnezeu, cu cuvîntul, cu lucrul său cu mintea, de bună-voie sau fără voie, în știință și în neștiință, în chip vedut ori nevedut, în tot timpul și modul și locul, și cu tôte simțirile lor, și sau sub blestemul părinților sau a mumelor lor aș fost, sau sub blestemul lor însuși aș cădut, sau jurămînt aș jurat și pe acela l'aș călcat, sau a mărturisit strâmb, sau aș primit blestem bisericesc și afurisenie cînd-va de la preoții sau arhierei sau patriarh pentru vre-o pricină, sau a amărit pe vre-unii din

cei sfințiți cu cuvântul său cu lucrul, și au luat de la ei legătură nedeslegată, și prin neglijare și lenevire trăind, n'au luat ertare, sau pe alt cine-va dintre creștinii i-au vătămat întru ceva și i-au nedreptățit sau i-au calomniat sau i'au atins de onórea lor, sau aprinși de mânie s'au blestemat și s'au afurisit și s'au dat diavolului, sau limba lor s'au pronunțat înaintea minței și au vorbit cele ce nu trebuia, sau nu s'au purtat după voia lui Dumnezeu și după chemarea lor creștină; ci a eșit din calea cea dreaptă, și astfel de cât cum este drept s'au purtat, sau au trecut cu vederea și au călcat dumnezeieștile lui porunci și prescripțiunile legale, sau stăpâniți de patima mândriei au cugetat peste ceea ce se cuvine, închipuindu-și lucruri mari pentru ei, îngâmându-se prin gândirile celui înșelător, sau cu gurile și cu buzele au mințit când-va pentru câștig rușinos sau altă pricină óre-care, sau prin aducerea aminte de rău cu mânie îndărătnică au căzut asupra unora, cele spre vătămare și perderea acelora uneltindu-le cu viclenie, sau de avariție și suflet nelndurat, n'au miluit pe cei săraci, sau au părăsit rugăciunea datorită și prin lene trândăvinduse n'au úrmat slujbele bisericesti, sau țiile de posturi fără nevoie trupăscă le-au deslegat, sau n'au ținut sêrbătorile, sau ș'au înegrit frumusețea sufletului, cu gândiri și amintiri rușinoase și fără loc, și au pătat vestmintul cel țesut de Dumnezeu al sfântului botez, sau au dat atențiune la vrăjitorii și fermecătorii și la cântări satanice, sau pe părinții lor sufletești nu i-au ascultat și i-au desprețuit făcându-se călcători de lege, despre cele ce au făgăduit să păstreze, sau la alte óre-cară împătimiră păcătóse și căderi întru cât-va au căzut, și s'au înjosit omenesce, și tóte altele le-au făptuit câte aduc pedepsă celor ce pórtă trup omenesc, apoi venindu-și în simțiri și căindu-se le-au mărturisit tóte acestea părinților sufletesci, și au primit din inimă de la ei canon, și s'au făgăduit a-l implini, deci de tóte

aceste cunoscute și necunoscute păcate îi deslegăm pe ei de vină și de legătură și îi avem curați, și îi considerăm ertați prin dăruirea prea sfintului și sėvırșitorului Spirit, și prin autoritatea cea a tot puternică și prin har. Iar dacă pe unele din uestare, saũ prin nebăgare de sėmă, le-a lăsat și pe acelea tóte le va erta lor, milostivul și iubitorul de ómenı, Domnul, pentru a lui iubire de ómenı și prea marea, și nemăsurata bunătate. Da, Stăpâne mult milostive, Dómne Iisuse Christóse, Dumneđeul nostru, să invingă milata cea nemăsurată și iubirea ta de ómenı cea nesfırșită și neıntrecută și nu trece cu vederea plăsmuirea mănılor tale ca să se afunde în perđare; ci ascultă-ne pe noi pėcătoșil și smerițił rugătorił, rugându-ne ție, pentru servił tėi aceștia, Ioniță și a soției lui și tótă legătura pusă asupra lor, pe care aceștia, din răpire saũ din altă pricină ș'aũ atras asupra-le, deslėgă-ı ca un bun și iubitor de milă, Dómne, și le ıartă lor, cu iubire de ómenı tóte cele rele cu rėutate și cu nrecunoștință, ce s'aũ făptuit de către ei. Trecėndu-le cu vederea tóte prin compătımire, dupė nespusa ta milă, și mulțimea bunătăței sale. Căci ai o nemăsurată curgere de milă și o mare de compătımire, și un adănc nețărmarit de ındurare, și trăind păzește-ı sub puternicul tėu scut în tóte đilele vieței lor, și-ı condu pe căi drepte. Găndurile lor le ındreptėză spre lucrarea Dumneđeestilor tale porunci, și cu scutul credinței și al iubirei și al nădejdei ındreptă-ı, luminėză ochiı lor, ca nu cum-va să adórmă ındru mórte și scie-le numele lor în cartea viețił și dă-le lor în viață, pace și bună ıntelegerere și bine-cuvıntarea lui Abraam, Isac și Iacov, crescėnd și ımulțınd proprietățile și avuția lor și-ı ındvrednicește a-ı bine plăcea ție și a face voia ta cea sfintă până la cea de pe urmă respirare a lor, și ınd sfırșit ınd pocăință desăvırșită și ınd pocăire să se strămute din cele de aicea și către tine Domnul nejudecat să se presinte, dupė trecerea de aicea. Sca-

pă-i de pedépsa vecinică și-i invrednicește împărăției tale și a șederei d'a drépta ta, și-l fă pe ei să audă acel ferit glas și să afe apărare bună și bine primită la judecata cea netățarnică și înfricoșată a Ta, trupurile lor să se desfacă în elementele din care s'aũ compus, și bine-voește să se prefacă în pământ, că tu ai đis Dómne că pământ ești și în pământ te vei întorce, iar sufletele lor în locul celor vii în sălașurile dreptilor le aședă și le connumără cu a celor mântuiți ai tēi, prin mijlocirile și rugăciunile întru tot neîntinatei tale mume stăpânei nóstre născétore de Dumneđeũ și pururea fecétore Maria, ale cinstului, prea măritului, proorocului, înainte mergătorului și botezătorului Ión și ale sfinților, măriților și întru tot lăudaților Apostoli, și ale tuturor Sfinților, cari ți-au bine plăcut ție din veci. Amin.

1817. In luna Septembrie.

Iscăliți:

- † Patriarhul Constantinopolului, în Christos Dumneđeũ dorește.
- † Al Ierusalimului, Macarie, împreună dorește.
- † Al Cesariei . . . . .
- † Al Efesului, Macarie
- † Al Eracliei, Sofronie
- † Al Cizicului, Constandie
- † Al Nicomidiei, Athanasie
- † Al Niceei, Macarie
- † Al Adrianopolului, Macarie
- † Al Târnovului. Ioanichie
- † Al Verei, Zaharia
- † Al Patrei, Ieremia
- † Al Larisei . . . . .
- . . . . .

BIBLIOTECILE PAROHIALE.

Articolul 30 din regulamentul pentru punerea în aplicare al legii clerului mirean sună ast-fel: *«La fie-care parohie va fi o bibliotecă parohială, care se va înființa treptat. Asupra stării acestei bibliotecii parohul este dator ca din trei în trei ani să raporteze protoiereului trimetându-i și o listă de cărțile ce se află în bibliotecă cu arătare precisă de adaosurile ce a primit biblioteca».*

Iată o dispozițiune minunată a regulamentului legii clerului mirean! Cu toții șcim că ađi mai ales *sciința însemnéză putere*. Acel care este în curent cu tot ce frământă spirițul omenesc, cu tot ce se referă la nevoile ómenilor, acela este o forță morală față de semenii săi. Mai ales noi servitorii lui Christos trebuie să fim lumina lumii în tóte. E o datorie impusă nouă de acel în numele cărui lucrăm și e o chestiune de cuviință față de noi înși-ne ca să fim nu numai la nivelul culturii acelor în mijlocul căror lucrăm, dar încă să privim ceva mai de sus. Să fim gata a da răspuns la tot despre ce vom fi întrebați și pe tóte să le luminăm cu lumina principiilor cele mântuitoare.

Cu restrînsele mijloce de care dispunea preotul nostru până acum era greu ca fie-care să aibă o bibliotecă la îndemână, care să-i fi servit ca un nesecat mijloc de cultură!

Ar fi fost o imposibilitate să se fi cerut acesta ca regulă generală și cu impunere fără restricțiuni!

Pentru situațiunii noui se cer însă și dispozițiunii noui. De aceea am ȃis cã dispozițiunea din regulamentul legii clerului relativã la bibliotecã parohiale e o minunatã dispozițiune. Ea va da încetul cu încetul cele mai bine-fãcãtore rãde! Mulți preoți au depus și depun neîncetat tãtã rãvna pentru realizarea acestei frumoase dispozițiunii! Am citit prin diferite reviste, prin ȃiare politice etc., tel de fel de apeluri adresate bãrbaților noștri de litere și de sciințã ca sã vinã în ajutorul bibliotecilor parohiale cu dãruire de scrieri. Am citit în revista «Biserica Ortodoxã» și în alte reviste-mulțãmiri aduse persónelor, cari au rãspuns la acele apeluri! Am la îndemãnã un apel pentru scrieri trimis în întrega țarã de clerul Mehedințean cãci preoții din acest județ s'au hotãrit sã întemeeze și o bibliotecã centralã în capitala județului, care sã coprindã tot ce se scrie în limba romãnã. 'L reproduc ca un document cãci e bine sã fie cunoscut de cititorii noștri. Iatã-l:

Onorate Domn,

«Județul Mehedinți, prin pozițiunea sa geograficã, este pãrta între scumpa nãstrã țarã și Occidentul cult. Și pe cãnd sciințele și artele au început a lua și la noi avântul cerut de progresele secolului în care trãim, Biserica Romãnã abia acum se gãsește la începutul renascerei sale culturale. Speșele Statului nepermițând o desvoltare mai repede, Clerul Mehedințean, plin de rãvnã cãtre datoria sa pãstoralã, — dupã ce a pus baze solide școlei de cãntãreși bisericesci, înființatã și susținutã de societatea «Progresul», ajutat și de delegațiunea județeanã, — spre a desãvârși opera sa, s'a hotãrit, *sã înființeze și o bibliotecã*, unde fie-care membru al clerului și cetățen pios sã pãtã avea la îndemãnã lumina sciinței.

Frumósele rezultate dobândite cu șcóla de cântăreți bisericești ne îndemnă a crede că și formarea unei bibliotecí, va fi tot atât de bine primită și sprijinită, pe cât este și de necesară înființarea ei.

În ea se vor păstra cu sfințenie și vor rămâne nemuritoare numele autorilor, cari vor bine-voi să îmbogățescă acest sanctuar. Exemplarele, cari copriind cugetările celor mai distinși scriitori, din diferite timpuri, vor forma buchetul cel mai frumos și cel mai ales al acestui prețios deposit cultural.

Domnia-Vóstră, cari ați dat la lumină opere cu subiecte de o mare importanță, cari ați făcut glorie în timpul acestei renasceri a științei și literaturii, contribuind la dezvoltarea noastră națională; dăruind acestei bibliotecí, câte unul sau mai multe exemplare, din operele ce ați scris, veți fi nemuritor în mintea și în inima tuturor, cari vor gusta din scrierile Domnielor Vóstre.

Posteritatea tot-d'auna Vă va fi recunoscătoare; iar membrii societăței Clerului Mehedințean vor înălța vecinic rugăciuni către A-Tot-Puternicul, pentru fericirea și memoria Domniei-Vóstre.

Plini de încredere, Vă rugăm respectuoși, Onorate Domn, ca să ajutați și Domnia-Vóstră formarea acestei bibliotecí, *trimețénd gratuit pe adresa Președintelui nostru, Protoereul D. Goliciu din T.-Severin, exemplarele ce veți crede de cuviință*.

Aprobăm din suflet asemenea lucrare a clerului român și dorim cea mai deplină reușită. Se pot face începuturi însemnate pe calea acésta, care mai în urmă se pot desăvârși cu mare ușurință!

O instituțiune importantă s'a creat în timpul din urmă în țara noastră. *E casa șcólelor!* Acéstă instituțiune va aduce cel mai mare bine învățămîntului, fiind-că tot ce s'a dăruit până acum și se va mai dărui încă nu se va între-

buința de cât la desvoltarea acestui învățămînt! Nimic nu se va mai sustrage de la scopul sfînt de mai înainte hotărît!

Din veniturile budgetare ale acestei instituțiunii D-l Ministru al Cultelor și Instrucțiunei publice a întemeat 320 bibliotecî pe lângă școlile rurale. Inctetul cu încetul odată cu dispunerea de localuri școlare proprii se va putea înmulți numărul acestor bibliotecî. Vom avea cu timpul o bibliotecă pe lângă fie-care școlă rurală! Cine pôte tăgădai marele folos al acestor bibliotecî? Cine nu vede într'o bibliotecă de felul acesta cel mai puternic mijloc în a îndemna pe conducătorul școlei rurale la muncă și în a desvolta și în populațiunea rurală gustul de citire căci și pentru poporul rural sunt întemeate aceste bibliotecî!

E nevoie în țara acésta și de *o casă a bisericii!* Am convingerea desăvirșită că acésta casă se va face, că ea tre, buie făcută cu orî-ce preț. După aceeași convingere a mea acésta casă va da pentru biserică róde netochipuit de mari. Se vor aduna bogățiile risipite fără rost, iar altele nedate la ivélă! Se va atrage încă atențiunea pioșilor creștini către acésta instituțiune și se va desvolta în sufletul lor credința veche că voința lor sfîntă va fi respectată, va fi îndeplinită.

Ei bine, când se va întemea acésta instituțiune și ea trebue întemeată, atunci vom avea cu siguranță câte o bibliotecă pe lângă fie-care casă a Domnului. Inceputurile însă făcute de preoții noștri din multe părți ale țării se vor putea desăvirși atunci după cum am spus cu mai multă ușurință. La lucru deci frați preoți pe calea acésta, căci ea e nobilă și demnă de înalta chemare preoțescă!

G ...

BISERICESCI.

P. S. Arhiereu Pimen Piteștenul directorul Seminariului Central din București a fost numit director al internatului facultății de teologie.

Părintele C. Nazarie, licențiat în teologie și directorul Seminariului din Roman a fost numit director al Seminariului Central din București.

Părintele C. Ștefano, licențiat în teologie a fost numit director al Seminariului din Roman.

*
* *

P. S. I. Meșianu, episcopul Aradului a fost ales Mitropolit și Archiepiscop al Românilor ortodoxi din Transilvania și Ungaria, vom mai vorbi.

*Copie dupre raportul Prea Cucernicului Proto-
ereu al județului Romanați. No. 18/98, către Sf. Epis-
copia a Eparchiei Râmnicului Noul-Severin.*

În fața legii clerului mirân și regulamentelor ei de aplicare, mă găsesc dator a supune la cunoștința Prea Sfinției Văstre modestele mele aprecieri asupra stărei parohiilor urbane și rurale din acest județ în cursul anului 1897, constatate la inspecții și alte vizite ocazionale, precum și asupra mijloacelor de a se înlătura unele abateri ce se găsesc pe alocurea.

De și s'a comunicat Prea Sfinției Văstre cu altă ocaziune, totuși cred de nevoie a arăta că județul Romanați este împărțit bisericesc în *opt* parohii urbane și *una sută patru-spre-zece* rurale; cu 15 biserici urbane și 204 rurale, dintre care 8 de lemn în rea stare, iar închise din cauza ruinei: 5 urbane și 18 rurale.

Reconstruite din nou sunt 7, restaurate 1, și construite și în construcție în comunele din nou formate 3. Tote acestea în comunele rurale, numai una în construcție în comuna urbană Corabia. Multe din aceste biserici terminate nu s'a sfîșit din cauza crizei agricole ce a bîntuit acest an.

Aceste biserici au fost deservite de 13 preoți urbani și un diacon, dintre cari 7 parohi—o parohie fiind vacantă—și 151 preoți rurali, dintre cari 111 parohi—fiind trei parohii vacante,—și 214 cântăreți.

În timpul din urmă s'au observat óre-care defectuosităţi în circumscripţiunile unor parochii rurale, dar s'au comunicat Prea Sfinţiei Vóstre la timp.

Din tóte aceste parochii, 93 sunt inzestrate cu pămînt dupre legea rurală, dar multe nu'l posedă complect, restul fiind cotropit saũ de proprietari saũ de locuitori; iar epitropiĩ carĩ aũ fost aleşi şi numiţi în pripă, nu găsesc mijlóce a le revandica drepturile şi a îmbunătăţi starea materială a bisericilor, care privite în general ca aspect exterior şi interior, se par a nu fi primit nici o îmbunătăţire chiar de la fondare: împrejmuirĩ şubrede, ziduri crăpate şi desbrăcate de tencuială, zugrăveli înegrite, ornamente sfinte, vase, vestminte, aprópe cu totul vechi şi ponosite.

Cărţile de ritual din ediţia Sfintului Sinod, pot díce că aũ pătruns în cele mai multe biserici, dar în fórté puţine s'au complectat.

Cancelariile parohielor şi actele stărei civile se ţin relativ în bună regulă, cu puţine escepţiuni, care cu timpul cred că şi acestea se vor îndruma.

Subvenţiile din partea primăriilor rurale pentru întreţinerea bisericilor, cu care s'ar aduce multe îmbunătăţiri se răspund fórté greũ saũ de loc, de şi preoţii parochi consciĩ de misiunea ce li s'a încredinţat se trudesce a o căpăta, însă totul rămâne zadarnic în faţa autorităţilor în drept şi nepăsarea celor douĩ epitropi: multe corespondenţe s'au ţinut din parte-le şi din parte-mĩ în acest sens, dar totul se concentreză la bunul plac al primarului local; așa că se găsesc parochi carĩ n'aũ primit nici un ban pentru întreţinerea bisericilor, chiar de la punerea în aplicare a legei clerului mirén.

Aceste neajunsuri mai vin şi de acolo, că domniĩ epitropi, recrutaţi în grabă la început—cum s'a đis mai sus—uniĩ nu sciũ, alţii nu voesc a-şi da séma de onórea ce li s'a făcut, chemându-i în asemenea posturi, şi își însușesc drepturi absolute asupra servitorilor bisericesci şi chiar asupra parochului: am constatat casuri unde epitropul a încasat subvenţia şi nu voesc a da parochului suma necesară spre a-şi procura cel puțin registrele necesariĩ pentru cancelarie.

Lumnările de cэрă curată s'au introdus în cele mai multe.

parohiilor, afară de acelea unde domniul episcopilor și-au însușit drepturi și parochul nu a fost îndestul de activ a-și păstra demnitatea.

Cât pentru poziția materială a preoților, în general este îndestul de bună; dinșii se consideră între fruntașii satului; salariile, de și mici, le sunt de mare ajutor căci ei se ocupă cu lucrarea pământului ca ori-ce sâten—cea ce cred că nu ar fi potrivit chlemașilor;—forțe puținii sunt neavuți (10—15) și aceștia, unii din cauza năravurilor rele ce au contractat, iar alții nefiind localnici în parohiat.

În toate comunele improprietărite după legea rurală, viața preotului a devenit greu de purtat, neavând unde să-și plece capul; tot pământul este strein și dînsul fără drept a-și cumpăra pentru el și urmași.

Sunt preoți streini de localitate, nevoiți a pribegi în parohiatul lor umblând cu chirie din casă în casă cu totă gospodăria. Sunt preotese văduve somate a-și ridica ecaretele pe care soții lor preoți decedați le-au construit din ne prevedere pe pământul cedat în comună la 1864 pentru preot și expuse a fi aruncate pe drumuri cu minorii. O asemenea stare, cred Prea Sfințite Stăpâne, că reclamă o grabnică îmbunătățire, făcându-se o excepție de la lege, acordându-se preotului, în ori-ce comună ar fi, să se improprietărească prin cumpărare ca fruntaș sau a se îndatora comunele să construiască case parohiale pentru locuința preotului și cancelaria parohiei.

Trecând la partea morală, cu o vie satisfacțiune supui la cunoștința Prea Sfinției Văstre că cea mai mare parte dintre parochii își îndeplinesc cu sfințenie datoriile religioase către biserică și parochienii; prea puține localități se găsesc, unde preoții neglijează a oficia în unele zile de Duminică și mici sărbători.

Nu tot așa cu cântăreții, cari în general, vedând că nu pot fi înlocuiți, își permit nesupunere și neglijențe de tot felul.

În cât privește despre bisericile din Caracal și personalul lor, sunt între cele și cei din urmă între toate privityele.

Ca administrație, Protoieria întimpină mari greutate și inspecțiile se fac prea repezi, Protoiereul fiind chemat la re-

ședință pentru lucrările de cancelarie singur fiind primitor, registrator, resolvator, scriitor și chiar expeditor, de ôre-ce singur este responsabil.

Pentru a se ameliora unele neajunsuri din cele descrise mai sus, îmi permit a opinia, Prea Sfințite Stăpâne, ca conferințele să fie obligatôre pentru tot personalul bisericesc, căci de și se dau circulări, și de și s'a ținut conferințe relative la îndreptarea neajunsurilor, cu tôte acestea mulți dintre preoți și cântăreți—mai cu sémă din cei din Caracal și plasa Ocolul—nu iaă parte neștiindu-se obligați: ba pot dice cu siguranță că unii nici nu aă vădut vre-o conferință în tot timpul de când mi s'a încredințat supravegherea acestui județ. Și de aici lipsuri de tot felul în parohiatul unor asemenea.

Nu pot trece cu vederea însă, a comunica Prea Sfinției Vostre, că preoții din plasa Oltețul-Oltul de sus, ori de câte ori li s'a anunțat vre-o conferință, s'aă prezentat până la unul, afară numai de cei reținuți de nevoile parohiei; cu tôte acestea populația în această parte, fiind cu mai puține mijloce, nu se pôte aduce cu îmbelșugare îmbunătățirile dorite.

Subvențiile din partea primăriilor pentru întreținerea bisericilor, ar fi bine să se verse de comună direct către Stat și să se primescă de parohi odată cu salariile personalului și fără amestecul epitropilor, cari de multe ori fac numai șicane; iar întrebuițarea subvenției și distribuirea salariilor să se facă sub controlul epitropilor.

Pămînturile bisericilor date dupre legea rurală unde lipsesc, să se completeze prin intermediul autorității administrative, de ôre-ce epitropiile nu aă fonduri spre a intenta proces de revandicare.

Preoții, cari neglijază a înainta la timp state, tablouri statistice, compturi de venituri și cheltueli și alte sciințe ce li se cer, precum și cântăreții neglijenți și nesupuși să fie imediat pedepsiți cu reținerea salariilor: căci oprirea de servicii și suspendarea, produc suspendarea serviciilor în parohie neavând cu cine a-l înlocui și ast-fel de multe ori sunt nevoiți a le acoperi unele abateri.

Cât pentru concubinagii, care nu se înmulțesc dar nici scad, ar fi bine ca autoritățile administrative să ajute pe

parochii pentru combaterea acestui rău, iar nu a sta ca până acum nepăsătoare; parochiului de asemenea să i se îngăduie a nu visita locuința unor asemenea parochieni, cu botezul și altele de acest fel.

Afară de acestea, pentru mai de aproape priveghere asupra datoriilor preoților parochii și relațiilor lor cu episcopii și autoritățile, ar fi de mare nevoie ca Protoiereul să dispună de timpul necesar a visita cât de des ori ce localitate: în care scop sporirea personalului cancelariei se impune, adăugându-se și proestoși de plăși, căci preoții exarhi nefiind remunerați, nu se găsesc obligați de cât a face mici și neînsemnate servicii voluntar.

Acestea fiind în scurt modestele mele aprecieri asupra buneî orînduiei a bisericii și clerului ei, cu adânc respect le supui la înalta apreciere a Prea Sfinției Văstre, rugându-vă să bine-voiți a dispune cele ce veți găsi cu cale.

Sunt al Prea Sfinției Văstre
prea plecat și smerit servitor:

Protoiereu (ss) *Econom N. N. Delcescu.*

DONAȚIUNI.

Se aduc mulțumiri publice D-lui Grigorie Bodron, care a dăruit Bisericeii din parohia Poeni, jud. Iași, una cruce în valoare de 30 lei, spre a servi la transportarea celor răposați.

D-l Dr. Alexandru Vasiliu, instalând din nou un cafas în biserica „Sf. Nicolae” din urbea Roman, județul Roman, pentru care a cheltuit suma de 500 lei, i se aduc mulțumiri publice, de către epitropia respectivă.

Se aduc mulțumiri publice Epitropiei parohiei Pielești și D-lui Răducanu Vulcănescu cari împreună au cumpărat un rînd de vestimente preoțești în valoare de 200 lei pentru sus Țisa parohie.

Se aduc căldurose mulțumiri următoarelor persoane, ce au contribuit la cumpărarea unui rînd vestimente preoțești, pentru biserica cu patronul Sf. Ierarh Nicolae din parohia și comuna Podul-Ilóel județul Iași și anume: Ștefan Ganea 20 l. Xenofont Vlasto 20 l. Pr. Gh. Lăzărescu 20 l. Nicolai Vasiliu 8 l. Teodor Munténu 8 l. Ana Gh. Miinea 4 l. X 5 l. Nicolae Ionescu 1 l. Anton Vasiliu 1 l. V. Stroeian 1 l. Petru Savilă 1 l. Nestor Gherasim, 2 l. Ion Negruș 1 l. Dumitru Albu 2 l. Ștefan Mihăilescu 1 l. Grigore Ionescu 1 l. Mărgărint Vasiliu 1 l. Tóder Sandu 1 l. Gh. Alexandrescu 1 l. Nicolae Goldum 2 l. Nicolae Manole 1 l. Mihail Dumitraș 1 l. Ibrahim Hasan 2 l. 50 b.

Const. Lăzărescu 2 l. Ion Th. a Sandei 2 l. Ștefan Istrate 2 l. Vasile Vornicu 2 l. Matei Popovici 2 l. Carol Hofmann 2 l. Ion Pintilie 1 l. Dumitru Vartic 1 l. Dumitru Răuț 1 l. Gh. Găină 2 l. 50 b. Iordache Vornicu 1 l. Tinea Crețulescu 1 l. 50 b. Gh. Cornea 2 l. Filip Grigoriu 2 l. Vasile Rusu 2 l. Alecu Marin 1 l. Dumitru V. Bulancea 1 l. Gavril Holdman 1 l. Nicolae Seloiu 1 l. Ilie Corban 1 l. Nicolae Bucur 1 l. Constantin a Balașei 2 l. Ghiță Crețu 2 l. Eugene Rozei 1 l. Căpit. Mihăilescu 1 l. Emanoil Sirbenciu 1 l. Leopold Ferderber 2 l. Nicolae Popovici 1 l. Constantin Brudarin 2 l. C. Simionescu 1 l. Gh. Obreja 1 l. Iancu Lăzărescu 1 l. Alex. Dobrénu 1 l. Constantin Dimitriu 1 l. Alex. Spiru 1 l. V. Popescu 1 l. Păr Botez 1 l. Alexandru Cornea 1 l. Puiu Ion 1 l. 50 b. V. Perju 1 l. L. Sepțeanu 1 l. C. Maneta 1 l. Gh. N. Bulancea 1 l. Gr. Perju 50 b:

Epitropia Bisericii parohiale din com. Bela județul Dâmbovița exprimă mulțumiri D-lor Ion Bălănescu, Ion G. Neagoe, Ion I. Mariniciu, Ion B. Giuvelea, Bucur Marin, Arsene Petre, Nae I. Danciu, Ilie Marin Manta, Constantin Petrescu precum și întregii obști a locuitorilor din acea comună cari au contribuit cu toții pentru cumpărarea unui rind vestimente preoțeseli și acoperemintele după sfințele vase, pentru sus țisa Bisericii.

D na Cornelia Grigoriu și D-l Căpitan Grigoriu, bine-voind a dăruii bisericii parohiale Popa-Tatu din Capitală, o iconă „Sf. Nicolae“ îmbrăcată în argint, li se aduc mulțumiri publice pentru această faptă demnă de laudă.

D-l Stan Badea din comuna Olteni, plaiul Teléjen, județul Prahova, dăruind Bisericii parohiale cu hramul sf. Nicolae, din localitate un frumos stég în valoare de 80 lei, i se aduce mulțumiri căldurose de către epitropia sus țisei Bisericii.

Părintelui paroh Ion Zărescu și D-lor Păun Mihăescu și Ion Mihăescu din comuna Costești, plasa Cozia, județul Vâlcea li se aduc căldurose mulțumiri publice pentru că împreună au contribuit și adunat suma de 33000 lei cu care sumă au restaurat pe deplin Biserica din acea comună și au înzestrat-o cu toate vestimintele și obiectele necesare orî cărui serviciu divin.

D-na Maria Petrescu Carabulea din comuna Dragodan-Cuparu, județul Dâmbovița, bine-voind a dona bisericii parohiale Cuparu din acea comună și anume: Un rind de acopereminte de mătase cu fir pentru sf. Vase în valoare de 20 lei. Un epitrahil în valoare de lei 130. Patru candelile de oositor în valoare de lei 20. Un toc de brad cu giatură pentru couservarea epitafului în valoare de lei 40; precum și a împrejmuit curtea bisericii cu uluci, cheltuind suma de lei 560; pen-

tru toate aceste fapte laudabile i se aduc mulțumiri publice pioșei D-ne Maria Petrescu Carabulea.

Se aduc mulțumiri publice pioșilor creștinii, cari au contribuit la cumpărarea a două rînduri de vestminte pentru biserica din parohia Rădenii, comuna Roșcani jud. Iași: D-l Gheorghe Cirtel proprietarul moșiei Păulenii un rînd vestminte în valoare de 220 l. Toma Cristea posesorul moșiei Cănești și Roșcani 100 l. Parohul Ion Rolea 60 l. D-l Gheorghe Huțu 10 l. I. Thot 5 l. Costache Corlățianu 5 l. Grigorie Onatu 5 l. Ión Dimitriu 3 l. 50 b. Vasilie Sevastian 2 l. Thóder Vicol 2 l. Bogdan Calust. 2 l. Costache Pucașu, Mihalache Ciobotaru, Gheorghe Teodor Andrei Hațu, Simion Iacomi, Dumitru Bramă, Tóder Păduraru, Gheorghie Obadă, Dumitru Bălănuș, Gheorghe Trone; Vasilie Gheorghiu, Costache Ungurénu, Vasile Mardar, Costache Stamatii, Anton Thot și Petru Huțu fie-care au dat câte 1 l. Teodor Baroncea 50 b.

Se aduc mulțumiri publice următorilor persoane pioșe care au donat mai multe obiecte bisericilor parohiale și filiale din județul Botoșani, după cum urmază: D-ra Natalia Ghica, a oferit bisericii din comuna Dumbrăveni un acoperămint de stamină. cusut în canva pentru sfînta Masă în valoare de 120 lei. D-l Nicolae Popovici a dăruit bisericilor parohiale din comuna Tudora o cruce de lemn necesară la înmormîntări, în valoare de 40 lei, iar D-l Anania Gh. Banduc una iconiță a s-șilor Trei-Ierarhi, în valoare, de 5 l. Epitropiă dișei bisericii din venitul bugetului, a cumpărat un rînd complet de vestminte preoțești în valoare de 180 lei; iar D-nii Gh. Vasiliu epitrop din cătuna Plopenii, a donat bisericii una cristelniță de aramă în valoare de 25 lei și Gh. Panaitescu din comuna Bucium jud. Iași, a donat bisericii două perdele la icona Maicii Domnului, din care una lucrată național în fir și una de tîl alb mătase, ambele în valoare aproximativ de 30 lei.

D-l Stolan Crăciunescu din orașul R-Sărat de cinci ani de zile întreține biserica parohială „Sf. Voevođi“ din comuna Pardoși a cel județ, cu presourile necesare pentru oficierea serviciului divin și promite că și de aci înainte nu va înceta a oferi. D-l Ion S. Bereandă din numita comună a oferit dișei bisericii două cruciulițe de lemn și D-l N. Ionescu a oferit bisericii filiale din căt. Valea-Schlopului una cruce în valoare de 18 lei. D-na Rada Iliescu din orașul Bacău a dăruit bisericii parohiale „Sf. Voevođi“ din comuna Cărligele, județul R-Sărat una perdea de mătase în valoare de 10 lei. D-l Trifan Négu cu soția sa Tudora au dăruit bisericii parohiale din comuna Grădiștea de sus, județul R-Sărat una cruce de lemn îmbrăcată cu argint costând 38 lei, iar preotul supra-numerar G. Mihălcescu a dat bisericii filiale două procoave și o încingătoare de catifea neagră în va-

lôre de 15 lei. Tuturor acestor persoane pioase li se aduc mulțumiri publice.

Persónele aci notate contribuind la facerea clopotniței de la biserica parohială cu patronul „Sf. Voevođi“ din comuna Cârligele jud. R-Sărat li se aduc mulțumiri publice și anume: D-l Grigore D. Stanciu a dăruit două tufe lemn în valóre de 8 lei și 8 lei numerar; Tudor Ghivelițiu a dat idem două tufe în valóre de 6 lei; D-l Simionescu din Focșani, a dăruit cinci tufe lemn costând 40 lei. M. tică Stănesou din comuna Cotești a dat 4 tufe în valóre de 30 l. D-lor D. Stoica, G. Dum trescu, S. Dumitrașcu, D. Mariuța și S. Pastia, au făcut lucrul la șa clopotniță de câte 4 lei fiecare, iar Zamfir Dumitru de câte 5 lei. Prin stăruința și efortul preotului D. Fuică, a preotului supra-numera: T. Ionescu și cântărețului I. Răpoșescu din comuna Popesoi, s'a făcut strana Arhierescă de la biserica Adormirea din aceea comună, costând 40 lei, iar alte 22 străni mici s'au făcut de către D-nii: C. Stoianescu, C. Perișanu, I. Răpoșescu, M. Răpoșescu, F. Bogdeanu, P. Negasu, Tache Georgescu, T. Protopopescu, P. G. Cărnă, D. Clocan, B. Edu, M. Edu, Marghióla Tăchiță, V. Mădărescu, P. I. Munteanu, C. I. Calmuș, Gheorghe P. Bornaz, D. Căldărescu, Smaranda Mocanu, C. Teodorescu, M. Codrănu, și Ion Sterian, plătind de fiecare strană câte 10 lei. Tuturor acestor persoane pioase li se aduc mulțumiri publice.

Având în vedere pioasa faptă efectuată de D-l Alexandru Triandafil cu îmbrăcarea în argint a icónei împărătesei cu imaginea Sf. Ierarh Nicolae în greutate de cinci ocale vechi, dimpreună cu toc de lemn poleit și gam. A D-lui Apostol Naum cu îmbrăcarea în argint a icónei împărătesei cu imaginea D-lui Iisus Christos în greutate de cinci ocale vechi, dimpreună cu toc de lemn poleit cu gam la Biserica sf. Ilie din această parohie li se aduc mulțumiri publice.

Primăria comunei Dumbrăveni jud. Botoșani a dat 600 lei, la repararea bisericii parohiale cu patronul Nașterea Măicei Domnului din localitate; iar epitropia bisericilor a dat 590 lei, din economiile făcute, precum și 2 sfeșnice de alamă în valóre de 50 lei, la biserica filială Sf. Nicolae din cătuna Sălăgenii și 3 sfeșnice de alamă și una esteiniță de aramă în valóre de 135 lei, la biserica filială Sf. Voevođi din cătuna Văratec; asemenea D-na Elena D. Drăgoi învățătoare a donat bisericii parohiale Nașterea Măicei Domnului 2 perdele la icónile împărătesei și un acoperămint împletit pentru iconostas în valóre de 20 lei. D-na Iftimia Sava Țanțaru un macat de lână și un lăicer la șa bisericea parohială în valóre de 20 lei și D-na Maria I. Grigoriu un acoperămant lucrat în canva tot la biserica parohială în valóre de 10 lei. Pentru asemenea fapte pioase și demne de imitat, se aduc mulțumiri publice sus numitelor persoane.

Pentru biserica „Sf. Voevođi“ din comuna Băcești, județul Roman s'a făcut un rind vestminte preoțesci de adămască de mătase, în valoare de 230 lei, la cari au contribuit: Economul Ión Gheorghiescu, actualul paroh, cu 100 lei; D-na Zoița Lupu cu 100 lei. D-l Dimitrie Gheorghiescu cu 20 lei și D-l Gheorghe Ceroel cu 10 lei. Preotul Vasile Panțiru, liturghisitor la biserica din comuna Băcești, județul Roman, a dăruit menționatei biserici, un rind vestminte de adămască de mătase în valoare de 170 lei. D-na Profira și D-l Costache Dimitriu din comuna Dămienesci, județul Roman, au oferit bisericii „Adormirea Maicii Domnului“ din acea comună două îmbrăcăminte de adămască pentru sfinții Prestol și Iconostas. D-l Gheorghe Ciobanu, a hărăsit tot menționatei biserici, un epitrahil de catifea; și D-na Ecaterina A. Botezatu, a donat, tot bisericii din Dămienesci, un sfeșnic mare, de lemn, lucrat în strug. Tuturor acestor persoane pioase li se aduc mulțumiri publice.

Se aduc mulțumiri publice următoarelor persoane cari au bine-voit să dăruiască Bisericii din parohia Galu, com. Galu, județul Némț mai multe obiecte: Grigorie Tifescu una carte faptele S-ților Apostoli litere vechi, legată cu piele marochin în valoare de 18 lei la biserica filială Dreptu; Ión Scripcariu, un sfeșnic mare de alamă înaintea stranei Maicei Domnului, cu șase fofeze în valoare de 120 l. Maria I. Scripcariu, șapte icône mici a praznicilor Impărătesci, zugrăvite bine în valoare de 28 l. Petrea Scripcariu, două icône mari a s-ților Apostoli Petru și Pavel și una a Maicei Domnului în valoare de 28 l. Simeon Scripcariu, una strană arhierescă lemn paltin, boită albastru în valoare de 10 l. Grigorie Gavrilescu, una evanghelie cu litere străbune, ediția sf. Sinod, legată cu piele marochin roșie în valoare de 24 lei, la biserica catedrală Galu. Grigorie Isac una Psaltire cu litere străbune, ediția S-lui Sinod legată cu piele marochin neagră în valoare de 10 l. Nicolae Alexandrescu un Aghiasmatar cu litere străbune, ediția S-lui Sinod, legat cu pânză în valoare de 4 l. Ión Anastasie Chiruță un Evhologiu (Molifelnic), cu litere străbune, ediția Sf. Sinod. legat cu piele marochin neagră în valoare de 15 lei. Dimitrie Nacu, două sfeșnice lemn fag, lucrate în strug și îmbrăcate cu pale colorate cu trei fofeze în valoare de 12 l. Mihail Vasiliu, una îmbrăcăminte de carton, acoperind s-ta Masă de jur împrejur în valoare de 8 l. Dimitrie V. Geană trei candelă de baefon la strana Maicei D-lui cumpărate în valoare de 12 l. Fevronia Monahia. Papă un rind vestminte preoțesci adămască lână în valoare de 80 l. și o cădelniță baefon aurie în valoare de 20 l. Grigorie Tifescu, una carte faptele Apostolilor litere vechi legată cu piele marochin neagră în valoare de 18 lei.

Parohul Bisericii parohiale din comuna Găleșeni de sus, aduce mulțumiri publice locuitorului Ión Comănescu și soției sale, precum și lo-

ouitorului Dumitru Gheorghe, ambii din numita comună, cel întâi care a cumpărat un Triod, iar al doilea un catavasier.

Locuitorul Stanciu Geambașu, a dăruit bisericii din comuna Dărăsei de sus un Epitrahil în valoare de 20 lei, pentru care i se aduce numitului donator mulțumiri prin publicitate spre îndemnul și al altora.

Persoanele notate mai jos au cumpărat cărțile cu litere străbune ediția sfântului Sinod la biserica parohială din județul Dâmbovița precum urmază: Preotul Radu Ionescu parohul a cumpărat mineiul pe luna Septembrie legat în valoare de lei 14; Manolache Iordache comerçant idem, mineiul pe Ianuarie. Dumitru Ștefănescu cântăreț idem mineiul pe Februarie. Dumitru Ionescu comerciant idem, idem pe Octombrie. Ion N. Croitoru epitrop idem, idem pe Noembrie, Vasile Grădinaru idem, idem pe luna Aprilie și Banu I. Nanaș a contribuit cu lei 10 pentru mineiul pe luna Decembrie. Tuturor li se aduc mulțumiri publice.

D-l Grigore Mărculescu epitropul parohiei Râș-Alb, din județul Dâmbovița a dăruit bisericii una colimvitră de aramă în valoare de lei 62 bani 50, pentru care i se aduce mulțumiri publice.

D-na Ecaterina Ionescu, proprietară din comuna Titu, jud. Dâmbovița a dăruit bisericii un steag în valoare de lei 120. Pentru care i se aduce mulțumiri publice.

D-l Ion Vasilescu, cu soția sa Ióna, au oferit bisericii parohiale din parohia Padina, un stég în valoare de 109 lei, Iordache Coman cu soția sa Maria a dăruit bisericii filiale din aceea parohie un stég în valoare de 107 lei, bani 50. Vasile N. Nănău cu soția sa Stanca au dat asemenea un epitaf costând 107 lei, bani 50. Asemenea locuitorul Mihail Șloacă cu soția sa Maria au dăruit bisericii parohiale „Adormirea Maicii Domnului din parohia Plopéscă un rînd de vestminte preoțesci și un rînd procovețe, toate în valoare de 80 lei. Se aduc mulțumiri publice pioșilor donatorilor.

Maica Tecla Schimonahia Inchinată, domiciliată pe calea Văcărești dăruind bisericii, Foișorul, din Capitală un rînd de vestminte preoțesti în valoare de 200 lei, i se aduce mulțumiri publice.

D-l C. Dumitrescu din Adâncea jud. Dâmbovița a dăruit bisericii o candelniță de nichel argintată în valoare de lei 45. Ștefan Popa a dăruit o candelă de metal cu sticlă și un chivot pentru sfințele taîne în valoare de lei 15. D-na Maria R. Părvulescu din Târgoviște a dăruit un rînd de acopereminte pentru sfințele vase de mătase în valoare de lei

15 și Maria Ioniță Vlad din Adâncea a dăruit un așternut de atică cu fir pentru sfânta Masă. Pentru care li se aduc mulțumiri publice.

Chiriarchia Dunărei de jos aduce mulțumiri publice locuitorilor din parohia Caranasuf, jud. Tulcea, cari au contribuit cu suma de lei 900 la cumpărarea unei oase pentru locuința preotului și cancelarie; asemenea aduce mulțumiri locuitorilor Marcu Petiu, Constantin Popov, Dimitrie Martef, Ruse Stoiciu și Marin Raicu, tot din Țisa parohie cari au oferit bisericii de acolo un rînd vestimente preoțești în valoare de lei 170.

Chiriarchia Dunărei de jos aduce mulțumiri publice D-lui Colonel Bădulescu proprietar în comuna Biul-Biul, care a dăruit bisericii din Țisa comună un clopot în valoare de lei 775.

D-l Ion Fântănenu a dăruit bisericii din com. Plopi-Slaivi, jud. Teleorman lei 100 pentru cumpărare de cărți rituale și 36 făclii în valoare de 22 lei; D-l Ion Odăgescu 15 lei pentru cărți, Nedelou Achimescu 15 lei, li se aduc mulțumiri publice.

Ioniță Adămache și Adămache Racoviță, au făcut una oristolniță de aramă bună cu preț de 75 lei noi la Biserica sfinților Voevođi din comuna Brănișoia, jud. Covurlui.

Epitropia Bisericii din comuna Căldăresci, plasa Câmpului, jud. Buzău aduce mulțumiri publice D-lui Manea Ionescu Primarul acestei comuni pentru faptul că întreține biserica cu prescuri și vin necesare serviciului divin încă din anul 1893.

Se aduc mulțumiri publice D-lui Marin Achim și soției sale Flăorea cari au dăruit bisericii parohiale cu hramul Buna-Vestire, parohia Vișina, plasa Oltul de jos-Balta, județul Romanați, un rînd vestimente preoțești de damasc și două sfeșnice de alamă, toate în valoare de 170 lei.

D-l Nicolae D. Malcau proprietar în județul Ialomița făcînd donațiuni bisericii parohiale Tonea suma de 20 lei, i se aduce mulțumiri publice.

Se aduc mulțumiri publice următorilor persoane cari au bine-voit a contribui pentru cumpărarea mai multor obiecte sacre necesare bisericii parohiale Sf. Voevođi din parohia Gugești jud. R-Sărat: D-l Petru S. Ștefan a cumpărat un felon, un Epitrahil, o pereche rucavițe, una cingătoare, 3 procevețe, un epitaș, toate în valoare de 110 lei; D-l Vătășescu G. Picheru a cumpărat una sfânta cruce pentru sfîntul preot în valoare de 50 lei și un dulap de conservat luminări în valoare de 10 lei. Următorii enoriași au contribuit cu suma de 80 lei pen-

tru cumpărarea unei oădelnițe, unei perechi cununii și una pereche pafale, dând fie-care suma ce se specifică în dreptul-i: Gh. Dumitrescu 1 l. 50 b. Vasile Zainea 2 l. Ion Solomon 2 l. C. Cristescu 3 l. Ion S. Anagnastopol 3 l. Ion Damian 5 l. Christea Costovici 2 l. Ion Bălășofu 1 l. Coman Burnofu 1 l. C. Vasilescu 50 b. Vătășescu Gheorghe 2 l. Poganu Ion 1 l. Poenaru Simion 50 b. Teodor Anghel 50 bani; Oprea Ion 50 b. Gheorghe Ion 50 b. Radu I. Zaharia 59 b. Toma Arseni 1 l. Gheorghe Bârsan 50 b. Grigore Nedeleu 50 b. Ghiță Vrânceanu 50 b. I. Vrânceanu 1 l. N. I. Zainea 50 b. Gh. Chirulescu 2 l. Ionașcu Oprea 1 l. R. N. Panait 50 b. Ion T. Zinea 50 b. Petre Ștefan 1 l. Grigore Popescu 50 b. Teodor Manea 50 b. Simion Ștefan 1 l. Iulius 1 l. Marióra Chirițoia 50 b. Ene Pantazi, Constantin Toder, Gheorghe Dima, Enache Oprea, Moise Marin, Ștefan Pintilie, Leica Ciorasou, Moisi Burlacu, Gh. Leica, Vasile Zainea, Ion Perişan, Vasile Babalacu, Mihai Vlad, Tânase Sôre, Sofronie Leica și Dumitru Dragomir fie-care câte 1 l. Simion Leica, Șerban Neagu, Ion Perişanu, Nicolae Radu, Ilie Ionașcu, Ianga Dragomir, Radu Manta, Gheorghe Lefter, Gheorghe Despoiu, Sofronie Babaliocu, Braț Marin, Ion Turtoiu, Stoica Podaru, N. Diniță, Ion Dumitrache, Panaetea Vadanu, Sandu Argirom, I. Gherghiștenu, Radu Ghinea, Dima Marcu, C. Poenaru, Dumitru Ștefan, Mihai Stanga, D. Pasou, Ion Nițu, Simion Vlad, C. Furtună, T. Râmnicenu, Șerban Oprea, Tudor Brutaru, Șerban Oprea, Dumitru Oprea D. Ciurumel, Lazăr Panait, Vasile Sôre, Vasile Dăniță, Gheorghe Busuioc, Valcu Diniță, Stoica Bercaru, I. V. Gologănu, Vasile Marcu, Sterea Diniță, Manea Durboacă, I. R. Zinea, Lazăr Moldovănu, Tânase Ilie și Gh. Comarnicu fie-care a dat câte 50 bani.

Următorii enoriași din parohia Dălhăuți, jud. R-Sărat au dăruit mai multe obiecte Bisericii din acea parohie și anume: D-l Ion Bărbulescu din Plăginești a donat Bisericii Parohiale „Adormirea Maicei Domnului“ din zisa parohie, una olisterniță în valoare de 50 lei. Iordache Cernescu din Banțești a dat un serafim cu o candelă de argint și 2 sfeșnice toate în valoare de 75 l. D-na Maria Pr. R. Marosin a dăruit un acoperământ de borangic pentru sf. masă și două șervete, toate în valoare de 15 lei. Maria Pr. Ilie Marosin asemenea un acoperământ pentru sf. masă și două perechi perdele pentru sf. icône toate în valoare de 20 l. Sultănică P. I. Marosin a dat un rînd procovețe de pluș frumos brodate cu mătase în valoare de 30 l. D-na Smaranda T. Ciocur asemenea una sveră și un acoperământ pentru iconostas, ambele de oatifea și brodate în valoare de 60 l. Elena I. Vintilescu a dăruit două rânduri perdele în valoare de 10 lei; D-l Gheorghe Banu idem două sfeșnice și două felinare în valoare de 18 l. Vasile Drăgoi asemenea una toacă de fer costând 25 lei. D-l Dumitru Balcu a dat una masă costând 15 lei; Alexandru D. Rusu idem fo velință în valoare de 5 l. Au contribuit pentru repararea unei cruci mari de argint următorii: Preotul I. Marosin, Nicolae Preda, P. Preda Olteanu, Iou P. Olteanu, Gheorghe I. Banu, Tudorașe I. Banu cu câte 10 lei și

Tudorache C. Teodor cu 5 lei. Aŭ contribuit la cumpărarea unei Evanghelii legată frumoasă cu argint următorii: Constantin G. Ciucur, T. Banu, Șt. Buturugă, Dumitru Ziliștenu, I. Trifan, Petrache I. Petrea și Dumitru Rusu cu câte 5 lei. D-l Luca Ștefan și Șerban Bărbulescu din Brăila tot cu câte 5 l. N. Plăvan 4 l. Tache Săndulescu 3 l. Iordache Gheorghiu, Enache Drăgan și Gh. Costache din Brăila câte 3 l. D-l Costache Beldescu a bine-voit a înv-li cu dulăpași și tinichea albă biserica filială cu patronul sf. Voevođi cum și a da una elisterniță de aramă în valoare de 50 l Pentru aceste fapte laudabile li se aduce vii mulțumiri publice.

Epitropia Bisericii sf. George Nordic din urbea Focșani aduce mulțumiri publice persónelor ce aŭ dăruit bani pentru facerea icónelor a 2 prapore și cumpărarea cărților bisericesci de ritual nou și anume: D-l Tôder Mărascu 100 l. Nicolae Stoenescu 81 l. D-na Natalia Giurgea 90 l. Victoria Gh. Briț 80 l. Marióra Nuța Enache 1 l. Ióna Zaharescu 2 l. Uța Theodor 2 l. Tudorița Lt. Rădulescu 5 l. Lénca N. Négu 10 l. Marghióla Atanasiu 10 l. Elena N. Mircea 1 l. Anica Mihălescu 1 l. Ruxanda Bălincă 1 l. Elena M. Hristodor 5 l. Parascheva St. David 2 l. Anica G. Croitoru 2 l. Parascheva Mircea 1 l. Anica Proftriu 10 l. Anica Giurgea 5 l. Baba Marin Cojocaru 1 l. Smaranda I. Băcăneț 2 l. Ruxanda D. Toma 1 l. Păuna Sterea 4 l. D-l Panaite Dimitriu 25 l. Dimitrie Arbune 1 l. Hagi Mat-l Vasiliu 2 l. Petrea Movilă 2 l. D-na Ștefana V. Gheorghiu 1 l. Catinea Părvan Slavi 1 l. Zinea Contantinescu 10 l. D-l Panaite Alexandrescu 2 lei; Luca Teodor Zidaru 50 b. Grigorie Ionescu 1 l. Manolache Ștefan 10 lei; Costică Constantinescu 8 l. Petrache Grigoriu 12 l. Iorgu Velnițescu 20 l. Ión Nicolae 1 l. Ștefan Apostol 5 l. Vasile I. Constantin 2 l. Dacu Gheorghiu 10 l. Radu Manea 2 l. Hagi Șerban Vasiliu 10 l. Ștefan David 5 l. Ión Teodorescu 2 l. Alexandru I. Porumboiu 2 l. Ghiță Constantinescu 5 l. Gheorghe Grigoriu 5 l. Nicolae Săndulescu 5 l. Gavrilă Secară 5 l. Constantin Bobocă 2 l. Ión Costache 8 l. Grigorie Stănescu 20 l. Mihail Vasiliu 2 l. Gavrilă Gheorghiu 10 l. Costică Elefterescu 5 l. Sandu Mircea 5 l. Nicolae Stoiclu 1 l. Vasile Dimitrescu 1 l. Gherasim Gheorghiu 2 l. D-na Petca Niculaia Gheorghiu 1 l. 50 b.

Următorele persóne aŭ făcut donațiunii bisericilor cu patronul „Sf. Nicolai“ și „Sfinții Voevođi“ din parochia Blaga comuna Nogulesci, Jud. Tecuci, și anume: Preotul Ioan Zaharia parochul parochiei Blaga a dăruit bisericii parochiale „Sf. Nicolae“ din acea parochie un rind complet de vestimente preoțești de adamască de lână, în valoare de 130 lei și 75 bani; Idem bisericii filiale „Sfinții Voevođi“ din acea parochie, un ohivot pentru conservarea sfințelor, în valoare de 5 lei și 10 bani. Iancu Dănescu și soția sa D-na Aspasia Dănescu, proprietarii moșiei Răspochi aŭ dăruit bisericii filiale „Sfinții Voevođi“ din Răspochi o dveră de atlas de lână brodată cu fir de aur, un rind acopereminte

se adamască pentru sfințele vase, două perdele, două îmbrăcăminți pentru sfânta masă, una de creton și alta de adamască de lână, toate în valoare de 30 lei și 25 bani. Căpitan Theodor Paplica și soția sa D-na Elena Th. Paplica din orașul Teocui au dăruit aceluiași biserică un rînd complet sfințe vase de nichel și o oădelniță, toate în valoare de 45 lei și 50 bani. Petrache Popovici primarul comunei Negulesci și soția sa D-na Catinca Popovici, au dăruit aceluiași biserică un covor de ași colorat, precum și o pîlă de adamască de lână pentru tetrapod în valoare de 14 lei și 50 bani. D-l Ión Grigorie și soția sa Casandra din cotuna Blaga, idem un covor de lână în valoare de 10 lei și 50 bani. Iancu Abaza și soția sa D-na Elena Abaza, din cotuna Grădești comuna Vultureni județul Teocui au dăruit nuelele necesare pentru facerea gardului ogrădei cimitirului bisericii parohiale „Sf. Nicolae“ din Blaga Enoriașii bisericii filiale cu patronul „Sf. Il Voevođi“ din Răspochi au contribuit cu suma de 1520 lei la repararea acestei biserici. Gheorghe Nazarie din cotuna Grădești, comuna Vultureni idem cu suma de 5 lei. Pentru care li se aduc călduroase mulțămiri.

Gh. Vasiliu comerciant din cotuna Plopeni a dat 29 stîlpi de stejar în valoare de 30 lei pentru facerea zaplazului la biserica parohială cu patronul Sf. Ierarh Nicolae din parohia Salcea satu Burdujeni. Părintele Meletie Răuți protoereul jud. Rîmniciu-Vilcea a dăruit bisericii parohiale cu patronul Sf. M. M. Gheorghe din parohia Mihălășeni, com. Brăteni, același județ, una carte de cuvinte pentru Duminiel și sărbători; iar de locuitorul Costache Surugiță un lăicer de lână în valoare de 10 lei. Gh. Nițe Dadacuș din com. Todireni, a dăruit bisericii parohiale cu patronul St. Ierarh Nicolae din parohia Cernești com. Zlătunția, un rînd complet de vestimente preoțești de adamască în valoare de 120 lei. Asemenea la biserica filială cu patronul Sf. M. M. Voevođi din Gârbești s'au dăruit un prapor (steag) de paradă în valoare de 30 lei de locuitorul Iascu Șurubariu din Țisa cotuna. Li se aduc mulțămiri publice.

Se aduc mulțămiri publice persoanelor ce au contribuit la cumpărarea unui rînd de vestimente preoțești pentru biserica parohială Pietraru din comuna Trestia jud. Buzău: Preotul D. Moisesou, Gh. Șerbănescu, Mihai M. Posmagiu, Gh. D. Spulber și Gh. Stroe câte 15 l. Gh. V. Cernat, Gh. Grigorescu și Constantin Drăgoiu câte 5 l. Radu A. Popescu 4 l. Vasile Drăgoiu 50 b. Constantin Nistor 5 l. Ión R. Neagoe, Nicolai G. Dinu și Gh. Anca câte un leu. Gh. Ión Clăusescu 50 b. Radu Rotărescu, Grigore G. Posmagiu, G. G. Neagu și Dobra P. R. Neagu câte un leu. Va-ile R. Neagu 50 b. Tănase R. Neagu 50 b. Radu Burcuș 2 l. Vasile D. Radu 1 l. Ión Ene Burcuș 50 b. Gh. Mihăilescu 1 l. Radu Vlaicu 80 b. Dumitru Neagu Filip 50 b. Pascu Stanciu 1 l. Mihailă Tănase 1 l. și 50 b. Ión I. Despa 1 l. și 50 b. Ión St. Ciocan, Dumitru I. Tănase și Constantin Burlacu câte 1 l. Gh. Ene Sârbu 50 b. Năstase N. Tănase 1 l. Niță Tănase 60 b.

Tănase Rotaru 50 b. Stanciu Sfinteș 40 b. Andronic Șelaru 3 l. Pason Selaru 2 l. D-tru N. Olaru 50 b. Radu Marinescu 50 b. Filtpache Tănase 70 b. Ștefan Manolache 2 l. Tănase Gh. Han 50 b. D-tru Gh. Han 50 b. Vasile Petre 60 b. Tănase Sârbu 50 b. Gh. Ungurénu 30 b. Radu Gh. Deliu 50 b. Gh. Deliu 50 b. Toma St. Săvescu 3 l. Moise N. Tanase 50 b. Dobra V. Cernat 50 b. Voica Gh. Posmagiu 2 l. Constantin Sevastița 1 l. Ión Gr. Habară 50 b. Nicolae I. Tóder 1 l. Dumitrache Bolache 50 b. Gh. I. Toder 50 b. Ión Călin 1 l. Călin Tóder 50 b. Stroe Ión Lapoș și Mihaí Ión Lapoș câte 50 b. Constantin Teiș 1 l. Gh. Ión Teiș 50 b. Ión Durbacel 30 b. Anton I. G. Nica 50 b. Grăciun Năstase 2 l. Maria S. Mihaí 1 l. Dragnea I. Tóder 20 b. I. Constantinescu 1 l. Stanea Gh. Anghel, Petrache Spătaru, D. E. Bojinaru și Ión Spătaru câte 50 b. Șerban G. Nica 1 l. și 50 b. Alecu Șerban 45 b. Dumitru O. Habară 1 l. I. C. Teiș 1 l. și 50 b. G. P. Spataru 20 b. Nicolae V. Panaache 50 b. Gr. V. Panaet 50 b. Ión D. Nica 70 b. Sora Gh. Anton 40 b. Ión Stan 50 b. Gh. Ion Stan 40 b. Stroe Danciulescu 5 l. Nae Stroe 40 b. Grigore Habaruș 50 b. Dumitru V. Bacur, Gh. Panaet Flórea Văduva și Ión M. Gulan câte 1 l. Nastase Blană, Ión Blană, G. I. Durbacel, Năstase M. Tănase, Coatache Radu, Ión Anghel, Ión G. Neagu și Ion Neagu câte 50 b. Vasile Neagu, Tóder I. Pușcă, Simion Mihăilescu, C. Ion Tănase, Dobra G. Neoula, Nicolae Bratu și Ștefan Rotărescu câte 1 l. Ion Pavel 50 b. Nicolaiu Ciocan 50 b. Iosif Moise 1 l. Dimian I. Pietraru 3 l. Toma Gatlan, Gh. R. Posmagiu, Vasile Bolache și Gh. Marin câte 50 b. Ana N. Pietraru 1 l. Sava G. Mihaí 2 l. Ión Tănăsel 1 l. Gh. Ion Neagu 50 b. Anghel Lapoș 40 b. Ilie Zet Stan 40 b. Ghiță Gh. Posmagiu, Alexandra N. Ion și Tudorache Năstase câte 1 l.

Se aduc mulțămiri publice următoarelor persoane cari au contribuit la cumpărarea unui rînd de vestminte preotești și a unui rînd de acopereminte pentru sfințele vase bisericești din parohia Blăjanii jud. Buzău: Iosif Moise 12 l. Nicolae R. Negoită, Mărgărit C. Milesou și Ión Milea câte 10 l. Radu Constantinescu 6 l. Preotu D. Nicolae 5 l. Mihaí Apostu, N. Tomescu, Dumitru Frățilă, Stratom Ion și I. N. Pințolu câte 4 l. Ióna R. Negoită 3 l. Ioniță Dragomir 3 l. Gheorghe Rusu, Ioniță Cojocaru, Radu Popa, Ștefan Ionescu, Em. N. Pințolu, T. G. Alexandru, Ghica Rusu, Constantiu Neagu, Ioniță Neagu, Ilinca G. Tóder, Ión D. Babș și Gh. Ión Vlad câte 2 l. Pandelescu Oprea, Ión Oprea, Grigore Oprea, V. Iordache Stanou, Ión Dobrin, Arsem Mușat Stana Voicu, Apostu I. Baba, Dăniță Tóder, Iohim Iordache, Maria Grigore Chiriță, Ion Gr. Chiriță, Radu Moise, C. G. Răileanu, Ștefan I. Coman. Mihaí I. Coman, Grigore Nica, Dinu E. Rusu, Grigore E. Rusu, Constantin Frățilă, Ión Voicu, Ión Gh. Gridescu, Ion D. Dudan, Iorgu C. Lupescu, Iordache Vlad, Nedelcu Răduță, Radu N. Vlad, C. I. Ștefan, Badea Ene Vlad, Ión Ene Vlad, Coman Șerban, Neagu Barbu N. Dumitrasou, G. Dragomirescu, Stanciu Iohim, Gheorghe Zamfir,

Mușat Mirică, Radu Ene Vlad, Drăghicel Radu, Radu Pavel, Ghiță Dragomir, M. G. Dragomir, Dumitru Ioniță, Radu I. Negoită, Gheorghe Mitrea, Vasile Ioniță, Tudor I. Ștefan, N. Grigore Petre, Grigore Petre, Cristache C. Dinu, Nicolae Nae, Ghiță Radu, Gheorghe Radu, N. G. Radu, Grigore I. Boghină, Smarand N. Ohiriță, Dinu Dumitru, Gheorghe I. Dodan, Radu G. I. Dodan, Dumitru Grigore, Ion Negoită, Toma Mihalcea, Ion Vlad, Ion Alexandru Nica, Stoica Grigore Petre, Nicolae I. Șerban, Gheorghe I. Șerban, Tănase G. Rusu, Manea G. Popa, Marcu I. St. Rusu, Radu N. Popa, Uța Ion Ene, Nicolae I. Ene Dumitru I. Ene, Ion Dinu Vlad, Maria Dinu Vlad, Mihail Morogan, Ioniță Răileanu Alecu I. Răileanu, Alexandru Răileanu, Lazăr Miclea, Haralambie Petre, Gheorghe H. Petre, Gheorghe P. Răileanu, Ioniță Dobre, Tudor N. Pințolu, Ion Grigore Nica, Gheorghe R. Dodan, Petre T. Pințolu, Gheorghe Stănilă, Coman Dodan, Ion Gavrilă Dodan, Stanciu I. Mușat, Ion Marin, Năstase M. Mușat, Samuel G. Dodan și Constantin M. Mușat câte 1 l.

Epitropia Bisericii Sfintului Nicolae din comuna Popești Bâcu, cătunul Joița jud. Ilfov, aduce cele mai vii mulțămiri persoanelor următoare, pentru darurile ce au făcut, sus șisei Bisericii Parohiale din sus numita comună: D-nu Grigore Cereez proprietar moșiei, un rind vestminte în valoare de 200 lei. D-nu și D-na Ion Luțescu un steag în valoare de 100 de lei. Dagna Preotăsa cu filii săi, una candelă de argint în valoare de lei 140. Epitropul Mihalache Voinescu, una candelă de argint la Maica Domnului în valoare de lei 170. Epitropul Tudorache Popescu, una candelă de argint, în valoare de lei, 160. D-șora Elena B. Constantinescu, una dveră, în valoare de lei 80. Aceste toate la Parohie. Asemeni se aduc mulțămiri publice pioșilor donatori cari au dăruit diferite vestminte bisericii filiale din cătunul Bâcu parohia Sf. Nicolae: D-na Maria D. Niculescu cu filii săi 6 bucăți vestminte, un Epitrac chir și o îmbrăcăminte la Iconostas. D-na Octavia Greceanu un Procovăț, una dveră și una pólă la Iconostas în sumă de lei 100.

